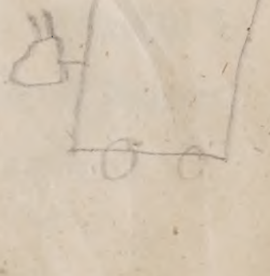
ושמואל

[illegible]

אמון פדגוג

כשמו כן הוא, אומן ופדגוג לנער עברי ללמדו שפת עבר צרופה, ולנהלו בשובה ונחת בלי אבדן עת, אל מחוז חפצו. והטוב והמועיל אשר עליהם אדני הספר הטבעו אמורים בקצרה במבוא הספר.

תכנתיו אף בחנתיו.

אברהם מאפו

הוצאה שניה

ווארשא

בדפוס ר' יצחק גאלדמאן נ"י

שנת תרל"א לפ"ק

АМОНЪ ПАДГОГЪ

т. е. Опытный Педагогъ.

ВАРШАВА

1871.

Дозволено Цензурою.
Варшава 8 (20) Августа 1870 г.

Въ Типографіи И. Гольдмана,
Мурановская N. 24.

Ein Wort der Empfehlung.

Der ausgezeichnete hebräische Gelehrte und Stilist Herr **Abraham Mapou** aus Kowno gibt in dem vorliegenden Werkchen der israelitischen Jugend einen vorzüglichen praktischen Lehrgang zur Erlernung der heiligen Sprache in die Hand, wie ihn unsere bisherige Unterrichtsliteratur in der Weise nicht besitzt. Es ist Grammatik und Uebungsbuch zugleich und leitet den Schüler methodisch an, die schwierigsten Regeln sogleich zur Anwendung zu bringen. Die zahlreichen Beispiele sind durchweg glücklich gewählt und gehen nirgend über die kindliche Fassungskraft hinaus.

Diese musterhafte Schrift, von tüchtigen Lehrern gehörig benutzt, wird hoffentlich nicht blos im benachbarten Russland, wofür sie eigentlich bestimmt ist, sondern auch überall, wo noch der Sinn für das hebräische Sprachstudium fortlebt, grossen, segenreichen Nutzen stiften. Möge der verdienstvolle Herr Verfasser recht bald durch Gottes Hilfe und Gnade von seiner langwierigen Krankheit völlig geheilt werden und noch recht viele Freude an den Früchten dieser seiner neuesten Arbeit erleben!

Königsberg, den 22 September 1867.

Dr. M. Freystadt,
ordentlich. Mitglied der historisch-theologischen Gesellschaft zu Leipzig.

תוכחת מְגֻלָּה.

מאחי המשכיל היקר וכו׳ מו״ה **מתתיהו מאפו** נ״י.

בספרך החדש אמון פרגוג דמית לשמחני, בשגם היא מלאכה הצריכה לגופה, ולי מה יקרה המלאכה הזאת, לו ראיתיה נעשה על ידי אחרים, כי לא לך עתה עשות ספרים בעת עשות לנפשך, חמסי עליך אחי, ועצור במלין לא אוכל, לכן אוכיחך ואערכה משוגתך לעיניך; אני ראיתי מחלתך כי קשתה מאד, ואתעורר כפעם בפעם להחזיק בך באהבתי ובחמלתי, בהרימי לך כסף די כלכל מחלתך מספר ירחים ברחבה, ומה עשית אתה? לא שמת לבך לקומם הריסות נויתך, כי השלכת נפשך מנגד ותשם על המדבר פניך, לגדור פרצות החנוך ההרוס, ותזרע כספי על צחיח סלע להיות כמלקט שבלים בעמק רפאים, כי לא ישוב לך גם הזרע הזרוע, הברב שנות עבודתך טרם תדע, כי בעבדך עבודתך לרבבות עם, אין מרבבותיהם חולה עליך כמוני? ואם אין שכר לפעלתך, למה תעמול ללא תודה? כי הרבית חזון בעם, ולא מצאת ממנו חזון לכונן ביתך, הן לא על עטך תחיה, ומה יועילו לך מהללי רבבות עם, היגהו ממך מזור?.

השיבה זאת אל לבבך ועזוב יגיעך אל אלה המתימרים בכבוד סופרים, כי לך אין עוד חפץ בו, רב לך עבוד עבודת מתנה לשקוד על תקנת בני ישראל, שקוד על טובתך ועל שלום נפשך, כי בשלומך שלום לאחיך אוהבך הדורש שלומך וטובתך כל הימים.

מתתיהו.

על הדברים הנמרצים האלה לא מצאתי מענה, כי מי יכזיבם? אף כי לא עלי תלונותיו, כי אשר היה לי לעשות הלא עשיתי, ואם לא כגמול נעשה לי, לא פשעי ולא חטאתי היא.

מבוא

1.

אמון פדגוג זה לא ללמד על עצמו יצא (סוביעקטיף), להראות חריפות בדיני שוא ודגשים, המבלבלים את מוח הנער בראשית למודיו, לבלתי תת אותו לבא אל הקודש פנימה, לא זה דרכי, כי הוא ללמד את הנערים לשון וספר יצא (אביעקטיף), לכן יסיר כל דבר קשה וכל כבדות מראשית דרכם.

2.

יבואו בו מעט מדיני השואים והדגשים ותנועות של אותיות בכל"ו וה' השאלה תלוים על שמות עצם פרטי, שאין הנערים צריכים להעתיקם.

3.

הַ הוא הידיעה ולפני א, ה', ע, ר, יבוא הָ, ומדוע? עוד חזון למועד אשר ידע הנער טעמו, למגמר והדר למסבר.

4.

אין פה מלה בודדת או פעל בודד בנטיתו, למשל „תתני, חותני, חותנך" וכו', או „דורשני דורשך" וכו', כי אין רעיון ורוח חיים בנטית מלה אחת, כי אם נתון לנער מאמר שלם להטותו, למשל „חותני דורשני" „חותנך דורשך" או מאמר בן ד' מילין למשל „יוצרי נוצרני בלכתי לדרכי" „יוצרך נוצרך בלכתך לדרכך" יוצרו נוצרו בלכתו לדרכו" מאמרים כאלה נקראים אצלי, „מאמרים שוי הנטיות", מפני שנטיה אחת לכל המילין שבמאמר, או כולם מדברים, או כולם נוכחים, או כולם נסתרים, ולקול צלצל הנטיות השוות, יצללו שפתי הנער, ועד מהרה יתרגל בם.

5.

אחרי דעת הנער המלין בנקודתן לפני כל סמן, יתרגל נא בראשית למודיו לקרא המאמרים המורכבים מהם גם בלי נקוד, באשר כן כתובים כל ספרי עבר,

כי

כי לא טוב להתגילו בזאת מפירוש רש"י בראשית למודו, והקריאה בלי נקוד הוא דבר מוכרח, ובדעתו המילין הבודדים בתנועותיהן, נקל לו לקראם גם בלי נקוד.

6.

והכל"ב משפט נקודתם בשוא, וְהַכְלְבְ, והם נחשבים כאורחים (גאַסט) מול השרשים אשר נדמו לאזרחים (בירגער) למשל: 1) גד וְדן, גד אונד דן. 2) הֲגד זה? איזט דיזער גד? 3) גד כְּדן, גד איזט וויא דן. 4) דן דומה לְגד, דן איזט אֶהנליך צו גד. 5) דן יושב בְּצידון, גד וואהנט אין צידון.

7.

אם האזרחים ראשיתם בשוא ועוד האורחים באים בשוא מן החוץ, למשל: וְשְׁמואל, הֲגְדליה זה, גד כְשְׁלמה, דן לְמְנַשֶּׁה, דן יושב בְגְרָה, בכל הנ"ל האזרחים באים בשוא וגם האורחים הנוספים להם מן החוץ באים בשוא, ושני שואים אי אפשר לבטא בראש המלין, באופן הזה שוא של האורח מתחלפת בנקודה הנקראת תנועה קלה, מפני שאיננה תנועה בעצם רק תנועה קלה להקל על המבטא, ובכן תנועת האורחים תהיה וּהַכְלְבְ למשל גד וּשְׁמואל, הַמְנשה זה? גד כִּשְׁלמה, דן לִמְנשה, גד יושב בִּגְרר.

8.

וְבֶכְלֶ יבא לפני אזרחים שראשיתם תנועת ֱ למשל: גד וֶאֱליעזר, דן בֶּאֱלישע, גד כֶּאֱליעזר, שמעון לֶאֱליצור.

9.

אם האזרחים ראשיתם היא יְ אז השוא של יְ נעדרת גם מן היו"ד האזרח וגם מן וְכְלְבְ, למשל, יְהודה, יְמואל, יְרושלים, האזרחים — ראשיתם יְ והשוא נעדרת גם ממנה גם מן האורחים וְכְלְבְ, והם באים כן, גד וִיהודה, דן בִּימואל, גד יושב בִּירושלים, (עיין עוד הכללים האלה § 1. מסְדרים, והיו שמורים מאד לפעלים, למשל: וִידעתם, וִירשתם, וִישבתם, וִיצָאתם תחת: וְיְדעתם, וְיְרשתם וְיְשבתם, וְיְצאתם).

§ 1.

אַיֵּה ווא. **הִנֵּה** היר איזט. **פֹּה** היר. **שָׁם** דארט.

בְּ אין כְּ וויא לְ צו וְ אונד.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
בִּנְיָמִין	בְּצוֹר	בִּשְׁכֶם	בַּאֲרָם	בֶּאֱלִישָׁע	בִּירוּשָׁלַיִם.
כָּלֵב	כְּגָד	כִּמְנַשֶּׁה	כַּאֲבִידָן	כֶּאֱלִיצוּר	כִּימוּאֵל.
פֶּרֶץ	לְדָן	לִשְׁלֹמֹה	לַחֲנוֹךְ	לֶאֱלִיעֶזֶר	לִיהוּדָה.
תָּמָר	וְרָחֵל	וּדְבוֹרָה	וַאֲבִיעֶזֶר	וֶאֱלִישֶׁבַע	וִיהוּדָה.

בקו 2 בְּכְלְוְ בשוא. ויען כי שני שואים בראש המלה אי אפשר לבטא בשפתים, לכן נחלף השוא הראשון לתנועה הנקראת **תְּנוּעָה קַלָּה** מפני שהיא באה להקל הבמטא, ובכן בקו 3 יבא בִּכְלִוּ. בקו 4 בַּכַלַוַ לפני ֲ חטף פתח, בקו 5 בֶּכֶלֶוֶ לפני חטף סגול, ובקו 6 השוא שהיה ראוי לבוא תחת **בכלו** נופלת גם מהן גם מהן י, ולפניה בִּכְלִוִ תנועה קלה. והיו הכללים האלה ערוכים ושמורים בלב הנער לעת הגיעו אל השמות והפעלים.

§ 2.

הֲ בתנועת ֲ נקראת הֲ השאלה, למשל:

1 **הֲגָד זֶה?** איזט דיזער גד?

2 **הֲשָׂרָה זֹאת?** איזט דיזע שרה?

3 **הֲגָד וְדָן אֵלֶּה?** זינד דיזע גד אונד דן?

[1]) אך לפני ְ יבוא הַ והשוא נופלת ממנו, מפני ששני שואים אי אפשר בראש המלה, והפתח הוא רק תנועה קלה. למשל:

1 **הַמְנַשֶּׁה הוּא?** 2 **הַדְבוֹרָה הִיא?**

3 **הַשְׁמוּאֵל וְדָן הֵם?** 4 **הַדְבוֹרָה וְשָׂרָה הֵן?**

[2]) הֶ יבוא לפני אֲהָחָעָ למשל: הֶאָסָף זה? הֶאָשֵׁר הוא? הֶהָגָר היא? הֶחָתָן זה? הֶהָגְלָה זאת? הֶעָמְרִי הוא? הֶעָרְפָּה הִיא?

3) אחרי ה׳ השאלה יבא אִם (אדער) למשל: הֲגָד הוּא אִם דָּן? איזט ער גד אדער דן?

4) הַ בשאלה יבוא לפני אחה"ע למשל הַאַמְנוֹן זה? הַהִלֵּל הוּא? הַחַנָּה היא? הַעוֹדֵד הוּא?

§ 3.

לֹא ניכט.	כִּי אִם זאנדערען.	הֲלֹא דאך.
מִי ווער?	לְמִי צו וועם.	דּוֹמֶה גלייך. מַה וואס
גָּד הָיָה גד וואר·	שָׂרָה הָיְתָה שרה וואר.	
הֵם ן הָיוּ זיא ווארן.	אָב איין פאטער.	
אָח איין ברודער.	אָחוֹת איינע שוועסטער.	
חָבֵר געזעלל.	עָשִׁיר רייך.	עָנִי ארם.

1) מָה וואס? לפני אהער, מֶה לפני אָהָחָע

2) אחרי ְ ואחרי אותיות אהו"י בכפת רפות, בלא דגש

(1) לא בנימין זה כי אם יוסף (2) הֶהָיָה כלב בציון אם בַּאֲרָם? (3) הַאֵלִיָּהוּ כמשֶׁה· (4) מי פה? שרה פה. (5) הֶהָמָן בִּפָרַס? (6) היוסף כְּבנימין? (7) הַפֶּרֶץ אח לְתמר? הֲדוֹמָה רחל לְתמר?· (8) מַה גד, הֶעָשִׁיר אם עני? (9) מה יוסף לְבנימין? יוסף אח לְבנימין. (01) מה יעקב ליוסף? יעקב אָב ליוסף. (11) מה דינה לשמעון? דינה אחות לשמעון· (12) מה אברהם ומה הלל? אברהם עשיר והלל עני. (13) מָה עזרא ומָה רמון? זה חבר לזה· (14) מֶה אָשֵׁר לדן? אשר אָח לדן. (15) מֶה הָיָה בנימין ליוסף? בנימין היה אָח ליוסף. (16) מֶה חָנָן לפרץ? חנן חָבֵר לְפרץ. (17) מֶה עָשִׁיר שלמה! מֶה עָנִי הלל! (וויא רייך איזט שלמה!, וויא ארם איזט הלל). (18) הלא אח יוסף לְבנימין· הלא אחות דינה לשמעון.

§ 4.

אִישׁ איין מאן.	אִשָּׁה איינע פרויא.
עִיר איינע שטאדט.	רֵעַ איין פריינד.
נַעַר איין קנאבע.	נַעֲרָה איין מאֶדכען.
בֵּן איין זאָהן.	בַּת איינע טאכטער.
דּוֹד איין אָנקעל.	דּוֹדָה איינע טאנטע.
בַּיִת איין הויז.	שָׂדֶה איין פעלד.

מקום

מָקוֹם איין ארט . גַּן איין גארטען .

יֵשׁ עס איז דא, אַיִן עס איז ניכט דא .

אִם איינע מוטטער . אוֹ אדער .

§ 5.

(1) היש פה גן אם אין ? . (2) היש בית בשדה אם אין ? . (3) היש בן לשרה ? יש לשרה בֵּן . (4) האין בת ללאה ? יש ללאה בת ולרחל אין בת . (5) היש בית , שדה וגן לעשיר ? יש בית , שדה וגן לעשיר , ולעני אין מקום . (6) יש רֵעַ לעשיר ואין רֵעַ לעני — . (7) היש פה נער או נערה ? אין פה נערה כי אם נער — . (8) היש דוד או דודה לאפרים ? יש לאפרים דוד ודודה . בנימין הוא דוד לאפרים . (9) היש דודה למנשה ? דינה דודה לאפרים ולמנשה . (10) הלא יהודה בֵּן ליעקב ודינה בת ליעקב וללאה . (11) היש אֵם ליוסף ? אין אם ליוסף .

§ 5.

אָדוֹן איין הערר . עֶבֶד איין קנעכט . שִׁפְחָה איינע מאגד .

סוּס איין פפערד . חֲמוֹר איין עזעל . פָּרָה איינע קוה .

לִי צו מיר . לְךָ צו דיר . לוֹ צו איהם .

לָהּ צו איהר . לָנוּ צו אונז . לָכֶם , ן צו אייך .

לָהֶם , ן צו איהנן . לִי סוּס , איך האבע איין פפערד .

(1) לי סוס ולך חמור . (2) פרה עבד ולו ארון . (3) רחל אחות לי ולהן שפחה . (4) לאה דוֹדָה לנו ולָהּ פרה *) . (5) יוסף דומה לכם ולפה דוֹמָה לשפחָהּ . (6) הֲדוֹמֶה חמור לסוס . אם דוֹמָה פרה לַחֲמוֹר ? (7) יצחק בֵּן לאברהם . ויעקב דוֹמֶה להם . רבקה כשרה , ורחל דוֹמָה להן . (8) לָכֵן לאה ורחל איש , הלא הוא יעקב . (9) לנו עבד ושפחה ולכם סוס , פרה וחמור . (10) יש עבד לאדון ויש אדון לעבד . (11) יש בן לאב ויש אחות לאח . (12) הלא אח יעקב לְעֵשָׂו , הלא רבקה אֵם להם .

*) אחרי הָּ מפיק בכפ"ת באות בדגש .

§ 6.

הַ (הָ לפני אהע"ר) דער , דיא , דאס , והוא נקרא ה הַיְדִיעָה

הַדּוֹד דער אנקעל . הַדּוֹדָה דיא טאנטע . הָאִישׁ דער מאן .

הָאִשָּׁה דיא פרויא . הָהָר דער בערג . הָעֶבֶד דער קנעכט .

הָעִיר די שטאדט . הָרֵעַ דער פריינד . אֲשֶׁר וועלכער , ע , עס .

הנער

(1) הַנַּעַר · אשר היה פה, בן לי. (2) הנערה אשר היתה שם, בת לי,
(3) הָאִישׁ אשר היה פה, דוד לי, והאשה אשר היתה פה, דודה לי· (4) הָעִיר
ציון לא לכם היא. (5) הָרֵעַ אשר לך שם, אח הוא לי·

§ 7.

הַזֶּה דיזער · הַזֹּאת דיזע · הָאֵלֶּה דיזע ·
הַהוּא יענער · הַהִיא יענע · הָהֵם, ן יענע ·
רַבִּים — — רַבּוֹת פילע · טוֹב, ה גוט ·
רָע, ה באֶז. גָּדוֹל,ה גרויס · קָטָן, ה קליין ·

*) בכ"ל דוחות את ה' הידיעה שאחריהן ולוקחות תנועתן ַ או ָ ·

בַּמָּקוֹם תחת (בְּהַמָּקוֹם) בָּעִיר תחת (בְּהָעִיר)
כַּנַּעַר ת' (כְּהַנַּעַר) כָּאִישׁ ת' (כְּהָאִישׁ)
לַדּוֹד ת' (לְהַדּוֹד) לָאִשָּׁה ת' (לְהָאִשָּׁה)

מְאוּמָה עטוואס אֵין = לֹא = מאומה ניכטס
כֹּל אללעס אֵין כֹּל ניכטס .

(1) היש לך מאומה? אין לי מאומה. (2) יש כל לאדון, ולעבד אין כל.
(3) היש מאומה בַּמקום הזה?. (4) יש כֹּל במקום ההוא. ובמקום הזה אין כֹּל.
(5) יש סוסים רבים ופרות רבות בָּעיר הזאת, ובָעיר ההיא אין מאומה. (6) יש
בית שדה וגן לאנשים האלה, ולאנשים ההם אין מאומה. (7) הֲהיה בית או גן
במקום הזה? לא היה במקום הזה מאומה. (8) יש רֵעים רבים לעשירים,
ולעניים אין כֹּל. (9) הגנים האלה קטנים ורעים, והגנים ההם אשר במצרים
גדולים הם וטובים. (10) מי עומד שם? אדוני עומד שם.

§ 8.

אֲנִי איך. אַתָּה, אַתְּ דוא. אֲנַחְנוּ וויר. אַתֶּם, ן איהר.

לכל גוף מן הגופים הנ"ל יש שם מיוחד· אֲנִי הוא נקרא מדבר.
אַתָּה נקרא נוכח, מפני שהוא עומד נוכח המדבר· אַתְּ לנקבה נוכחת,
ה א לגוף נסתר גם אשר היה לפני כמה אלפים שנה, למשל: אברהם הוא אָב
ליצחק, רבקה היא אָחות ללבן, וברבים הגופים נקראים: מדברים, נוכחים,
נסתרים, הנם כלם למראה עין.

הכנוי״ם

1.	מְדַבֵּר ת	אֲנִי לְדוֹדִי	איך געהאָרע מיינעם אנקעל .
2.	נוֹכֵחַ	אַתָּה לְדוֹדְךָ	דוא געהאָרסט דיינעם אנקעל .
	נוֹכַחַת	אַתְּ לְאִישֵׁךְ	דוא געהאָרסט דיינעם מאננע .
3.	נִסְתָּר	הוּא לְדוֹדוֹ	ער געהאָרט זיינעם אנקעל .
	נִסְתֶּרֶת	הִיא לְדוֹדָהּ	זיא געהאָרט איהרעם אנקעל .
1.	מְדַבְּרִים, וֹת	אֲנַחְנוּ לְדוֹדֵנוּ	וויר געהאָרען אונזערעם אנקעל.
2.	נוֹכְחִים	אַתֶּם לְדוֹדְכֶם	איהר געהערט אייערעם אנקעל .
	נוֹכְחוֹת	אַתֶּן לְדוֹדְכֶן	
3.	נִסְתָּרִים	הֵם לְדוֹדָם	זיא געהאָרען איהרעם אנקעל .
	נִסְתָּרוֹת	הֵן לְדוֹדָן	

*) הָ מתחלפת לאות „ת״ דוֹדָה = דוֹדָתִי : פָּרָה = פָּרָתִי .

**) האותיות הנוספות אחרי השרש לקוחות מאותיות הכנוי״ם .

(1) אַיֵּה מְקוֹמְךָ אדוני ? מקומי בעירי . (2) איה גד ואחותו ? הוא במקומו והיא במקומה . (3) הַלְךָ רעי הבית הזה ? לי הבית ההוא · והבית הזה לאחי . (4) הבית הזה לא ביתנו הוא , כי לרענו הוא . (5) הֲזֶה גנכם ? גננו דומה לַגן הזה . (6) איה הנערים ואיה מקומם ? הנה הנערים והנה מקומם . (7) הזה עבדך אדוני ? זה עבדי . (8) איה אחותך ואיה שפחתה ? אחותי בַּגן ושפחתה בַּבית · (9) היש לכם אֵם ? הנה אמנו והנה אחותנו . (10) הנה האנשים אשר היו פה והנה סוסם והמורם · (11) היש פרה לאחותך ? פרתה בשדה . (12) איה רעי ? הלא הוא עומד בגנך ·

§ 9.

מי הוֹלֵךְ היום ? ווער געהט הייטע ?

רִבְקָה הוֹלֶכֶת מָחָר רבקה געהט מארגען .

גד בָּא עַתָּה גד קאמט יעצט .

מי יוֹשֵׁב תָּמִיד ווער זיצט איממער ?

שָׂרָה יוֹשֶׁבֶת תָּמִיד

דן בָּא וְיוֹצֵא דן קאמט אונד געהט אויס .

רחל בָּאָה מִן הַשָּׂדֶה רחל קאמט פֿאם פֿעלד .

דְּבוֹרָה יוֹצֵא מִזֶּה דבורה געהט אויס פֿאן היר .

פאן

מִ פֿאן, אויס, מֵ לפני **אחהע"ר**.

מִי עוֹמֵד לִפְנֵי הַבַּיִת ווער שטעהט פֿאר דעם הויזע?

גד עוֹבֵר גד געהט פֿאריבער.

מָתַי וואן? **אֶל** צו. **אָנָה** וואהין.

הַבַּיְתָה נאך הויזע. **הָעִירָה** נאך דער שטאדט.

חֶבְרוֹנָה נאך חברון. **יְרוּשָׁלַיְמָה** נאך ירושלים.

(1) אנה אתה הולך ואנה רבקה הולכת? אני הולך שְׁכֶמָה ורבקה הולכת דַמֶּשְׂקָה. (2) מתי יוצאה שרה מזה? מחר היא יוצאה מזה והולכת היא צידוֹנָה. (3) אנחנו יושבים פה עתה, ומחר אנחנו יוצאים מזה, ואִמֵּנוּ וַאֲחוֹתֵנוּ יושבות פה תמיד. (4) איה דודך? הנה הוא בא הביתה. (5) הֲמִן השדה אתה בא? אני בא מן השדה אשר לדניאל רענו. (6) מי עומד לפני ביתנו? אשה עניה עומדת לפני ביתנו. (7) מי עובר עתה לפני ביתך? אדון ועבדו עוברים לפני ביתי, הנה הם באים הביתה. (8) ההולכים אתם העירה? אנחנו הולכים העירה אל דודנו. (9) אני בא מצור ורחל בא מֵאֲרָם. (10) הֲמֵחוֹרֵב אתם באים? אנחנו באים מֵעִיר תרצה ורעי בא מֵרֶקֶם. (11) אנה אתה הולך? אני הולך ירושלימה.

§ 10.

מֵאַיִן וואהער? **שָׁב** קעהרטע צוריק. **הֲלוֹם** הירהער.

אֶתְמוֹל געסטערן. **עִם** מיט. **יַחְדָּו** צוזאמען.

לְפָנִים פֿארמאלס. **עַד** ביז. **גַּם** אויך.

יָשַׁב, ה, ו האט געזעסען.

הָלַךְ, ה, ו איזט געגאנגען.

עָמַד, ה, ו איזט געשטאנדען.

עָבַר, ה, ו איזט פֿאריבערגעגאנגען.

(1) מאין בא דודך? דודי ישב עד היום בדמשק, עתה שב הלום עם אחותו יחדו. (2) הֲהלכה רחל עם דודתה יחדו? הנערות יצאו עם דודתי מעיר עפרון ויחדו הלכו שמרונה. (3) הרחל עמדה במקום ההוא? הלא רחל ואמה עמדו שם יחדו. (4) השרה עברה אתמול לפני ביתנו? שרה ורחל דודתה עברו אתמול יחדו לפני ביתנו. (5) לפנים ישבו מואבים במקום הזה, ועתה המקום הזה לנו הוא. (6) האנשים ההם ישבו מאתמול עד היום עם רענו, והיום הם יוצאים מזה, ויחדו הם הולכים דמשקה. (7) עתה יודע אני מאין הם בָּאִים ואנה הם הולכים.

§ 11.

מקור

אֵיפֹה ווא דא . **בְּעֵת** אין דער צייט .

שֶׁבֶת זיטצען . **לֶכֶת** געהען . **צֵאת** אויסגעהען .

בֹּא קאממען . **שׁוּב** צוריקקעהרען . **רְאוֹת** זעהן .

דַּעַת וויססען . **מִיּוֹם** פֿאן טאג אן .

עֲבֹר פֿאריבערגעהען . **עֲמֹד** שטעהען . **הֱיוֹת** זיין .

*) המקור דומה לשם ואותיות הכנוי"ם נוספות גם לו, למשל :

שִׁבְתִּי מיין זיטצען . **לֶכְתְּךָ** דיין געהען וכו׳

מדבר **אוֹתִי** מיך, נוכח **אוֹתְךָ ,ךְ** דיך . נסתרת **אוֹתוֹ ,הָ**

מדברים **אוֹתָנוּ** אונז . נוכחים **אֶתְכֶם , ן** אייך . נסתרים **אוֹתָם** זיא .

(1) איפה היה דניאל בעת שבתי פה ? (2) דניאל לא היה פה מיום בואך הלום עד יום צאתך מזה . (3) המיום צאתי מזה עד יום שובי לא ישב איש בביתי ? (4) דודי היה איש טוב תמיד מיום דעתי אותו . (5) בעת ראותי את הלל היה נער ועתה הוא איש גדול ועשיר בעירו . (6) בעת עָברי לפני ביתך ישבה אחותך בגן . (7) בְּעֵת עמדי במקום הזה עמדו גם הנערים פה , ואיפה היו בעת לכתי מזה ? (8) לא ישבו מואבים בָעיר הזאת מיום היותי עד היום הזה , ומאין המואבים באים עתה ? (9) אנה אתה הולך ארוני ? אני הולך העירה .

§ 12.

אֵינֶנִּי איך ניכט . **מִמֶּנִּי** פֿאן מיר .

אֵינְךָ ,ךְ דוא ניכט . **מִמְּךָ ,ךְ** פֿאן דיר .

אֵינֶנּוּ ער ניכט . **מִמֶּנּוּ** פֿאן איהם .

אֵינֶנָּה זיא ניכט . **מִמֶּנָּה** פֿאן איהר .

אֵינֶנּוּ וויר ניכט . **מִמֶּנּוּ** פֿאן אונז .

אֵינְכֶם , ן איהר ניכט . **מִכֶּם , ן** פֿאן אייך .

אֵינָם זיא ניכט . **מֵהֶם , ן** פֿאן איהנען .

מִי נוֹתֵן ווער גיבט . **מִי לוֹקֵחַ** ווער נימט ?

מִי יוֹדֵעַ ווער וויים ? **מִי רוֹאֶה** ווער זיהט .

תֵּת געבען . **קַחַת** נעהמען . **אַחֵר** אנדערער .

בעבר

*) בעבר: נָתַן, הָ, וּ, לָקַח, הָ, וּ, יָדַע, הָ, וּ רָאָה, רָאֲתָה, רָאוּ.

(1) אינני נותן לך סוסי בעת קחתי חמורך מִמְּךָ. (2) אם אינך נותן לי את סוסך אינך לוקח ממני חמורי. (3) איה שמעון, האיננו יודע כי גר לוקח ממנו את ביתו. (4) רחל איננה יודעת כי דודתה לוקחת ממנה את פרתה. (5) האינכם יודעים כי אבי ואחי לוקחים מכם את ביתכם ונותנים לכם שדה? (6) איננו יודעים מאומה ואין איש לוקח ממנו מאומה. (7) האנשים האלה אינם יודעים כי מחר דן לוקח מהם את ביתם ואת גַּנָּם. (8) בעת קחתי את סוסך ממך נתן לך אבי סוס אחר. (9) בעת תִּתְּךָ את סוסי לאביך לא היה לי סוס אחר. (10) בעת תתי לך לא ראתה אִמך ובעת קחתי ממך ראתה. (11) יש אדון לעבר הזה, ואין איש יודע מאין הם באים ואנה הם הולכים.

§ 13.

מִלּוֹת המקור.

נקראות המלות הבאות פה ההולכות תמיד לפני המקור לבאר המאמר.

לְמַעַן אום. לְבִלְתִּי אום ניכט. לִפְנֵי פֿאר. אַחֲרֵי נאך. תַּחַת אנשטאטט. עַד ביז. מִדֵּי זא אָפֿט. בְּלִי אהנע צו.

(1) אני נותן לך למען תִּתֵּךְ לי. (2) אני יוֹצֵא מזה לבלתי ראות אותך. (3) לפני צאתי מזה ראתה אמי אותי, ואחרי שובי הֲלוֹם ראו הנערים אותי. (4) תחת קחתי ממך סוסך אני נותן לך את סוסי. (5) אינני יוצא מזה עד ראותי את רעי, ואחרי ראותי אותו אני הולך הביתה. (6) מדי עברי לפני ביתך אני רואה את אחותך יושבת בגן. (7) אתה הולך בלי דעת ובלי ראות אנה אתה הולך.

§ 14.

צִוּוּי בעפֿעהלענד.

וויבליך | וויבליך
שֵׁב שְׁבִי זיטצע. | שְׁבוּ שֵׁבְנָה זיטצעט.
עֲמוֹד עִמְדִי שטעהע. | עִמְדוּ עֲמֹדְנָה שטעהט.
צֵא צְאִי געהע הערויס. | לֵךְ לְכִי געהע.
עֲבוֹר עִבְרִי געהע פֿאריבער. | דַע דְעִי וויססע.
תֵּן תְּנִי גיב. | קַח קְחִי נים.
עִמִּי מיט מיר.

*1) אחרי הצווי יבוא ו׳ לפני הפעל העבר והוא מהפך אותו לעתיד. למשל לך והלך גר. געהע, אונד גר ווירד געהן.

(1) שב עמי וישב גם גד עמָּנו, למען שבתנו כרעים טובים יחָדו. (2) שבי רחל עם אחותֵךְ, לבלתי שבתה עם נערות אחרות. (3) לכו אתם הביתה, והלך אחי אל דודנו אחרי לכתכם מזה. (4) עבור לפני ביתי מדי עברך לפני בית רענו. (5) תנו לי את חמורכם אשר נתן רעי לכם, ונתן לכם חמור אחר. (6) אחרי קחתך ממני את השדה תן לי את הגן. (7) תנו לאחותי את פרתה, ונתנה לכם את חמורכם. (8) עמדו פה עד צאתי, ויצא גם אבי והלך עמנו. (9) דעו את האיש ואחרי דעתכם אותו תנו לו את אשר אני נותן לכם, ונתן לי את סוסו. (10) קחו מכני את חמורי, ונתן לי אבי חמור אחר. (11) שבו נערים פה עד שובי הלום, ונתן אחי לכם מאומה. (12) אני יוצא מזה בלי דעת אנה אני הולך.

§ 15.

מדבר מדברת	הָלַכְתִּי.	רָאִיתִי.	מָצָאתִי.
נוכח נוכחת	הָלַכְתָּ, תְּ.	רָאִיתָ, תְ.	מָצָאתָ, תְ.
נסתר נסתרת	הָלַךְ, ה.	רָאָה רָאֲתָה.	מָצָא מָצְאָה.
מדברים מדברות	הָלַכְנוּ.	רָאִינוּ.	מָצָאנוּ.
נוכחים נוכחות	הֲלַכְתֶּם, ן.	רְאִיתֶם, ן.	מְצָאתֶם, ן.
נסתרים נסתרות	הָלְכוּ.	רָאוּ.	מָצְאוּ.

בּוֹ אין איהם. בָּהּ אין איהר. בָּהֶם, ן אין איהנען.

*1) בנוכחים יבא אות הראשון בשוא תחת x: הֲלַכְתֶּם, רְאִיתֶם, מְצָאתֶם.

*2) הָיָה זיין, עָשָׂה טהון. בָּנָה בויען. וכל הפעלים שאות ג׳ של השרש שלהם ה׳ הולכים כפעל רָאָה.

*3) וכל הפעלים שאות ג׳ של השרש שלהם א׳ הולכים כמו מצא. למשל: קרא רופען. יָצָא, בָּא בַּאֲשֶׁר וָא. כַּאֲשֶׁר וויא. אֶל אֲשֶׁר וואהין. לְבַדִּי איך אליין.

(1) שבי רחל באשר אני יושב לבלתי שבתֵך לבַדֵּך—. (2) צאֶנה נערות מביתי, וישבתי אני לבדי בו. (3) דעו כי העיר הזאת טובה לנו, וישבנו בה. (4) לך אל המקום ההוא וּמָצָאתָ את אחי היושב שם. (5) הַאַתָּה בָנית את ביתך אם איש אחר בָנה אותו. (6) ראי תמר את אשר עשתה שרה לקרובתה העניה ועשית כן לעכסה הקרובה לך. (7) צאו אל השדה וּמְצָאתם את סוסכם,

כאשר מצאנו שם את סוסינו · 8) שבי רחל באשר שרה יושבת, וישבה גם תמר עמכן יחדו · 9) לכו רֵעים אל אשר אני הולך, והלך דודנו עמנו יחדו. 10) בנֵה ביתך במקום הזה ובְנֵה בו קרובנו את ביתו, וישבתם יחדו. 11) לך אל אשר אני הולך, וקראתי לאחי ולאחותי, והלכו עמנו· 12) הֱיֵה טוב לי, והייתי טוב לך· 13) שבו עמנו, וראינו את אשר עשיתם עד היום ואת אשר אתם עושים עתה· 14) דע עתה את אשר לא ידעת עד היום, וידעת את הטוב אשר עשיתי לך· 15) תן לי סוסך, ולקחתי ממך, קח ממני חמורי, כי אני נותן אותו לך· 16) מדי לכתי העירה אני קורא לאחי ללכת עמי יהדו אל דודנו· 17) איפה ישבת בשבתי פה? 18) איפה היתה אחותי בלכתי את דודי·

§ 16.

צווי לא תעשה.

אַל תֵּשֵׁב, י׳ ו׳, נה זיטצע—זיטצעט ניכט.

לא תֵלֵךְ י ו נה געהע—געהע ניכט.

*1) נָא נוסף לפעמים אל הצווי והוא לשון בקשה· לֵךְ נא געהע דאך, ובצווי לא תעשה יבוא נָא אחרי אַל. אל נא תלך געהע דאך ניכט.

*2) לפני הח״ע יבוא תַּ בצווי לא תעשה. למשל:

אל תַהֲרוֹס צערשטאֶרע ניכט. אל תַּחֲשׁוֹב דענקע ניכט.

אל תַּעֲשֶׂה טהוא ניכט.

*3) נתן, מדבר ונוכח נָתַתִּי, נָתַתָּ, נָתַתְּ, נוכחים נְתַתֶּם ן.

1) אל התן לי את חמורך ואל תקח ממני את סוסי· 2) אל תלכו נערים עם אחירע, אל תשבו ואל תעמדו באשר הוא יושב ועומד· 3) אל תַעַברו לפני הבית ההוא, כי איש רע יושב בו· 4) אל תחשוב כי טוב דניאל לך הלא טוב הוא לך בעת תתך לו, ולא טוב הוא לך בעת קחתך ממנו מאומה· 5) כדעתך יודע גם אני, כי דניאל לא טוב לי ואני טוב לו· 6) אל נא תהרוס את אשר בניתי כאשר לא הרסתי אני את אשר בנית· 7) אתם חשבתם, כי דניאל הורס את אשר אתם בונים, אל תחשבו כי דניאל רַע לכם, כי אני יודע כה טוב הוא לכם· 8) אני נתתי לך את סוסי כאשר נתת לי את סוסך, כַאשר עשית לי עשיתי לך· 9) העשיר הזה לוקח בלי תת מאומה· 10) איפה היה אחי בעת אָכְלֵנו·

מקור

§ 17.

מקור שלפניו **ל.** למשל: לדעת, לשבת.

וזהו בא אחרי: **נָכוֹן** בערייט. **יָכוֹל** קאן. **רוֹצֶה** ווילל.

חָשַׁב רעכנען. **רָצָה** — כמו **רָאָה.**

נָשָׂא טראגען. כמו **קרא מצא.**

שְׂאֵת טראגען. **מַשָּׂא** לאסט. **יָד** האנד.

נָתוּן געגעבען. **לָקוּחַ** גענאממען. **יָדוּעַ** בעוואוסט.

בָּנוּי געבויט. **עָשׂוּי** געמאכט. **נָשׂוּא** געטראגען.

(1) אני נכון לצאת מחר מזה וללכת העירה. (2) הֲיכול אתה לָשאת לבדך את המשא הגדול הזה? אני רציתי לשאת אותו ואינני יכול לְשאתו. (3) בעת תתי את חמורי לגד חשבתי לתת לך את סוסי, ואתה לא רצית לקחתו ממני. (4) אינני רוצה ללכת עמך בעת שאתך את מַשָּׂאֲךָ בידך. (5) מה נשאת אתמול בידך בעת שאתי משאי? לא נשאתי בידי מאומה. (6) אתה חשבת לתת לי את סוסך, והוא לקוח ממך ונתון לי. (7) אשר אתה יודע, ידוע הוא גם לי. (8) אתה אינך יכול לשאת את המשא הזה, וראֵה נא כי נשוא הוא בידי. (9) אשר אתה רוצה לעשות הוא עשוי, ואשר אתה רוצה לבנות הוא בנוי. (10) הגַּד קרא לך? אני קרוא אל גד למען לכתי עמו דמשקה. (11) הפרה הלקוחה ממני נתונה היא לך. (12) מדי חשבי באחי הוא בא תמיד. (13) איפה היית בעת רצותי ללכת עמך?.

§ 18.

דָּרֹשׁ זוכען. **זָכֹר** געדענקען. **שָׁכֹחַ** פערגעססען.

עָזֹב פערלאססען. **עָצֹר** אבהאלטען. **עָזֹר** העלפען.

לָחֹץ דריקקען. **פָּרֹק** ערלאזען. **שָׁמֹר** היטען.

שָׁאֹל פראגען. **עָנֹה** אנטווארטען. **דַּבֵּר** זאגע.

אתמול חשבתי לדרוש את אחי, והיום שכחתי ולא דרשתי אותו. (2) אתמול רציתי לשאת את המשא הזה, ואבי עצר אותי משאת אותו. (3) בעת עָזרי את אבי עזבתי את דודי. (4) אנשים רָעים לחצו את רֵעי, ואני פרקתי אותו מידם. (5) אני שָׁמרתי את בֵּיתי ולא עזבתי אותו. (6) אני שאלתי אותך דבר ואתה לא ענִיתָ מאומה. (7) אתה אבי זכרתָּ את הָעֲנִיִּים השכוחים ולא שָׁכַחתָּ לעזור אותם, פרקת לחוצים גם שְׁמַרתָּ אותם. (8) גבריאל שאל אותך ואתה לא ידעתָּ לַעֲנות אותו דבר. (9) הֶעָני עָזוב ואין איש דורש אותו. (10) העיר הזאת

עזובה

עזובה ושכוּחָה והעשירים אינם רוצים לשבת בה · (11) אם אינכם יודעים שאלו אותי , כי אני יודע לענות אתכם דבר · (12) שִׁמרי רחל את הבית ואל תַּעַזְבִי אותו · (13) זִכרו את האיש אשר פרק אתכם מיד אנשים רָעים , ואל תשכחו את הטוב אשר עשה לכם · (14) זכרו את רֵעֲכם הדורש אתכם ואל תַּעַזבו אותו · (15) מדי זָכרי את אדוני , אני זוכר את החסד אשר עשה לי — ·

§ 19.

אָמֹר זאגען ,	שָׂא טראגע ·	כַּד קרוג ·
מַיִם וואססער ·	סַל קָארב ·	לֶחֶם בראד ·
אָכֹל עססען ·	שָׁתֹה טרינקען ·	שָׁבֹר צערברעכֿען ·
שָׁפֹךְ פֿערגיסען ·	רָעֵב הונגעריג ·	צָמֵא דורשטיג ·

(1) קַח את סל הלחם ואת כַּד המים ושא הַבַּיְתָה ואל תשבור אותם · (2) אל תשפוך את המים אשר בַּכַּד ואל תאכל מן הלחם אשר בַּסַּל · (3) אם רָעֵב אתה אֱכֹל לחם ואם צָמֵא אַתָּה שְׁתֵה מים · (4) תן לחם לָעניים לפני שָׁאֳלָם (פֿארדערן) כי רְעֵבים הֵם · (5) הלא אמרתי לך שְׁמוֹר את הכד ואל תשבור אותו · והנה הַכַּד שבור והמים שפוכים ואני צָמֵא , ומים אֲחֵרים אין לי לִשתות · (6) אל תִּשְׂאוּ את סל הלחם ואת כד המים עד אָמרי לכם שְׂאוּ , וּנְשָׂאתֶם · (7) תחת אָכלי מן הלחם אשר בַּסַּל נתתי ממנו לְעָני · (8) שְׁמור את סל הלחם מפרתך לבלתי אָכלה ממנו · (9) אחרי אֱכָלְךָ שְׁתֵה ואל תשתה לפני אֱכָלְךָ — · (10) רָעֵב אני עתה וְצָמֵא , ולפני אָכלי ושתותי אינני יכול לעשות דבר · (11) יש אָדון לָעבדים הרעים האלה , הנה הוא עומד בשדה ואינני יודע אנה הוא הולך משם ·

§ 20.

כּוֹס בעכֿער ·	יַיִן וויין ·	שִׂים לעגע ·
פַּת שטיק ·	עַל אויף ·	שֻׁלְחָן טיש ·
עָרֹךְ בערייטען ·	אוֹרֵחַ גאסט ·	מָנֹעַ פֿערוויגערן ·
שָׂנֹא האססען ·	אָהֹב ליבען ·	חָדֹל אויפֿהאֶרען ·

(1) שים עבדי על הַשֻּׁלְחָן לחם ויין , כי אוֹרֵחַ נכון לָבא הֲלום לאכל ולשתות עמי · (2) הִנה השלחן ערוך לָאורח , רְאֵה ארוני עשיתי כאשר אמרתָּ · (3) תן כוס יין ופת לחם לֶעָנִי הזה · (4) אל תמנע מֵרָעֵב לחם , ומִצָּמֵא — מים · (5) האורח הבא לאכל ולשתות עמי שונא יין ואוהב מים · (6) גם יין גם מים ערוכים על השלחן לפני האורח · (7) רְעֵבים חָדלו מעירנו , כי העניים היושבים בה עושים בשדה · (8) בעת עָרכו את השלחן , שברו הנערים את הכוס · (9) העניים חדלו

לבא

לבא הלום, כי יש להם לחם לאכל — . (10) העשיר אהוב והעני שָׂנוּא . (11) האורח קָרוּא אל ביתנו והוא נכון לבא . (12) הלחם אכול והיין שָׁתוּי גם שפוך . (13) האורח עצור היום במקומו, והוא אמר, כי מחר הוא נכון לבא . (14) השונא גר אותנו, כי חדל לדרוש את ביתנו ? . (15) אני שואל ממך דבר, ואתה רעי אל תמנע אותו ממני, למען עשותי גם אני תמיד את אשר אתה שואל ממני .

§ 21.

1*) כָּל אִישׁ יעדער מאן . כָּל בַּיִת יעדעס הויז .

2*) כָּל הַבַּיִת דאס גאנצע הויז .

3*) כָּל הַבָּתִּים אללע הייזער .

4*) אֵין — לֹא — כָּל קיין . עוֹד נאך .

לֹא — עוֹד ניכט מעהר . מְאוּמָה עטוואס .

לֹא — מְאוּמָה ניכטס . מְאֹד זעהר .

1*) כֹּל בלי ה הידיעה הוראתו (יעדער) . ע, עס .

2*) ועם ה הידיעה הוראתו (גאניץ) .

3*) ועם ה הידיעה וסמן הרבים ים, ות הוראתו (אללע) .

4*) ואם לפניו מלות השלילה אין, לא, אל אז הוראתו קיין, ע, עס .

(1) פה כל בית אשר בעיר טוב . (2) כל הבית לי וְכל הגן לך . (3) כל הסוסים וכל החמורים האלה לאדוני הם . (4) כל העיר עזובה עתה . (5) אין כָּל גן בעיר הזאת . (6) אין כֹּל לחם בסל ואין כָּל יין בכד — . (7) הֲראית את סוסי בַּשדה ? לא ראיתי כל סוס בשדה . (8) הֶאָכַלת מן הלחם אשר בַּסַל אם שתית מן המים אשר בכד ? לא אָכַלתי כל לחם ולא שתיתי כל מים . (9) אל תאכל היום כל לחם ואל תשתה כל יין . (10) הראית מאומה במקום ההוא ? לא ראיתי שם מאומה . (11) היש עוד יין בכדך ? אין עוד יין בכדי . (12) העוד לך לחם בסלך ? אין לי עוד לחם בסלי . (13) אבי טוב מאד לכל איש . (14) רעי עשיר מאד . (15) אני אוהב את אחי מאד .

§ 22.

חוֹתֵן שוויגערפאטער . חָתָן שוויגערזאהן . מוֹרֶה לעהרער .

רַב לְךָ שֶׁבֶת גענוג פיר דיך צו זיטצען .

לִי לִשְׁאֹל וּלְךָ לַעֲנוֹת איך מוס פראגען אונד דוא מוסט אנטווארטען .

עֵת לָלֶכֶת עס איזט צייט צו געהען .

טוֹב לָתֵת עס איזט גוט צו געבען .

*1) לֹא טוֹב תֵּת עס איז ניכט גוט צו געבען.

*2) לֹא עֵת לֶכֶת עס איז ניכט צייט צו געהען.

*3) אַל לְךָ שְׁתוֹת ניכט דיר געציממט עס צו טרינקען.

*1. 2. 3. אחרי מלות השלילה בא המקור בלא ל לפניו.

(1) אל תֵשבי עוד רחל פה, כי רב לך שבת במקום הזה. (2) לי לשבת באשר אישי יושב, ולך לצאת מזה וללכת אל אִישֵׁךְ. (3) העת עתה לאכל ולשתות, הלא לנו עתה לעשות בשדה? (4) טוב לתת ולא טוב קַחַת. (5) לא טוב שבת איש לבדו. (6) לא טוב רדוף אנשים. (7) לא עת עתה שֶׁבֶת בלי עשות מאומה. (8) אַל לַנערים שְׁתוֹת יין. (9) אל לך שְׂאֵת המשא הזה אשר אני ואחי איננו יכולים לָשאת. (10) לא טוב בנות בית במקום הזה. (11) אל תשפכו מים רָעים אם אין לכם מים טובים לשתות. (12) לַנער לִשאל ולמוֹרֶה לַעֲנות. (13) לעשיר לתת ולעני לקחת. (14) לחתן לדרוש את חותנו ולַחוֹתן לעזור את חֲתָנו. (15) לא עת לי עתה עשות דבר כי רָעֵב וצָמֵא אני. (16) אַל לך לְחוֹץ אנשים אשר לא עשו לך כל רָע, כי אם לך לַעזור אותם. (17) אל נא תמנע ממני את הדבר הקטן אשר אני שואל ממך. (18) אני נכון לעשות לך את הדבר הזה, כי אוהב אני אותך מאד.

§ 23.

נפעל (ליידנער).

גד נִדְרַשׁ גד איזט געזוכט װאָרדען.

— נִזְכַּר — ערינגערט װאָרדען.

— נִשְׁכַּח — פֿערגעססן װאָרדען.

— נִלְחַץ — געדריקט װאָרדען.

— נִשְׁמַר — געהיטעט װאָרדען.

*1) לפני אהח״ע יבא נֶ:

נֶאֱכַל, נֶאֱמַר, נֶהֱרַס, נֶחֱשַׁב, נֶעֱזַב, נֶעֱזַר.

מקור הנפעל

הִדָּרֵשׁ געזוכט װערדען. הִזָּכֵר ערינגערט װערדען.

הִשָּׁמֵר געהיטעט װערדען.

*2) לפני אהחע״ר יבא הֵ תחת הִ (כמו מֵ תחת מִ לפני אהחע״ר).

הֵאָמֵר געזאגט װערדען. הֵאָכֵל געגעססען ו׳. הֵחָשֵׁב געדראכט ו׳.

העזב

הֶעָזֵב פערלאססען ווי׳ . **הֵרָאוֹת** געזעהען ווי׳ .

עַל מַה וואריבער . **עַל** איבער (עם המקור) .

(1) על מה נשכח דן ? הלא על שָׁכְחוֹ את קרובו . (2) על מה נלחץ אחידע ? הלא על לָחצו אחֵרים . (3) דניאל זוכר אותי למען הִזָּכרו ולבלתי הִשָּׁכחו . (4) הלחם נתון לכם למען הֵאָכלו ולא למען הִשָּׁמרו . (5) הדבר הזה ידוע לכל איש אחרי הֵאָמרו . (6) תַּחַת הֵעָזרי גֶעֱזַר איש אחר . (7) רֵעי גֶעֱזַר תחת הֵעָזְבו . (8) אינני יוצא מזה עד הֵעָשות הדבר הזה . (9) הלא נער גדול זה ולא טוב הִנָּשאו . (10) שב בביתי עד הִבָּנות לך בית . (11) שִׁמְרו את הכד לבלתי הִשָּׁברו ולבלתי הִשָּׁפך היין . (12) גד בא אל ביתי לפני הִקָּראו .

§ 24.

רָחֹף פערפאָלגען . **תָּמֹךְ** שטיטצען . **שָׁמֹעַ** הערען .

שָׁלֹחַ שיקקען . **כָּתֹב** שרייבען . **מִכְתָּב** בריף .

חֶסֶד גנאדע . **יָרֵא** פירכטען . **יֶתֶר** איין רעסט .

(1) נָבָל נרדף אחרי רָדפו אחרים , ואחרי הֵרָדפו חָדַל לרדוף וללַחֵץ אנשים . (2) העני הזה היה רָעֵב לַלחם ועתה אחרי הִתָּמכו וְהֵעָזרו הוא תומך ועוזר את דודו . (3) הֲנשמע דברי בָעיר . ? כל איש יודע עתה דבָרך אחרי הֵאָמרו לָאיש ההוא . (4) אחרי הִשָּׁמע דברך בעיר כל איש יודע אותו . (5) אחרי הִכָּתֵב המכתב נשלח אל דודנו ואחרי הִשָּׁלחו שמענו כי דודנו בא הלום . (6) אחרי הֵעָשות לך החסד הזה , עֲשֵׂה גם עתה חסד לאיש היושב עמך . (7) אני יָרֵא מנָבָל כי איש רע הוא , כאשר נשמע בעיר , ואינני רוצה לשבת עמו . (8) אני אכלתי את יתר הלחם אשר היה בַּסל ואתה שתית את יתר היין אשר היה בכד , ואיה לחם לָאכול ויין לשתות ? . (9) חִדְלו מרדוף אחרי האיש אשר לא עשה לכם מאומה . (10) לא טוב הִבָּנות לך בית קָטָן בַּמקום אשר נֶהרס ביתך הגדול . (11) לא עת הִכָּתב מכתב והִשָּׁלחו אל דודנו , כי איננו נִמְצָא עתה בביתו . (12) לא טוב הִלָּקַח לחם מאיש טוב והִנָּתנו לאיש רע המוֹנֵעַ חסד מכל איש . (13) החותן איננו מונע חסד מֵחֲתָנו . (14) הֶהָיה המורה פה היום ? . (15) המורה היה פה ולא מצא אותך .

§ 25.

הִשָּׁמֵר לְךָ היטע דיך . **הִזָּהֵר** זייא פארזיכטיג .

נִפְרָד געטרעננט . **נִכְלָם** בעשאֶמט . **נִכְבָּד** געעהרט .

נִגְלָה אפפענבאר . **נִסְתָּר** פערבארגען . **הִשָּׁבֵעַ** שוואֶרען .

הלחם

הִלָּחֵם ב קריגען. יָלֹד לֶדֶת געבארען. יָעֹד בעשטיממען.

פֶּן דאס—ניכט. נֶאֱמָן טרייא.

*1) הִשָּׁמֵר, פֶּן וְאַל הם תמיד מצות לא תעשה.

(1) הִשָּׁמֶר לך פן תשכח את הדבר אשר אמרתי לך. (2) השמרו לכם פן תשפכו את יתר היין אשר בַּכַּד. (3) אל תַעשה את הדבר הזה פן תִּכָּלֵם. (4) עַל מַה נִכלַם גד, הלא עַל עָזבו את רעהו ועל מָנעו ממנו חֶסֶד. (5) אם עשיר אתה השמר לך פן תִּפָּרֵד מֵרֵעֲךָ הֶעָני. על מה נפרד הלל ממך? הלא על היותו עָני. (7) גד יושב באשר אביו יושב לבלתי הִפָּרדו ממנו. (8) אני נשבע לך כי לא נגלה דברך אשר אמרת לי, וכי נִסתָּר הוא מכל איש. (9) הלא אמרתי לך לבלתי הִשָּׁבַע ואתה נשבע תמיד. (10) אני אמרתי לך דבר הנסתר מכל איש, ואתה הִשָּׁמֵר והזהר לבלתי הִגָּלותו. (11) הלא יודע אתה כי נאמן אני לך, ואתה אמרת לי דברך לא למען הִגָּלותו כי אם למען הִסָּתְרו. (12) אם רוצה אתה לְהִכָּבֵד שמור דברך לבלתי הגלותו. (13) רחל נתנה לאישה בית, והוא יעד את הבית ההוא לַבֵּן אשר ילדה לו רחל. (14) הקטן הבן אשר ילדה רחל אם גדול הוא? הבן אשר ילדה רחל לא עוד קטן, כי אם גדול הוא כַּנער הזה, ולו יָעוֹד הבית אשר אבי יושב בו. (15) רחל ילדה את בנימין אחרי לִהְיָתָהּ את יוסף. (16) אם הותן אתה לרעי אל נא תמנע חסד מֵהִתָּנֵךְ. (17) אם רוצה אתה להיות דבָרך נאמן (גלויבווירדיג) וחָדלת לְהִשָּׁבֵעַ.

§ 26.

י מתחלף באות ו: ידע, נודע. ילד, נולד.

נוֹדַע בעוואוסט. נוֹכָח איבערצייגט. נוֹלָד געבאָרען.

נוֹסָר געשטראַפט. נוֹעָד בעשטיממט. נוֹרָא געפירכטעט.

נוֹתָר איבערגעבליבען. הִוָּדַע בעוואוסט ווערדען.

הִוָּלֵד געבארען וו'. הִוָּרֵא געפירכטעט וו'. הִוָּכַח איבערצייגט וו'.

הִוָּתֵר איבערבלייבען. מַדּוּעַ ווארום? אֵיךְ וויא?

(1) הלא אמרתי לך דברי לבלתי הִוָּדעו ואֵיך נודע בעיר? (2) מדוע אינך רוצה לְהִוָּכַח כי לא ממני נודע דברך. (3) אני נוכַחְתִּי כי ממך הוא נודע. (4) היודע אתה כי נולד בן לדניאל ואחרי הִוָּלְדו נועד לו הבית אשר לרחל אמו? (5) אחרי הִוָּעֵד הבית לַבֵּן, נֶהֱרַם ואיננו עוד. (6) אל תשתה מן היין הזה פן תִוָּסֵר אחרי הִוָּדַע כי שתית ממנו. (7) נָבָל לוחץ עֲנִיִּים למען הִוָּרְאוֹ, ואני אינני יִרֵא ממנו. (8) הנותר מן היין אשר היה לי? אנחנו שתינו לבלתי הִוָּתֵר ממנו

מאומה

מאומה. (9) אני נוכחתי כי נאמן אתה לי. (10) אחרי שובך הלום אל תְּוַדַּע לאיש פן תְּוָסֵר, כי נודע הדבר אשר עשיתָ. (11) הִכָּבֵד בעיר ואל תִּוָּרֵא. (12) דניאל עוזר אנשים למען הִכָּבְדוֹ. (13) חִדְלוּ לֶאֱכֹל, כי עת לשתות. (14) חִדְלוּ לְלַחֵץ אנשים כי עת לְעָזְרָם.

§ 27.

בִּנְיַן הַכָּבֵד.

הַמְכַבֵּד כֻּבַּד וועלכער עהרט האט געעהרט.

מְהַלֵּל מְהֻלָּל ווער לאָבט וויערד געלויבט.

אַל תְּקַלֵּל פֶּן תְּקֻלָּל פלוכע ניכט, דאסם דוא ניכט געפלוכט ווערדעסט.

דַּבֵּר רעדען. סַפֵּר ערצעהלען. צַוֵּה בעפעהלען.

כַּסֵּה פערדעקקען. גַּלֵּה ענטדעקקען.

דַּבֵּר רעדע. צַוֵּה בעפיהל. סַפֶּר נָא ערצעהלע דאך.

(1) כַּבֵּד את אביך ואת אמך למען תְּכֻבְּדֶךָ, כי כל מְכַבֵּד מְכֻבַּד. (2) אל תְּהַלֵּל את נבל הרע ואל תְּקַלֵּל איש טוב. (3) אל תְּסַפְּרִי רבקה את הדבר הזה לאחותך וגם לאִמֵּךְ אל תְּגַלִּי אותו. (4) אל נא תצוה אותי כדבר הזה לבלתי גלותי דברך לאמי, כי אינני מְכַסֶּה מאבי ומאמי דָּבָר. (5) אני מצוך אותך לְגַלּוֹת לי את אשר אמר לך יוסף ולבלתי כַּסּוֹת ממני דָבר. (6) אל תְּצַוֶּה אותי לגלות דבר אשר לי לכסות. (7) דע לך כי לפני גַּלּוֹתך הדבר הוא נודע בעיר ואתה רוצה לכסות אותו ממני. (8) סַפֵּר נא לי, מֶה עָנָה רעי בעת שָׁמְעוֹ כי האיש השונא לי מקלל אותי? (9) רעך לא רצה לענות אותו ולדבר עמו דָבר. (10) אל תְּהַלְּלוּ ואל תְּקַלְּלוּ אותי. (11) מדוע קִלַּלְתָּ את דן? אני לא קללתי אותו. (12) מדי דברי בדניאל אני רוצה לספר לך את אשר עשה לדן. (13) חדלו לְדַבֵּר פן תגלו דָבָר אשר לכם לכסות. (14) אֵיך נשאת את כל המשא הזה?

§ 28.

תַּלְמִיד איין שילער. לוֹמֵד ער לערנט. מְלַמֵּד ער לעהרט.

בַּשֵּׂר אנקינדיגען. גַּדֵּל ערציהען. קַבֵּל עמפפאנגען.

שַׁלֵּם בעצאהלען. רַחֵם ערבארמען. חַכֵּה ווארטען.

קַוֵּה לְ־ האפפען.

*עָבַר לִמַּדְתִּי, תָּ נוּ תֶּם צִוִּיתִי תָ יתָה נו יתם.

ה׳ גאטט. מְחִיר פרייז. כֶּסֶף זילבער, געלד.

(1) אני לִמַּדתּי אותך תלמידי ואתה לא לָמַדתָּ. (2) אנחנו בשרנו אתכם בּ־כתבנו אשר שָׁלחנו לכם, כי אחותכם ילדה בן לאישה, ואתם לא קִבַּלתּם מִכתָּבנו. (3) אתם לְקַחתּם ממני יין ולא שלמתם לי. (4) חַכֵּה לי עוד, כי רוצה אני מאד לשלם לך ואינני יכול עתה, והמרחם אנשים גם הוא מְרֻחם. (5) בן גדלתי, למדתי, אהבתי, והוא שכח את הטוב אשר עשיתי לו, והוא משלם לי רעה תחת כל הטוב ההוא כי עזב חסדו ואיננו מרחם אותי. (6) לפני בַּשֶּׂרְךָ אותי ידעתי כי אבי נכון לבא, גם חכיתי לו והוא בא. (7) לפני שַׁלֶּמְךָ לי מחיר היין אשר לקחת אינני נותן לך יין אחר. (8) תנו לי את סוסכם ולְקַחתּם כסף מחירו מִיָּדִי. (9) תנו לי את הפרה, כי אני משלם לכם כסף מְחִירָהּ. (10) חַכֵּה לי, כי איננו נותנים לך פָּרָתֵנוּ לפני תִתְּךָ לנו כסף מחירה. (11) בְּעת היותי לחוץ ונרדף קִויתי לה׳ המרחם עזובים ולְחוצים, והוא רִחַם אותי. (12) אני חִכִּיתִי לאבי ואתה לא חִכִּית לאביך, כי אָכַלתּ לפני באו. (13) אנחנו קוינו לה׳ והוא עזר אותנו, ואתה קויתם לאנשים ומי מהם מרחם אתכם? (14) קַוֵּה לה׳ תמיד, כי הוא פורק לחוצים מיד לוחֲצָם ורודְפָם. (15) מדוע לא שלמת לי כסף מחיר סוסי? כי אין כסף לי.

§ 29.

רבים, סמן הרבים, ים ות.

אָבוֹת עלטערן. **דּוֹדִים** אָנקעל. **שָׂדוֹת** פֿעלדער.

הכנוי״ם ברבים לפניהם תמיד י׳ להבדילם ממספר יחיד.

			רבים.
מדבר	1.	**סַלַּי** מיינע קאָרבע.	**סַלֵּינוּ** אונזערע קאָרבע.
נוכח	2.	**סַלֶּיךָ** דיינע קאָרבע.	**סַלֵּיכֶם** אייערע קאָרבע.
נוכחת	2.	**סַלַּיִךְ** דיינע ק. (לנקבה).	**סַלֵּיהֶם** איהרע קאָרבע.
נסתר	3.	**סַלָּיו** זיינע קאָרבע.	
נסתרת	3.	**סַלֶּיהָ** איהרע קאָרבע.	**קָרוֹב** פֿערוואנדטער.

1*) כן נוטים המלות: **לְפָנַי** פֿאר מיר. **אַחֲרַי** נאך מיר.
אדוֹתַי מיינעטוועגען. **אֵלַי** צוא מיר. **עָלַי** אויף מיר.

(1) אבותַי קרובים אל אבותיך. (2) איה זבולון ורֵעיו? הנה דבורה ואחֶיה. (3) היש לכם בָּנים ובנות? הנה בָּנֵינוּ ובְנוֹתֵינוּ. (4) איה סוסיכם וחמוריכם? הנה סוסינו וחמורינו. (5) איה הנערים ואיה המורים המגדלים אותם? הנה הנערים והנה מוריהם. (6) האֵלַי ואליך רעינו באים? אֵלֵינוּ הם בָּאים. (7) מי הולך לפניך ומי אחריך? אבותי הולכים לפני ובָנַי ובנותי אַחֲרַי. (8) מי היה לפני

יצחק

יצחק ומי אַחֲרָיו ? אברהם היה לפניו ויעקב אחריו · (9) הנה לאה שם וּבִתָּה הולכת אחריה · (10) היכולים אתם לשאת המשא הזה עליכם ? נְעָרַי נושאים אותו עלידם · (11) האדותי ואדותיך גר מדבר ? לא אדותינו הוא מדבר הלא דניאל פה עם שרה, ואדותיו ואדותיה הוא מדבר · (12) תן לי סוסיך ואני משלם לך היום כסף מחירם ·

§ 30.

מָכֹר פערקויפֿען · קָנֹה קויפֿען · בָּאֵר* ערקלאֶרען ·
פָּאֵר* ריהמען · תָּעֵב פֿעראַבשייען · בָּרֵךְ זעגנען ·
חָרֵף לאֶסטערן · מַהֵר איילען ·

*1) בֵּאַרְתִּי איך האבע ערקלאֶרט · בֵּרַכְתִּי א״ה געזעגנעט ·
הַמְבָרֵךְ ווער זעגנעט · מְבֹרָךְ ווירד געזעגנעט ·

*1) פה יבא x̄ תחת x̆ לפני אע״ר ותחת x̩ יבא x : x̤ — x̤ תחת x̩ ·

מְבָרֵךְ (תחת מְבַרֵךְ) · בֵּרֵךְ (ת׳ בִּרֵךְ) — · מְבֹרָךְ (ת׳ מְבֻרָךְ) ·
(דמיונו הָ תחת הַ · מֵ תחת מְ ·

(1) אַתָּה מָכַרְתָּ את פרתך ואני לא קניתיה, כי שרה קנתה אותה · (2) הֲרוצה אתה לבאר את דְּבָרַי הלא הם מְבֹאָרים · (3) כל איש מְתָעֵב את נבל וּמְפָאֵר את אחיטוב, נבל הוא מְתֹעָב ואחיטוב הוא מפֹאָר · (4) אתה תְּעַבְתָּ את אשר פֵּאַרְתִּי, ואת אשר חֵרַפְתִּי בֵּרַכְתָּ ? (5) אל תְּתָעֵב איש טוב ואל תפאר איש רע, אל תברך את נבל ואל תְחָרֵף את אחיטוב · (6) השמר לך פן תחרף את אחיטוב הנכבד ונכלמת — · (7) בָּאֲרִי נא לי שרה את דְבָרַיִךְ למען דעתי אותם · (8) ברכו את ה׳ וּבָרֵךְ אתכם, פארו אותו וּפֵאַר אתכם · (9) מהרת לרוץ למען באי היום הביתה · (10) מהר נא לערוך השלחן כי רָעֵב אני · (11) מהרו ללכת כי דודכם מחכה לכם · (12) אל תמהר לענות לפני דעתך את אשר אני שואל ·

§ 31.

מספר ·

זכר	נקבה		זכר	נקבה		זכר	נקבה	
אֶחָד	אַחַת	איינס 1 ·	חֲמִשָּׁה	חָמֵשׁ	5 ·	תִּשְׁעָה	תֵּשַׁע	9 ·
שְׁנַיִם	שְׁתַּיִם	2 ·	שִׁשָּׁה	שֵׁשׁ	6 ·	עֲשָׂרָה	עֶשֶׂר	10 ·
שְׁלשָׁה	שָׁלשׁ	3 ·	שִׁבְעָה	שֶׁבַע	7 ·	כַּמָּה	ווִיפֿיהל ?	
אַרְבָּעָה	אַרְבַּע	4 ·	שְׁמוֹנָה	שְׁמֹנֶה	8 ·	פַּעַם	איין מאַל ·	

פעמים

פְּעָמַיִם 2 מאל . שָׁלֹשׁ פְּעָמִים 3 מאל .

אַחֵר פערזיימען .

(1) יש לי אח אחד ואחות אחת ולך שני אחים ושתי אחיות —· (2) אחד ושנים או אחת ושתים הם שלשה או שלש . (3) יש לי ארבעה דודים וארבע דודות · (4) יש לאבי חמשה בָּנִים וחמש בנות — · (5) יֵשׁ לנו ששה סוסים ושש פרות · (6) יש בבית הזה שבעה אנשים ושבע נשים · (7) שְׁמֹנָה נערים ושמֹנֶה נערות יושבים בגן · (8) לדודי יש תשעה סוסים ותשע פרות , ולאבי עשרה סוסים ועשר פרות · (9) אתה היית בדמשק פעם אחת ואני הייתי שם פעמַים · (10) כמה פעמים קראתי לך , הלא קראתי לך שלש פעמים ואתה לא בָאתָ אלי · (11) שלש פעמים שתים הם שש , שש ושלש הם תֵּשַׁע , חמשה מכתבים ושנים הם שבעה מכתבים , ששה סלים וארבעה הם עשרה · (12) מהר לשלם לי מחיר היין ואל תְּאַחר · (13) אם תְּאַחר לבא לא תמצא מאומה לאכל — ;

§ 32.

הכנוי"ם של שמות ופעלים בינונים והדומה להם בנטיתו , הוא הגוף הנסתר בעבר של בנין הכָּבֵד · כלם שוי הנטיות ·

1.)מדבר)מדברת	חוֹתְנִי הַדּוֹרְשֵׁנִי וְהַמְבַקְשֵׁנִי בִּקְשַׁנִי ·
2.)נוכח)נוכחת	חוֹתֶנְךָ ,ךְ הַדּוֹרֶשְׁךָ ,ךְ וְהַמְבַקֶּשְׁךָ ,ךְ בִּקֶּשְׁךָ ,ךְ ·
3.)נסתר)נסתרת	חוֹתְנוֹ , ה הַדּוֹרְשׁוֹ , הָ וְהַמְבַקְשׁוֹ , ה בִּקְשׁוֹ , הּ ·
(מדברים (מדברות	חוֹתְנֵנוּ הַדּוֹרְשֵׁנוּ וְהַמְבַקְשֵׁנוּ בִּקְשָׁנוּ ·
(נוכחים (נוכחות	חוֹתֶנְכֶם , ן הַדּוֹרֶשְׁכֶם , ן וְהַמְבַקֶּשְׁכֶם , ן בִּקֶּשְׁכֶם , ן ·
(נסתרים (נסתרות	חוֹתְנָם , ן הַדּוֹרְשָׁם , ן וְהַמְבַקְשָׁם , ן בִּקְשָׁם , ן ·

*1) מיין שוויגערפאטער , דער מיך פאררערט אונד זוכט האט מיך געזוכט . המאמרים האלה כל אחד בן ארבעה פרקים , וכל אחד שוה לרעהו בנטיתו , הנה הם יוצאים חוצץ כלם כשורות אנשי הצבא , רגליהם רגל ישרה, ורעיון אחד נוהג בם , וכרבות הפרקים במאמר כן יחקקו בזכרון הנער · כי הרעיון אשר בכל מאמר הוא כרוח חיים בם , והחי נושא את עצמו , ומה יועיל מורה בשננו לתלמידו הנער נטית מלה בודדת אשר כל רוח חיים ורעיון אין בה · כמו פקד , פקדתי , פקדתָּ וכו׳ · הנער יצפצף ויהגה בגרונו ואין בינה ·

מאמרים.

מאמרים לנסות את הנער להעבירם בכל הכנוים כנ"ל.

דּוֹדִי זוֹכְרֵנִי וּמְרַחֲמֵנִי. חוֹתְנִי עוֹזְרֵנִי וְתוֹמְכֵנִי.
דּוֹדִי הַמְהַלְלֵנִי גִּדְּלַנִי. חוֹתְנִי הַמְכַבְּדֵנִי לִמְּדַנִי.

§ 33.

*1) שמות או פעלים שסופם ֶה, נופלת ֶה בכל הכנויים ובסמן הרבים.

מוֹרֶה, מוֹרִים, מוֹרִי, מוֹרְךָ, מוֹרֵהוּ, מוֹרֵנוּ, מוֹרְכֶם, מוֹרָם.

מאמרים שווי הנטיות על ֶה.

הַמּוֹרֶה מְצַוֶּה דער לעהרער בעפיהלט.

מוֹרִי מְצַוֵּנִי.	מוֹרָהּ מְצַוָּהּ.	מוֹרָם מְצַוָּם.
מוֹרְךָ ..ךְ מְצַוְּךָ.ךְ.	מוֹרֵנוּ מְצַוֵּנוּ.	
מוֹרֵהוּ מְצַוֵּהוּ.	מוֹרְכֶם מְצַוְּכֶם ן.	פּוֹדֶה ערלאֶזט.

כן נוטה מוֹרֶה רואה: מוֹרִי רוֹאֵנִי מוֹרְךָ רֹאֲךָ, מוֹרֵנוּ פּוֹדֵנוּ.
מוֹרְכֶם רוֹאֲכֶם, מוֹרָם פּוֹדָם.

*2) שמות ופעלים שסופם ָה נחלף בם ָה לאות ת כאמור (§ 8.).

דּוֹדָה רוֹאָה. דודתי רואתי, דודתך רוֹאָתְךָ ..ךְ וכו'.

*3) אם ָה הוא של השורש ולא לסמן בה מין נקבה אז ָה גם כן נופלת, למשל:

בעבר. מוֹרֶה רָאָה, פָּדָה צִוָּה.

מוֹרִי רָאַנִי, פָּדָנִי, צִוַּנִי, מוֹרְךָ רָאֲךָ פָּדְךָ צִוְּךָ, ..ךְ מוֹרֵהוּ רָאָהוּ.
פָּדָהוּ צִוָּהוּ, מוֹרָהּ רָאָהּ פָּדָהּ צִוָּהּ. מורנו ראנו, פָּדָנוּ, צִוָּנוּ.

§ 34.

חָתָן דָּרַשׁ.	דּוֹדָה דָּרְשָׁה.	שׂוֹנְאִים רָדְפוּ.
חֲתָנִי דְרָשַׁנִי.	דּוֹדָתִי דְּרָשַׁתְנִי.	שׂוֹנְאַי רְדָפוּנִי.
חֲתָנְךָ דְרָשְׁךָ.	דּוֹדָתְךָ דְּרָשַׁתְךָ.	שׂוֹנְאֶיךָ רְדָפוּךָ.
חֲתָנֵךְ דְּרָשֵׁךְ.	דּוֹדָתֵךְ דְּרָשַׁתֵּךְ.	שׂוֹנְאַיִךְ רְדָפוּךְ.
חֲתָנוֹ דְרָשׁוֹ.	דּוֹדָתוֹ דְּרָשַׁתּוּ.	שׂוֹנְאָיו רְדָפוּהוּ.
חֲתָנָהּ דְּרָשָׁהּ.	דּוֹדָתָהּ דְּרָשַׁתָּה.	שׂוֹנְאֶיהָ רְדָפוּהָ.
חֲתָנֵנוּ דְּרָשָׁנוּ.	דּוֹדָתֵנוּ דְּרָשַׁתְנוּ.	שׂוֹנְאֵינוּ רְדָפוּנוּ.
חֲתַנְכֶם דְּרַשְׁכֶם, ן.	דּוֹדַתְכֶם דְּרַשְׁתְּכֶם, ן.	שׂוֹנְאֵיכֶם רְדָפוּכֶם, ן.

חֲתָנָם דְּרָשָׁם, ן. דּוֹדָתָם דְּרָשָׁתָם, ן. שׂוֹנְאֵיהֶם רְדָפוּם, ן.

את שלשת המאמרים שווי הנטיות ישנן המורה לתלמידיו עד אשר יכונו על שפתם אז ילך הלאה.

עתיד נסתר, ה, נסתרים ות.

בנסתר יבא י לפני השרש. בנסתרים י לפניו, ו מאחריו. בנסתרות יבא ת לפניו. ובנסתרות ת לפניו נה מאחריו. למשל:

נַעַר יִשְׁמוֹר מחר. נְעָרִים יִשְׁמְרוּ מחר.

נַעֲרָה תִּשְׁמוֹר מחר. נְעָרוֹת תִּשְׁמוֹרְנָה מחר.

בבנין הַכָּבֵד (.27 § .28 § .30 §) י גם ת שלפני השרש באים בשוא. יְ תְ.

גָּד יְכַבֵּד, יְבָרֵךְ. רָחֵל תְּכַבֵּד, תְּבָרֵךְ.

§ 35.

שמות ופעלי עתיד עם הכנוי"ם.

יִזְכֹּר יִפְדֶּה יְלַמֵּד יְצַוֶּה

דּוֹדִי יִזְכְּרֵנִי וְיִפְדֵּנִי. יְלַמְּדֵנִי וִיצַוֵּנִי.

דּוֹדְךָ יִזְכָּרְךָ וְיִפְדְּךָ. יְלַמֶּדְךָ וִיצַוְּךָ.ךְ (לנקבה).

דּוֹדוֹ יִזְכְּרֵהוּ וְיִפְדֵּהוּ. יְלַמְּדֵהוּ וִיצַוֵּהוּ.

דּוֹדָהּ יִזְכְּרֶנָּה וְיִפְדֶּנָּה. יְלַמְּדֶנָּה וִיצַוֶּנָּה.

דּוֹדֵנוּ יִזְכְּרֵנוּ וְיִפְדֵּנוּ. יְלַמְּדֵנוּ וִיצַוֵּנוּ.

דּוֹדְכֶם יִזְכָּרְכֶם וְיִפְדְּכֶם. יְלַמֶּדְכֶם וִיצַוְּכֶם, ן.

דּוֹדָם יִזְכְּרֵם וְיִפְדֵּם. יְלַמְּדֵם וִיצַוֵּם, ן.

*1) כל הנ"ל הוא עתיד פשוט ואם לפניו וַ (וָ לפני א) · הנקרא ו' המהפך אז יֵהָפֵך לעבר · וכן אם לפני עבר פשוט יבא וְ אז יהפך לעתיד · זה הכלל: אחרי עבר פשוט יבא עתיד הנהפך לעבר על ידי וַ (וָ) ואחרי עתיד פשוט יבא עבר הנהפך לעתיד על ידי וְ המהפך מעבר לעתיד · הנם כלם מבארים פה, והמורה ישננם לנער ·

עתיד מהפך לעבר. עבר מהפך לעתיד.

דּוֹדִי זְכָרַנִי וַיִּדְרְשֵׁנִי. דּוֹדִי יִזְכְּרֵנִי וּדְרָשַׁנִי.

מיין אָנקעל האט מיך ערינגערט אונד בעזוכט. מיין אָנקעל ווירד מיך ערינגערן אונד בעזוכען.

דודך

דּוֹדְךָ זְכָרְךָ וַיִּדְרָשְׁךָ ..ךְ •	דּוֹדֵךְ יִזְכָּרֵךְ וּדְרָשְׁךְ ..ךְ •
דּוֹדוֹ זְכָרוֹ וַיִּדְרְשֵׁהוּ •	דּוֹדוֹ יִזְכְּרֵהוּ וּדְרָשׁוֹ •
דּוֹדָהּ זְכָרָהּ וַיִּדְרְשֶׁנָּה •	דּוֹדָהּ יִזְכְּרֶנָּה וּדְרָשָׁהּ •
דּוֹדֵנוּ זָכְרֵנוּ וַיִּדְרְשֵׁנוּ •	דּוֹדֵנוּ יִזְכְּרֵנוּ וּדְרָשֵׁנוּ •
דּוֹדְכֶם זְכַרְכֶם וַיִּדְרָשְׁכֶם, ן	דּוֹדְכֶם יִזְכָּרְכֶם וּדְרַשְׁכֶם, ן
דּוֹדָם זְכָרָם וַיִּדְרְשֵׁם •	דּוֹדָם יִזְכְּרֵם וּדְרָשָׁם •

§ 36.

המצטרף הוא מקור ולפניו ב. למשל בְּשֶׁבֶת זיטצענד · בְּלֶכֶת געהענד, תחת · בְּעֵת שֶׁבֶת, בעת לֶכֶת, בְּצֵאת, בעת צאת יש לו דין שם, כי הוא בא עם הכנוי"ם, ולכן אקרא לו המצטרף יען כי הוא מצטרף לכל הזמנים, לבינוני, לעבר ולעתיד · למשל:

בְּלֶכְתִּי אֲנִי רוֹאֶה אין דעם איך געהע, זעהע איך ·

בְּלֶכְתִּי רָאִיתִי אלס איך גינג, זאה איך ·

בְּלֶכְתִּי אֶרְאֶה ווען איך ווערדע געהען, ווערדע איך זעהען ·

*1) אחרי המטרף יבאו גם ב מיני ן המהפך, מעתיד לעבר ומעבר לעתיד ·

בְּשִׁבְתִּי בְּעִירִי דְּרָשַׁנִי דּוֹדִי •	כָּמוֹנִי וויא איך ·
בְּשִׁבְתִּי בְּעִירִי יִדְרְשֵׁנִי דּוֹדִי •	כָּמוֹךָ וויא דוא ·
בְּשִׁבְתִּי בְּעִירִי וּדְרָשַׁנִי דּוֹדִי •	כָּמוֹהוּ וויא ער ·
בְּשִׁבְתִּי בְּעִירִי וַיִּדְרְשֵׁנִי דּוֹדִי •	כָּמוֹהָ וויא זיא ·

(1) בְּלֶכְתִּי אני אוהב לדבר עם רעי ההולך עמי · (2) בשבתי במקום הזה לחָצוני שונאי מאד וַיִּפרקני דודי מידם · (3) בצאתך מביתך ובשובך לא ראיתי אותך · (4) בראות דניאל כי יוסף איננו בא אליו שָׁלַח את עבדו לקרא לו · (5) בכְּמָצְאֵנו את אבינו נמצא גם את אחינו · (6) בעשותך חסד עֲשֵׂה נא גם לי חסד, כי קרובך הלא אני · (7) בבנותכם לכם בית גדול אל תַּהַרְסוּ את ביתכם הקטן, כי אם תנו אותו לדודכם וישב בו · (8) בְּקָרְאִי לך אל נא תמנע מִבּא אלי כי אכבדך · (9) בְּחָשְׁבֵנוּ כי אתה בעיר הלכנו לְדָרְשְׁךָ בביתך, ולא מצאנו אותך · (10) בְּשׂאֵתִי את המשא הזה יעזור לי אחי לשאתו · (11) בְּזָכְרְךָ את אביך ואחיך אל נא תשכח את דודך ואל תעזוב גם את קרוביך · (12) בִּרְצוֹתִי לענות אותך אינני זוכר עוד את כל הדברים אשר שאלת · (13) בעשותי כמוך, גם אחי עושה כמוני · (14) בדעתי את יוסף ואת רחל,

אני

אני אומר לך כי אין כמוהו וכמוה בעיר . (14) בכתבי לך המכתב לא ידעתי כי אינך בביתך .

§ 37.

פָּעוּל, דָּרוּשׁ איין בעזולטער .

שָׁכוּחַ איין פערגעססענער . עָזוּב איין פערלאססענער .

עֲזוּבִי דער פאן מיר פערלאססענע .

עֲזוּבִי עוֹזְבֵנִי . עֲזוּבְךָ עוֹזְבֶךָ . עֲזוּבוֹ עוֹזְבוֹ .

מְכֻבָּדִי מְכַבְּדֵנִי . מְכֻבָּדְךָ מְכַבֶּדְךָ . מְפֹאָרְךָ מְפָאֶרְךָ וכו׳ .

(יעבירם הנער כל מאמר מראש לסוף) .

(1) בראותי כי תמוכי איננו תומכני אינני עושה גם לך חסד . (2) בלכתך בני השמר והזהר מלכת עם נבל ועם כל איש רַע כמוהו . (3) בראותך כי לחוצך איננו לוחצך מנע גם אתה מִלָּחצו . (4) הלא אהוביך הם אוהביך, שנואיך הם שונאיך ורדופיך הם רודפיך . (5) דע רעי כי זכוריך יזכרוך ושכוחיך ישכחוך . (6) מהלליך יהללוך ומקלליך יקללוך . (7) בהפרדי ממך יִפָּרדו ממך כל אוהביך ומכבדיך . (8) בהשבעי לך כי לא לקחתי כל כסף מידך, נשבעת אתה כי לקחתי, ועתה הִכָּלֵם, כי הכסף כאשר נתתי לך נמצא בביתך . (9) בהִכָּבֶדך יְכֻבּדו כל רעיך ובהִכָּלֶמך יכלמו גם הם . (10) בהסתרי יסתר דברי ובהגלותי יגלה . (11) בהאמר דברי יאמר גם דברך, ובהוָדע דברינו לא טוב לנו הוָתר פה . (12) בהוכחי עתה כי איש טוב אתה יוָכחו כל יודעיך כמוני . (13) בהולדי נולד בן לדודי, והוא עתה קרובי ורעי . (14) בהוָתֶרך פה יותרו פה כל ההולכים עמך . (15) בהעשות לך החסד הזה, ורצית להעשות לך חסד אַחר, ואני אינני יודע היֵעָשה לך חסד פַּעֲמַיִם אם לא . (16) מהר להסתר פה, פן יבא שונאך ומצאך . (17) אל תאחר לדרשני היום, כי רוצה אני לגלות לך דבר גדול .

§ 38.

סמיכות וסמנן קו נטוי כזה -

אֲבִי-גָד גד׳ס פאטער. אֲחִי-דָן וכו׳ .

*1) דָּבָר, דְּבַר-יוסף $\underset{\text{ָ}}{x}$ הא׳ נהפך ל $\underset{\text{ְ}}{x}$, ו $\underset{\text{ָ}}{x}$ ב׳ ל $\underset{\text{ַ}}{x}$.

*2) ־ ה מתחלף באות ת. דוֹדָה דוֹדַת-גד .

לֵבָב הערץ. חָצֵר האף. שָׁכֵן נאכבאר.

*3) דין $\underset{\text{ֵ}}{x}$ כדין $\underset{\text{ָ}}{x}$ אם הוא בא באות הראשונה במלה יהפך ל $\underset{\text{ְ}}{x}$, ואם הוא בא באות השני הוא נהפך לפתח $\underset{\text{ַ}}{x}$.

לְבַב-אִישׁ, חֲצַר-דָן, שְׁכַן־גָד.

*4) וכנקודת השם בסמיכות, כן הוא לפני כנוי כֶם למשל. אֲבִיכֶם. אֲחִיכֶם. דוֹדַתְכֶם. לְבַבְכֶם. חֲצַרְכֶם. שְׁכַנְכֶם.

*5) ברבים הסמיכות כן: מן ים סמן הרבים נופל ם ונשאר ֵי למשל:
כַּדֵי-רחל, רחל'ס קריגע. סַלֵי—דן דן'ס קאֶרבע.

*6) סמיכות הפועל על הפעול.

אוֹהֲבֵי-טוֹב דיא דאס גוטע ליבען.

שׂוֹנְאֵי-רָע דיא דאס באֶזע האססען.

מוֹכְרֵי-סוּסִים. בּוֹנֵי-בָתִּים. עוֹשֵׂי-סַלִים.

*7) סמיכות הפעול אל הפועל. לְחוּצֵי-נָבָל (געדריקט פאָן נבל). רְדוּפֵי-שׂוֹנֵא (פערפאָלגט פאָם פיינדע). עֲזוּבַת-אִישָׁהּ (פערלאססען פאָן איהרעם מאננע).

השגות הסמיכות הנ"ל.

(1) דְבַר־־גד, דוֹדַת־־גד, פרת־־רחל, (2) לְבַב דודי כלבבכם. חֲצַר־־דן כחצרכם, שְׁכַן־־דודי כִּשְׁכַנְכֶם. (3) אַיֵה כדי־־רחל? הנה סלי־־דן, הפה סוסי־־דן? פה חמורי־־גד. (4) המוכרי־־סוסים אתם? בוני־־בָתים אנחנו, אוֹהֲבֵי־־טוב ושונאי־־רע אהובים לה'. (5) הָרחל אהובת־־אִישָׁהּ, אם שנואת־־אישה היא, הנה נערים עזובי־־אב ואם, והנה אנשים לחוצי־־שונא, רַחֵם אותם.

§ 39.

צווי וכנוי"ו.

זָכְרֵנִי געדענקע מיך. זִכְרוּנִי געדענקט מיך.

זָכְרֵהוּ געדענקע איהן. זִכְרוּהוּ, הָ געדענקט איהן, זיא.

זָכְרֵנוּ געדענקע אונז. זִכְרוּנוּ געדענקעט אונז.

זָכְרֵם, ן געדענקע זיא. זִכְרוּם געדענקעט זיא.

(1) זָכְרֵנִי אחי ודרשני, וראיתי כי עוד לא שכחת את אחיך. (2) ביתך לא טוב עוד לשבת בו, הָרסהו ובְנֵה לך בית אחר. (3) עזרנו נא ה' העוזר לנו תמיד, ואל תעזבנו. (4) האנשים באים הלום עָצרם היום ומחר בביתך ואל נא תלחָצֵם, ואמרו לך את כל אשר אתה רוצה לדעת. (5) עִזרוני רֵעַי ונעזרתי, תִּמכוני ונתמכתי. (6) הלחם הזה לכם הוא אִכלוהו, ואכלנו אנחנו מן הלחם אשר בסלנו. (7) שכחוני ושכחו את החסד אשר עשיתי לכם, ושכחתי גם אני אתכם. (8) המים האלה רעים, שפכום, ונתתי לכם מים טובים מאלה.

§ 40.

תִי תָ נוּ תֶם גם הם באים עם **הכנוי"ם** למשל.

שַׂמְתִּי איך האבע געזעצט, געלעגט, געמאכט.

תִי	תָ	נוּ	תֶם
שַׂמְתִּיךָ, ךְ	שַׂמְתָּנִי	שַׂמְנוּךָ ךְ	שַׂמְתּוּנִי
שַׂמְתִּיו	שַׂמְתּוֹ	שַׂמְנוּהוּ	שַׂמְתּוּהוּ.
שַׂמְתִּיהָ	שַׂמְתָּהּ	שַׂמְנוּהָ	שַׂמְתּוּהָ.
שַׂמְתִּיכֶם, ן	שַׂמְתָּנוּ	שַׂמְנוּכֶם, ן	שַׂמְתּוּהוּ
שַׂמְתִּים, ן	שַׂמְתָּם, ן	שַׂמְנוּם, ן	שַׂמְתּוּם.

לוּ רָאִיתִי האֶטטע איך געזעהען.

כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי זא ווירדע איך וויססען.

לוּלֵי פְרַקְתִּיךָ האֶטטע איך דיך ניכט ערלאֶזט.

כי עתה אָבַדְתָּ זא וואֶרעסט דוא פערלאָרען.

כַּאֲשֶׁר וויא. **כֵּן** זא.

(1) לו מְצָאתִיךָ רְאִיתִיךָ רעי כי עתה זכרתיךָ. (2) לו זכרתני רעי כי עתה דרשתני בביתי וַתִּמְצָאֵנִי. (3) לולי שכחתני רעי כי עתה עֲזַרְתַּנִי אחרי כָּתבי לך כי עני אני. (4) לולי עצרתני פה, כי עתה מצאני קרובי העשיר בעירי ויתמכני. (5) לולי עזבתני אבי, כי עתה הייתי עשיר כאחי. (6) לולי פרקנוכם מיד לוחציכם, כי עתה עוד לְחָצוּכם. (7) כאשר אהבתונו כן אֲהַבְנוּכם, וכאשר עזבתונו, כן עזבנוכם. (8) השלחן הזה אבינו עשהו, אני שמרתיו ואתם אַחַי שברתוהו. (9) משה קרא אל ה' והוא עָנָהו. (10) איה היין אשר היה בכד הֲשְׁפכתו, אם שתיתו? (11) אני לא שפכתיו ולא שתיתיו, כי אם האורח שְׁתָהו. (12) אני רציתי ללכת אליך, ואבי מנעני מלכת. (13) לו שאלתוני כי עתה עניתיכם דבר. (14) בהפרדי מכם נשבעתם לי לבלתי עזבי, ועתה עזבתוני ולא זכרתוני. (15) בהשבעי חשבתי לַעֲזָרְךָ, ואתה הלא רואה כי אינני יָכול לעזרך. (16) אינני רוצה למכור פרתי, ולו גם מכרתיה, כי עתה לא קְנִיתָהּ, כי אין לך כסף מחירה. (17) הדברים האלה נֶאמרו, אתם לא שמעתוּם ואנחנו שמענום. (18) מי סִפר את הדברים לאנשים אחרים? אנחנו לא סִפרנום, וְאתם סִפרתוּם. (19) אני בשרתיך טוב ואתה לא בֵרַכתני. (20) האיש ההוא מְכֻבד מְהֻלל ומפאָר בעירו, לוּ ידעתוהו כמונו, כי עתה לא תֲעַבתוהו ולא חֵרַפתוהו, כי אם כִּבַּדתוהו כאשר כבדנוהו אנחנו. (21) לו

מהרנו

מַהרנו, כי עתה בָּאנו היום הביתה, לולא אַחֶרת לבא הלום, כי עתה מצאת שלחן ערוך.

§ 41.

עתיד עם אותיות **אית"ן** לפני השרש **ויונ"ה** אחריו.

אני אֶזְכֹּר וַאֲדַבֵּר.	אנחנו נִזְכֹּר וּנְדַבֵּר.
אתה תִזְכֹּר וּתְדַבֵּר.	אתם תִזְכְּרוּ וּתְדַבְּרוּ.
אַת תִזְכְּרִי וּתְדַבְּרִי.	אתן תִזְכֹּרְנָה וּתְדַבֵּרְנָה.
הוא יִזְכֹּר וִידַבֵּר.	הם יִזְכְּרוּ וִידַבְּרוּ.
היא תִזְכֹּר וּתְדַבֵּר.	הן תִזְכֹּרְנָה וּתְדַבֵּרְנָה.

*1) לפני פעל, זָכר, נקודות אֶיתְנְ בחריק והוא לאות שהוא מבנין קַל. (ובעבר האות הראשון של השרש בא עם ָ. זָכַר) וכמוהו הולכים הפעלים אשר נדברנו בם. דָרַשׁ שָׁכַח, לָחַץ, פָּרַק, שָׁאַל, שָׁבַר, שָׁפַךְ, מָנַע, רָדַף, סָמַךְ, שָׁמַע, שָׁלַח, כָּתַב, בכל אלה בעתיד אֶיתְנְ ואחריהם אות א' של השרש ְ. יִזְכּוֹר, אֶדְרוֹשׁ, נִשְׁאַל.

*2) הח"ע בעתיד אַתְיַנְ למשל. אַהֲרוֹס יַחֲשׁוֹב תַעֲזוֹר נַעֲזוֹב יַעֲצוֹר תַעֲשֶׂה יַעֲנֶה.

*3) וכן בבנין נפעל הנלוה אל הקל נקודות אֶיתְנְ בחריק ואות א' של השרש הבא אחריהם ָ אֶדָּרֵשׁ יִזָּכֵר תִשָּׁכַח נִלָּחֵץ אֶפָּרֵק יִשָּׁאֵל תִּשָּׁבֵר יִשָּׁפֵךְ יִמָּנַע אֶתָּמֵךְ יִשָּׁמַע נִשָּׁלַח נִכָּתֵב.

*4) ולפני אההע"ר. אֵיתֵנְ. יֵאָמֵר יֵאָכֵל נֵחָשֵׁב תֵהָרֵס אֵעָזֵב תֵעָזֵר נֵעָצֵר תֵעָשֶׂה יֵעָנֶה תֵרָדֵף יֵרָאֶה יֵרָצֶה.

*5) בד' פעלים הָלַךְ יָשַׁב, יָצָא, יָדַע בבנין קל, בעתיד לפניהם אֵיתֵנְ — אֵלֵךְ — תֵשֵׁב — יֵצֵא — נֵדַע.

*6) אם אות א' של השרש י, הוא נחלף בעתיד נפעל באות ו, ידע, אִיתִני — אִוָּדַע. יָלַד, יִוָּלֵד, תִוָּכַח, יִוָּסֵר, יִוָּתֵר.

*7) אם אות א' של פעל הוא נ אז בעתיד נופל אות נ למשל נתן געבען, נשא טראגען, נפל פאללען. בעתיד אֶיתְנְ — אֶתֵּן — תִשָּׂא — נִפּוֹל. וכן לקח נעממען. אֶיתְנְ — קַח.

§ 42.

על בנין כבד נחשבים הפעלים אשר בעבר אות א' שלהם ִ למשל. בִּשֵּׂר, דִּבֵּר, הִלֵּל, כִּבֵּד, לִמֵּד, סִפֵּר, צִוָּה, קִלֵּל, קִבֵּל, שִׁלֵּם, רִחֵם, ובעתיד אית"נ בשוא יְבַשֵּׂר יְגַדֵּל תְדַבֵּר יְהַלֵּל יְכַבֵּד תְלַמֵּד אֲסַפֵּר וכו'. ובבנין פֻּעַל הנלוה לו

לו • בעבר בִּשַּׂרְתָּ , כִּבֵּד , לִמֵּד וכו׳ . ובעתיד אית״נ ג״כ בשוא אֲבַשֵּׂר יְכַבֵּד תְּרַחֵם וכו׳ .

*1) אם אות ב׳ של השרש אחד מאותיות אער , אז בעבר אות א׳ ◌ֱ תחת ◌ְ , למשל פֵּאֵר תֵּעֵב , חֵרֵף , בֵּרַךְ . ובעבר פֻּעַל אות א׳ ◌ֹ תחת ◌ֻ הֹרַף בֹּרַכְתִּי , ובעתיד אית״נ בשוא אֲפָאֵר יְתָעֵב תְּבָרֵךְ .

ועתה נציג מאמרים לנסות את הנער שיעבירם בכל הגופים עם ו המהפך מעבר לעתיד ומעתיד לעבר .

זָכַרְתִּי וָאֶזָּכֵר .	אֶזְכֹּר וְנִזְכַּרְתִּי .	והנער מעבירם בסדר הזה
זָכַרְתָּ וַתִּזָּכֵר .	תִּזְכֹּר וְנִזְכַּרְתָּ .	בכל הגופים למען התרגל
זָכַרְתְּ וַתִּזָּכְרִי .	תִּזְכְּרִי וְנִזְכַּרְתְּ .	בם, כי מן החנוך בזה תצא
זָכַר וַיִּזָּכֵר .	יִזְכֹּר וְנִזְכַּר .	לו תורה לבנות מאמרים
זָכְרָה וַתִּזָּכֵר .	תִּזְכֹּר וְנִזְכְּרָה .	במשפט .

חנוך לנער פעלים עם ו המהפך ועם שמות .

1) זָכַרְתִּי וָאֲדַבֵּר דְּבָרַי .

2) אֶזְכֹּר וְדָרַשְׁתִּי אֶת דּוֹדִי .

3) בְּלֶכְתִּי רָאִיתִי אֶת עַבְדִּי וָאֶמְצָא אֶת סוּסִי .

4) בְּצֵאתִי מִבֵּיתִי קָרָאתִי לַאֲחוֹתִי וָאֵלֵךְ עִמָּהּ .

5) הַאֵלֵךְ וְקָרָאתִי לְאִמִּי ?

6) הַאֵשֵׁב וְאָכַלְתִּי לַחְמִי ?

7) שָׁבַרְתִּי כַדִּי וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת יֵינִי .

אל נא ימנע הנער להעביר את המאמרים הנ״ל בכל הגופים למען ילך לבטח הלאה .

§ 43.

נָטַע פפלאנצען .	עֵץ בוים .	נָסַע רייזען .
נָטַשׁ פערלאססען .	נָפַל פאללען .	
דֶּרֶךְ וועג .	מַהֵר ל . איילען .	גּוּר וואָהנען .
רוּץ לויפען .	שׁוּב צוריקקעהרען .	קוּם אויפשטעהען .
יַעַן כִּי וייל .	לָכֵן, עַל כֵּן דארום .	

שוב

*1) שׁוּב בעבר. שַׁבְתִּי תָּ תְּ. שָׁב, ָה, שַׁבְנוּ, תֶּם, ן שָׁבוּ ובעתיד. אָ יָ תָ נָ אָגוּר יָרוּץ תָּקוּם יָשׁוּב.

*2) הפעלים הנ"ל שאות א' של השרש שלהם נ הוא נופל בעתיד. (§ 41. 7).

(1) אבי יטע עץ טוב בגן. (2) גד יִסע מזה ויטש את ביתו. (3) אל תְּמַהֵר לרוץ פן תפול ברוצך. (4) אבי שָׁב היום מִדַּרכו. (5) יען כי אתה לא גַרתָּ במקום הזה לכן לא אָגור בו גם אני. (6) מחר נָקום ונֵצאנו מזה. (7) הִשָּׁמֵר והזהר לבלתי הִשָּׁבֵע פן תִּכָּלֵם. (8) הלא צויתיך להסתר פה ולבלתי הִגָּלותך עד שובי הלום, ואתה לא שמעת ותודע במקום הזה וַתִּוָּסר. (9) אל תמהר לָקום עד שובי הלום. (10) שמור את קרוביך, עֲזוֹרֵם תמכם ואל תִּטְּשֵׁם. (11) יען כי נטשתנו לכן נִטשנוך. (12) אם נבל נודע לך לאיש רע, אל תגור בחצרו ואל תסע עמו בדרך. (13) אנחנו קמנו היום, רַצנו העירה גם שַׁבנו לפני קומכם. (14) אם תעזוב את קרוביך תֵּעָזֵב, אם תַּעֲזור תֵּעָזֵר, אם תרדוף תֵּרָדֵף. (15) אם תְהַלל את רֵעֵיךָ תְּהֻלַּל גם אתה, אם תְּכַבדם תְּכֻבַּד. (16) אם תרַחם עני תְּרֻחַם, ואם תְּתָעֵב אותו תתעב. (17) אם תְּחָרֵף אנשים תחֹרַף ואם תְבָרכם תבֹרָך.

§ 44.

יש פעלים אשר שרש אחד להם ושונים הם בהוראתם לפלגות בניניהם.

כָּבֵד	קַל
עַנֵּה פייניגען.	עָנָה אנטוואָרטען.
בִּעֵר וועגרייםען.	בָּעַר ברעננען.
פִּנָּה וועגרייםען.	פָּנָה זיך ווענדען.
מִנָּה בעשטיממען.	מָנָה צאָהלען.
סִפֵּר ערצאָהלען.	סָפַר צאָהלען.
חִשֵּׁב רעכנען.	חָשַׁב דענקען.
אֵשׁ פייער.	פָּנִים געזיכט.

(1) אני שאלתיך ואתה לא ענית אותי דבר. (2) יען כי עִנִּית את זבולון, לכן יעַנֶּה קרובו אותך. (3) בית דניאל בָּער באש, והוא בִּער ממנו כל אשר היה בו. (4) בהיותי בדמשק פניתי אל קרובי ויתמכני. (5) הבית הזה נכון לפול לכן פִּנו את כל אשר היה בו. (6) הלא מנית את הסוסים אשר מִנָּה לי דודי, האינך יכול למנות אותם? (7) אני סָפרתי ולא יכלתי לספור אותם

אותם · (8) סִפַּרְתִּי לך את כל אשר ראיתי ואשר שמעתי למען תדע · (9) אני שאלתי את הנער שש פעמים תשעה כמה הם, והנער חָשב גם חִשֵּׁב ואחרי חָשבו לא ידע לענות · (10) אִמרו לרעי כי אם לא יַענה דבר יְעֻנֶּה אותי · (11) אם תִבער אש בבית השכן, תְּבַערו כל מביתנו · (12) אם יִפְנֶה קרובי אל ביתי תְּפַנּוּ לו מקום · (13) אם תִּמנה את כל המורים אשר בעיר תְּמַנֶּה את המורה הזה לבָנֶיךָ · (14) היספור איש את כל האנשים אשר בעיר הגדולה הזאת, אם יְסַפֵּר את כל אשר הם עושים? · (15) אם תחשוב את כל הדברים האלה בלבבך, ואם תְּחַשֵּׁב דרכיך אז תראה, כי אין טוב לך בדרך הזה · (16) אני הייתי בעירך ואת פניך לא ראיתי ·

§ 45.

חָבַל פפאנד נעהמען · בֶּגֶד קלייד · חִבֵּל פערדערבען ·
חָלָה קראנק זיין · חִלָּה פלעהען · כָּבֵד שווער ·
בָּשַׁל רייפען · בִּשֵּׁל קאָכען · תַּפּוּחַ אפפעל ·
בָּצַר ווינצען · בִּצֵּר בעפעסטיגען · עֲנָבִים וויינטרויבען ·
חוֹמָה מויער · רָפָא הייל֞ען=מָצָא ·

(1) אתה חָבַלְתָּ בגדי ואתה חִבַּלְתּוֹ ועתה שַׁלֵּם לי · (2) לא חובל בגדים אני ולא מחבל ולא לי לשלם לך · (3) כאשר חָלִיתִי חִלִּיתִי את פְּנֵי ה׳ וַיִּרְפָּאֵנִי, ואם חולֶה אתה חַלֵּה את פְּנֵי ה׳ כמוני וּרְפָאֶךָ · (4) התפוחים בָּשלו ואנחנו בִּשַּׁלְנוּם, ואם יִבְשְׁלוּ תפוחיכם תְּבַשְּׁלוּ אותם גם אתם · (5) אנחנו בָּצַרְנוּ אתמול ענבים, ואתם בִּצַּרְתֶּם חומת העיר · (6) אל תַּחְבּוֹל בגד עני ואל תְּחַבְּלֵהוּ · (7) התפוחים אשר לי בָּשלו, עֲבָדַי בִּשְּׁלָם, ואני אֲכַלְתִּים · (8) חומֹת העיר הזאת נפלה ויושביה בִּצרוהָ · (9) הענבים האלה בָּשלו והנערים בְּצָרוּם · (10) המשא הזה כָּבֵד ואני אינני יכול שְׂאֵתוֹ לבדי · (11) אם אינך יכול שְׂאֵתוֹ לבדך, צַוֵּה את עבדך ונשא אותו · (12) חולה אני, לכן אני מְחַלֶּה פניך לזכרני ולדרשני ·

§ 46.

תָּפַר נאָהען · לָבַשׁ אנציהען · פָּשַׁט אויסציהען ·
קָרַע צעררייסען · רָחָב ברייט · צַר ענג ·
אָרוֹךְ לאנג · קָצָר קורץ · סָרוּחַ שלעפפענד ·
שִׂמְלָה קלייד · בָּלָה פערמאדערן · חָדָשׁ נייא ,
אֶרֶץ ערדע · עוֹדֵף איבערשיססיג · מְדָה מאאס ·

אני

(1) אני תָפַרתי לי שִׂמלָה חֲדשה לְבַשְׁתִּיהָ פעם אחת · פְּשַׁטְתִּיהָ, והנה היא קרועה, ומי קְרָעָה ? · (2) גם בגדך אשר לבשת עתה יִקָּרֵעַ, כי צַר הוא · עֲשֵׂה לך בגד רחב ולא יקרע · (3) אני לובש בגדים קְצָרים ואתה לובש בגדים ארוכים, והם סרוחים על הארץ · ומן העודף הסרוח על הארץ הלא יכול אתה לעשות לךָ עוד בגד · (4) רְאֵה נא העני הזה אשר שמלתו בָלְתָה עליו, רחמֵהו ותן לו לחם לאכל ובגד ללבש ובֵרַכְךָ תמיד · (5) אני נותן לך בגד לִתְפרוֹ ואתה אל תְּהַבְּלֵהו, כי לא אשלם לך עד עשותךָ אותו כאשר אני רוצה · (6) מָה אתה רוצה, הבגד צר וְקָצָר אם רָחָב וְאָרוך ? · (7) אינני רוצה בגד קצר וצַר ולא ארוך ורחב מאד, כי אם עֲשֵׂה לי כבגד אשר עלי · (8) אני אדע לעשות לך בגד כמדת הבגד אשר עליך · (9) ביתך לא גדול ולא קטן, לא רחב ולא צר, ואני בונה לי בית כמדתו · (10) למי התפוח אשר נפל על הארץ ? · (11) לי הוא ואינני רוצה לאכלו כי לא בָשל · (12) היש לך יין עודף ? יש לי יין עודף ואני נותנו לך ומחר כאשר יהיה לך עודף תתן לי ·

§ 47.

מספר זוגי ברבים ־ַ ◌ִים תַחַת ◌ִים והוא מורה על כל דבר שיש בו זוג ·

יַד האנד יָדַיִם · רֶגֶל פוס רַגְלַיִם · עַיִן אויגע עֵינַיִם ·

אֹזֶן אָהר אָזְנַיִם · יוֹם טאַג יוֹמַיִם · שָׁנָה יאַהר שְׁנָתַיִם ·

פַּעַם מאהל פַּעֲמַיִם · שָׂפָה ליפפע שְׂפָתַיִם ·

מְלָאכָה ארבייט מְלֶאכֶת-גד · מְלַאכְתִּי · אִשָּׁה · אֵשֶׁת-גד ·

אִשְׁתִּי · אָדָם מענש ·

(1) ה׳ נתן לָאָדָם עינים לראות, אזנים לִשמֹעַ, ידים לעשות כל מלאכה, ורַגְלַיִם ללכת אל כל אשר הוא רוצֶה · (2) הלא גם הסוס רוֹאֶה, שוֹמֵעַ, עושה מלאכה בשדה והולך, ולאדם נתן ה׳ עוד לב לדעת טוב ורע ושְׂפָתַיִם לדבר, והסוס איננו יודע ואיננו מדבר מאומה · (3) אני עשיתי מְלַאכְתִּי יום אחד ואתה עשית יוֹמַיִם, וּמְלַאכְתְּךָ איננה עשויָה · (4) אתה ישבת בדמשק שנה אחת, ואני ישבתי שם שְׁנָתַיִם ויודע אני בה אנשים רבים · (5) זאת האשה רחל אשת מי היא ? · (6) הלא יודע אתה את יעקב, ורחל אשתו היא · (7) אני עושה מלַאכתי בשדה, ואשתי עושָׂה מלַאכתה בַּבַּיִת, כי תופרת היא בגדים, ומבַשֶּׁלֶת, ואני בא מן השדה ומוצא את השלחן עָרוך · (8) הלא שְׁאַלְתִּיךָ פעמים, מאין אתה, ואתה לא עֲנִיתַנִי פעם אחת, הלא נתן לך ה׳ אזנים לשמוע ושְׂפָתַיִם לְדַבֵּר, לכן דַּבֵּר, מי אתה, מֵאַיִן אתה בא, ומה מלַאכְתֶּךָ ? · (9) אדם אני, ואני בא מֵאדום, מתיכן, מֵחמַת מֵעֵילָם ומֵרמון פרץ · ומה מלַאכתי ? לאכול ולשתות ·

§ 48.

פה יבאו פעלים, אלה קשורים עם ב ואלה עם ל :

ב) אָחַז פֿאַססען . בָּחַר וועהלען . גָּעַר פֿערוויייזען .

דָּבֵק אנהאֶנגליך . בָּגַד אונטרייא ווערדען . בָּטַח פֿערטרויען .

מָשַׁל הערשען . נָגַע בעריהרען . קַנֵּא בענײדען .

ל) אָרַב לוירען . שָׁמַע געהאָרכען . חַכֵּה ווארטען .

נֶאֱמָן טרייא . מַאֲמִין גלויבען . אֱמוּנָה טרייע .

(1) אני בָטַחתי באֱמונתך , על כן בחרתי בך להיותך לי רֵע נאמן . דָבֵק הייתי בך , חָשַׁבתי, כי כן תהיה לי, ואתה בגדת בי , הלא תכלם ! . (2) כן אתה חושב כי מַאמין אתה לדברי נבל , וַתִּשְׁכַּח כי שונא הוא אותי , בְּטַח בי רעי כי דָבֵק אני בך ונאמן לך בכל דְרָכַי . (3) רעי רצה להפרד ממני ואני אחזתי בו ולא עזבתיו . (4) העני שואל ממך לחם , ואתה גוער בו , ותשכח כי רָעֵב הוא . (5) המושל אתה בי , כי אתה מְצַוֶּה אותי לעשות מְלַאכְתֶּךָ , גם גוער אתה בי כאיש הגוער בעבדו ? . (6) אתה אומר כי אני שברתי כוסך ואני לא נגעתי בו . (7) אתה מקנא בי בחשבך אותי לעשיר , ולו ידעת כי כסף אין לי כי עתה לא תקַנא בי . (8) שְׁמַע לי ואל תלך לבדך בדרך ההוא , כי שונְאֲךָ אורב לך , חַכֵּה לי והלכת עמך . (9) אתה לא שמעת לי לבלתי לכת לבדך בדרך , ושונאך אָרַב לך וַירדפך , ולולא פִּרַקתיך מידו , עתה עוד לְחָצְךָ ? לכן מן היום הזה הִשָּׁמֵר והִזָּהֵר ממנו . (10) אני מאמין לך כי איש נאמן אתה , יען כי יודע אני אמונתך . (11) לו דָבַקְתָּ בי כאשר אני דָבֵק בך , כי עתה בטחתי בך . (12) לולא בגדת בי כי עתה בְחַרתיך להיות על ביתי ועל שָׂדִי . (13) לו הייתי אָדון לָעבד הזה , כי עתה גָעַרתי בו על שבתו עמך בבית אחד . (14) העבד הזה נאמן לי ודָבֵק בי ואיך אֶגְעַר בו ? .

§ 49.

פעלים עם על למשל .

רָכַב רייטען . שָׂחַק לאַכען . קָצַף צירנען .

חָמַל זיך ערבארמען . נֶפֶשׁ זעעלע . חוּס שאנען-(שוב)

שָׁכַב ליגען . מִטָּה בעט . חָטָא ל זונדיגען .

נַפְשִׁי איך זעלבסט . יָקָר טהייער . נֶחֱשַׁב געאַכטעט

(1) אני שָׂחַקתי עָלֶיךָ ואתה קצפת עלי . (2) האיש הזה עני , ואתה לא חמלת

חָמַלְתָּ עָלָיו . (3) השונא הרס את העיר ולא חמל עליה · (4) חוס נא על הבית הזה ואל תהרוס אותו · (5) אֵיך אָחוּס עליך ואתה לא חסת עלי ? · (6) המִטָּה הזאת שבורה ואתה שוכב עליה . (7) מֶה עָשיתי ומֶה חָטאתי לך כי קָצפת עלי מאד ? . (8) אני קצפתי עליך על עָזבך את אחיך ואחותך ועל עָזְרֵךְ את הרֵעִים החדשים אשר בָחרתָּ לך · (9) מי האיש השוחק על חולה השוכב על מטתו? . (10) הנפש אדם כנפש הסוס והחמור ? הלא האדם יודע את נַפשו ואת נפש רעהו, והסוס והחמור אינם יודעים את נַפשָׁם . (11) האיש ההוא אוהב נַפשו , ונפש אחרים לא יָקרָה בעיניו · (12) אבי נֶחשָׁב מאד בכל העיר ואני אוהב אותו כנפשי . (13) לא כמוך אני , כי אבי יקר בעיני מנפשי · (14) אם בחרת לך את הסוס הזה לִרְכַּב עליו , אתה שונא נפשך , כי ברָכְבך עליו תפול מעליו · (15) היש איש יקר כטוביה אשר לא מנע חסד מכל דורשיו ומנפשו מנע טוב . (16) אני אוהב את אחי כנפשי, הלא הוא עוזרני ותומכני תמיד .

§ 50.

אֲשֶׁר—בּוֹ , בָּהּ , בָּהֶם , אין וועלכֿעם , ער , ען . וָוארין .

אֲשֶׁר—לוֹ , לָהּ , הֶם , צו וועלכֿעס , ער , ען . וָואצוא .

אֲשֶׁר—מִמֶּנוּ, ה , מֵהֶם אויס וועלכֿעם , ער , ען . ווָארויס , ווָאפֿאָן .

אֲשֶׁר—עָלָיו , יָהָ , יהֶם אויף וועלכֿעם , ער , ען . ווָארויף .

*1) בין אשר ובין כנויי בו , לו , ממנו , עליו , יבא מאמר שלם למשל .

	תַּחַת הָאֹמֶר .	תֹּאמַר הָעִבְרִיה .
1)	המקום אשר בו אני יושב טוב .	המקום אשר אני יושב בו , טוב הוא·
2)	העיר אשר בה , אתה רוצה לגור , טובה היא ·	העיר אשר אתה רוצה לגור בה , טובה היא .
3)	המקומות,אשר בהם ישבנו,רבים הם	המקומות,אשר ישבנו בהם,רבים הם
4)	האיש, אשר לו אני דומה, אחי הוא	האיש אשר אני דומה לו, אחי הוא
5)	האשה, אשר לה שמעתי , אמי היא	האשה אשר שמעתי לה , אמי הוא
6)	האנשים, אשר להם ספרתי, אחי הם	האנשים, אשר ספרתי להם, אחי הם
7)	המקום אשר ממנו יצאתי , רע הוא	המקום אשר יצאתי ממנו , רע היא
8)	העיר, אשר ממנה יצאתי, רעה היא	העיר אשר יצאתי ממנה , רעה היא
9)	הסוס, אשר עליו רכבתי, לרעי הוא	הסוס אשר רכבתי עליו , לרעי הוא
10)	האשה, אשר עליה חמלתי, אחותי היא .	האשה אשר חמלתי עליה , אחותי היא .
11)	הנערים, אשר עליהם שחקתי קטנים הם .	הנערים אשר שחקתי עליהם , קטנים הם

§ 51.

מְעַט וועניג . הַרְבֵּה פֿיל . יוֹתֵר מעהר .

עוד

עוֹד מְעַט אים קורצען · כַּלֵּה ענדיגען ·
שׁוֹקֵד עַל פלייססיג · עָצֵל פויל · שָׂמֵחַ פרֹאֶה ·
בְּעוֹד שְׁנָתַיִם בינגען צווייא יאהרען · חדל אויפהערען ·

(1) אני אוכל מעט ושותה מים הרבה מאד, כי צמֵא אני תמיד · (2) החולה אתה? חולה אני מאד, והנער הקטן אוכל יותר ממני · (3) בטח בה׳, כי הוא ישלַח דברו וירְפָּאךָ · (4) רופאים רבים רִפאוני ולא עזָרוני, ואני לא חָדלתי מֵעשות מלאכתי, כי רוצה אני לכַלות אותה · (5) התְכַלה מלַאכתְּךָ בַשָּׁנָה הזאת? · (6) עוד מעט אֲכַלֶּה אותה ברצות ה׳, כי שוקט אני עליה · (7) כל יודעֶיךָ יאמרו כי לא עָצל אתה · (8) בעשותי מלַאכתי שָׂמֵחַ אני ושוכח כי חולה אני · (9) זה (שָׁאן) שֶׁבע שנים אשר אני שוקד על מלאכתי זאת, ואם יעזרני ה׳ וכִליתיה בעוד שנתים · (10) הלא המלאכה קטנה ואתה שוקד עליה ומדוע אינך מכַלה אותה? · (11) אם קטנה היא בעיניך, גדולה היא מאד בעינַי, כי אחרי כַלותי אותה אני מוצאָה כי לא נכונה היא כאשר היה עם לבבי ואני מְשַׁנה אותה לטוב, והמלָאכה תמיד חדָשָׁה עמי · (12) אני סָפרתי כספי, שָׁניתי, מניתי אותו שלש פעמים ולא מצאתי בו יותר ·

§ 52.

הִפְעִיל ·

הַגְדֵּל פערגראֶססערען · הַזְכֵּר ערינגערען · הַכְלֵם בעשאֶמען ·
הַסְתֵּר פערבערגען · הַרְחֵב אויסברייטען · הַשְׁלֵךְ ווערפען ·
הַבְדֵּל אונטערשיידען · בֵּין צווישען · הַדְרֵךְ לייטען ·

*1) עבר, הִזְכַּרְתִּי, תָּ, תְּ, הִזְכִּיר, ָה, הִזְכַּרְנוּ, תֶּם, הִזְכִּירוּ ·

*2) בינוני מַסְתִּיר מַסְתֶּרֶת, מָסְתָּר, געבארגען ·

*3) עתיד אַ, יַ, תַ, נַ, בְדִיל ·

(1) רעי הגדיל את ביתו, והרחיב אותו מאד · (2) בהִכָּלמי לא הִכְלַמתי את רעי · (3) אתה לא זכרת את אשר דברו שפָתֶיךָ, ואני הזכרתיך את דבריך · (4) בְהִסָּתרי במקום ההוא הסתרתיך ולא עֲזַבתיך אל רודפיך · (5) איך לא חַסְתָּ על בגדך הֶחָדָשׁ אשר אתמול לְבַשׁתו ותפשַׁטְתֵּהו ותַשליכהו? · (6) אני לא הִשלכתיו, כי אם הִסְתַּרתיו · (7) הלא נתן לך ה׳ עינים לראות ולב לדעת להבדיל בין טוב לרע · (8) אתה הדרכת את בִנך בְדֶרֶךְ אמונה, על כן אָהוב הוא לכל איש · (9) כאשר אני אוהב את אחי, כן אני אוהב את דודי ואנני מבדיל בין זה לזה · (10) אותך בני אבדיל מאחיך לשבת עמי יחדו, כי יקר אתה בעיני מאד ·

שם

§ 53.

שֵׁם מְרֻכָּב · הוא שני שמות המְרכבים על ידי סמיכות ואינם מורים רק על עצם אחד, לְמשל:

בֵּית תְּפִלָּה איין בעטהויז. סֵפֶר תּוֹרָה לעהרעבוך.

כַּף כֶּסֶף זילבערנע לעפֿפֿעל. שְׁנֵינוּ וויר ביידע.

כֻּלָּנוּ וויר אללע. עֲבוֹדָה ארבייט.

*1) ה׳ הידיעה וכן הכנוי״ם נופלים על השם השני, לְמשל: בית התְּפִלָּה בית תְּפִלָּתִי. ספר התורה, ספר תורתנו · וברבים יבא סמן הרבים בשם הראשון: בָּתֵּי תְּפִלָּה · ספרי תורה (ולא בתי תפלות, ספרי תורות, כאשר ישתמשו בם רבים בשבוש לשון)·

(1) איה ספר תורתכם? ספר תורתנו הוא בבית תפלתנו · (2) מי לקח את כַּף כספי? הנה כף כספך. (3) מי בנה את בית תפלתך? אבי בנה את בית תפלתי · (4) השניכם בוטחים בי? שנינו בוטחים בך, כי נאמן אתה לנו יותר מדודנו · (5) גד ודן שניהם נסעו היום מזה · (6) אני יודע, כי כֻּלכם בוגדים בי, לכן חִדלו לראות פני · (7) ואנחנו יודעים, כי כלנו נאמנים לך. (8) כל האנשים, אשר מלאכתם ועבודתם בשדה, כלם שוקדים על עבודתם · (9) האתם כֻּלְּכֶם באים מדמשק? כלנו באים משם. (10) אם רעבים אתם, עִבדו עבודה והיה לכם לחם.

§ 54.

שַׂק זאק. עוֹר הויט, לעדער. צֶמֶר וואָלע.

הַאֲכֵל ערנאֶהרען. הַאֲרֵךְ פֿערלאֶנגערן. הַחֲלֵף פֿערוועכסעלן.

הַעֲמֵד שטעללען. הַעֲשֵׁר בעריייכערן. הַגֵּד זאגע.

הַכֵּר ערקעננען. הַצֵּל רעטטען. הַאֲמֵן גלויבען.

*1) ה של בנין הפעיל לפני **אהח״ע** בא הֶ תחת הִ.

(1) איה שק עורך? אני הֶחלפתיו בשק צמר. (2) אני לא הֶאֱמַנתי כי הֶאכיל נבל את כל האורחים מלחמו · (3) לא הֶאֱכִילָם נבל, כי האורחים קנו ממנו לחם. (4) מי הֶעמיד את פרתו במקום הזה? רחל העמידה פה את פרתה · (5) הלא חֲנַנְיָה היה עני ומי הֶעֱשירו פעם אחת?. (6) דודו הכירו וַיְרַחמהו וַיִּתמכהו, ולפני הִפָּרדו ממנו וַיַּעֲשירו פעם אחת · (7) מי הגיד לך כי רעי הצילני מיד רודפי? הלא אתה הגדת לי וַתִּשכח. (8) מדוע הֶארַכת בגדך הלא העֹדף בו סָרוּחַ על הארץ ועוד מעט יִקָּרַע? · (9) בעוד שלשה ימים אגיד לך את הדבר

הדבר אשר כסיתי ממך עד היום · (10) שים לחמך בשק עורך ותן לי את סלי לשאת בו את לחמי · (11) אם יגיד לך מנשה כי דודו הכירו וַיַעשִׁירֵהו, אל תאמין לו · (12) הצילֵני נא ה׳ מיד לוחצי ורודפַי והסתירני מהם · (13) רָעֵב הייתי ותֹאכַל, הלא תאמין גם לי כי רָעֵב אני · (14) אם נפשך רְעֵבָה הגידה נא לי, והלכת עמי לביתי ואכלת מאשר בִשלו לי ·

§ 55.

בבנין הפעיל אם אות א׳ של השרש י הוא מתחלף באות ו, למשל:
ישב—הוֹשִׁיב, יצא—מוציא, ידע—הודיע, יָקר—הוקיר וכו׳.

הוֹשֵׁב זעטצע · **הוֹצֵא** הערויספיהרען ·
הוֹדִיעַ וויססען לאססען · **הוֹקֵר** טהייער מאכֿען ·
הוֹכֵחַ איבערצייגען · **הוֹלִיד** צייגען ·
הוֹעֵל העלפען · **הוֹתֵר** איבערלאססען ·
יָגֵעַ מידע ווערדען · **הוֹגִיעַ** ערמידען ·
יָסֹף-הוֹסֵף פֿאָרטפֿאַהרען · **יֶשַׁע** הילף · **הוֹשִׁיעַ** העלפען ·

(1) אני מודיע אותך כי אבי הוציאני מן המקום אשר ישבתי בו, ועוד מעט יושיבֵני במקומך וישבנו שנינו כשבת אחים יחדו · (2) דודי אוהב אותי ואני מוקירו, כי יקר הוא מאד · (3) פעמים רבות הוכחתי כי נבל הוא איש רע, ואתה לא נוכחת כי עוד הוקרת אותו, עתה תוָכַח · (4) אברהם הוליד את יצחק, ויצחק הוליד את יעקב · (5) אתמול יגעתי גם הוגעתי את נְעָרַי ועוד הותרתי להם עבודה · (6) אם תותיר מן הלחם אשר אתה אוכל ונתת את הנותר לאשת הֶעני · (7) הלא מורנו צִונו לבלתי עשות כַדבר הזה ואתה יספת לעשותו · (8) אל תוסיף עוד ללכת עם אחירע אחרי הוָכַחֲךָ כי רע הוא · (9) דע לך כי אם תוסיף עוד לעשות כדבר הזה לא אוסיף להושיעך · (10) ה׳ ישלח לנו ישענו והצילנו מיד הלוחץ אותנו · (11) אני דברתי אליך פעמים רבות למנע רגליך מדרך אחירע, ודְבָרַי לא הועילו לך · (12) גם כספך לא יועִיל לך להצילך מידי ·

§ 56.

הפעיל בפעלים שאות ב׳ של השרש שלהם ו למשל:

בֹּא קאממען · **הָבֵא** בריינגען · **קוּם, הָקֵם** אויפשטעללען ·
שׁוּב, הָשֵׁב צוריקקעהרען · **סוּר** וויכען · **הָסֵר** אבשאפפען ·
חַי לעבענדיג · **מֵת** טאָד · **הָמֵת** טאֶדטען ·

הבן

הָכֵן בערייטען. הָבֵן פערשטעהען.

עבר בפעלים הנ״ל, הֲשִׁיבוֹתִי תָ, תֶם, הֵשִׁיב, ָה, וּ.

בינוני. מֵשִׁיב, ָה, ים, וֹת, עתיד אָ, תָ, נָ—שִׁיב.

(1) בבאי לראות פָּניך הביאותי לך לחם ויין. וכן יביא לך אחי. (2) כאשר הקימותי אָז את ביתך, כן תָּקים אתה את ביתי הֶהָרוּס. (3) אם תשיב לי את פָּרָתי וַהֲשִׁיבוֹתִי לך את סוסך. (4) סור בני מן הַדֶּרֶךְ הזה ואל תלך בו. (5) אם תסיר את בני מִביתך וַהֲסִירוֹתִי את בנך מביתי. (6) אל תסירו את המים הרעים האלה לפְנֵי הביאי לכם מים טובים. (7) אחיך המית את סוסי, כי שם עליו משא כָּבֵד אשר לא יכול לשאת אותו ויפול סוסי בדרך. (8) מי יסיר את הסוס המת מן הדרך? הסוס החי יָסיר אותו. (9) מי מֵכין לך לחם לֶאכל ובגד ללבוש? הלא אני הכינותים לך תמיד, וגם מחר אכין לך שמלה חדשה, ואתה אינך מֵבין את כל הטוב אשר עשיתי לך. ואם לא הֲבִינוֹתָ עד היום עוד תבין, כאשר אשַׁלח אותך מביתי. (10) אינני מֵבין מֶה עָשית וּמֶה חָטאתי לך, כי תסיר אותי מביתך? (11) בזאת חָטָאתָ כי לא הֲבִינוֹתָ את חַסדי אשר אני עושה עמך.

§ 57.

לון איבערנאַכטען. מָלוֹן הערבערגע. חוּשׁ איילען.

מַעֲשֶׂה טהאט. הָחֵשׁ בעשלייניגען. צָרָה נאָטה.

נוּם פֿליהען. הָנֵם פֿליכֿטען. הָעֵד ב, ווארנען.

הָצֵק ל בעדראֶנגען. צוּקָה בעדראֶנגניס. חַיִּים לעבען.

מָוֶת טאָד. קָרוֹב נאהע. רָחוֹק פֿערן.

(1) היש פה מקום ללון? (2) יש פה מָלון והוא לא רָחוק מביתי, ובו תָלִין עם אורחים אחרים. (3) אם קרוב המלון ואם רָחוק אני אלין בו. (4) מַהֵר רעי וְהָחִישָׁה מַעֲשֶׂיךָ כי הדרך רחוקה לבא היום אל ביתנו, ואני אינני רוצה ללון במלון בדרך. (5) הלא יש כסף הרבה עמך, העידותי בך אל תלין במלון ההוא. (6) אם תִראֶה את נבל נוס מִפּניו, רְאֵה העידותי בך. (7) אני לא הֲצִיקוֹתִי לך, כי אם שונאיך אשר לא נִשמרתָ מהם, הם הציקו לך. (8) בעת צרה וצוקה קרוב יֶשַׁע, וגם אנחנו בעת צָרָתנו נחַכה לה׳, כי קרוב ישעו לנו, והוא יסיר ממנו את הַמָּוֶת הזה, ונתן לנו חיים. (9) ה׳ נתן לפנינו דרך החיים ודרך הַמָּוֶת, ובחרנו בחיים. (10) ראו נא שתי פרותינו הולכות וקרובות אל השדה אשר לנבל, והוא ישלח את עבָדיו לקחתָן לו, לכן החישו וְהָנִיסוּ את פרותינו העירה.

אני

§ 58.

חַיָּה טהיר . אַרְיֵה לֶאווע . זְאֵב וואָלף .
דֹּב בֶּער . יַעַר וואלד . טָרֹף צעררייסען.
קֶשֶׁת באָגען . חֵץ פפייל . יָרֹה שיסען .
אֶרֶץ לאנד . חַם וואַרם . קַר קאלט .

(1) אני נס מפני נבל כאשר ינוס איש מפני חַיה רעה · (2) העידותי בך אל תעבור לבדך דרך היער הגדול הזה , כי חַיות רעות בו . (3) היש ביער הזה אַרְיֵה ? . (4) האריה לא נמצא בארצות הַקָּרות , כי אם בארְצות החַמות , וביְעָרות אשר בארצנו הקָרה נמצאים זאבים וְדבים הטורפים · (5) מי טָרף את סוסך ? זאב טְרָפו . (6) אני ירא לעבור לבדי ביער ההוא , ומדי עברי בו עם נַערי אנחנו נושאים קשת וחצים בידינו , זה שנתים אשר עברתי בו עם נערי והצים וקשת ערוכים בידינו , והנה סוסינו יְרֵאים מאד ורוצים לנוס , ואני הבינותי כי חיה רעה ראו עיניהם · ואמר אל הנער : הנה צרה קרובה , מהר והָחישה מַעֲשֶׂיך ותן לי הקשת והחצים והיו נכונים בידי , ואחרי עשות נַערי כאשר צויתיו , והנה זאב נורא יוצא מבין העצים , ואני יריתי בו חץ , והזאב נפל מֵת לארץ · (7) היכול אתה לירות ? יכול אני לירות גם יריתי פעמים רבות . (8) הניסו את פרותיכם ואת סוסיכם העירה כי זאבים אורבים להם בשדה ·

§ 59.

חָבֵר געזעלל . יָתוֹם וואיזע . שָׂבֵעַ זאַטט .
כָּבוֹד עהרע . זָקֵן גרייז . מַחֲלָה קראנקהייט .
הָאֲנָחָה זיפצען . דָּאֹג זאָרגען . נַחֵם טראָסטען .
בָּכֹה וויינען . עִצָּבוֹן קוממער. שִׂמְחָה פריידע .

(1) חֲבֵרִי יתום אין לו אָב , על כן הוא בוכה , כי אין חומל עליו ואין מְנַחֵם אותו . (2) אין הַשָּׂבֵעַ מאמין לְרָעֵב , והַנַּער אשר רק שִׂמְחָה בלבבו איננו מאמין לזקן אשר מַחלָה ועצבון לוחצים את נפשו . (3) תנו כָבוד לזקן אשר עֵיניו ראו רַבות בימי חַייו · (4) הֲדוֹאֵג אתה ליום מחר , חַכֵּה לה' אשר לֹא יעזבך והוא יעזרך · (5) אם צרה וצוקה בָאו עליך חַכֵּה לה' , קְרָא אליו כי קרוב יִשעו . (6) הָסֵר עִצָּבון מלבבך , אל תדאג ליום מחר , כי ה' יִשלח לך ישעו , ותחת עצבון יָבא שמחה בלבבך · (7) אתמול בכיתי על צרת נפשי , והיום נתן ה' שמחה בלבבי · (8) הלא נער אתה ולא לך הָאֲנָחַה . (9) מה שמחתך היום ? היום אני שָׂבֵעַ ולמחר לא אדאג , על כן אסיר כל עִצָּבון מלבבי

מלבבי

מלבבי, ונפשי שִׂמְחָה. (10) מה טוב אתה אדוני, כי חמלת על היתומים העזובים וַתְּנחמם.

§ 60.

רֵאשִׁית אַנפַאנג.	אַחֲרִית ענדע.	חָכָם קלוג.
חָכְמָה ווייזהייט.	כְּסִיל טהאָר.	אִוֶּלֶת טהארהייט.
יָעַץ ראטהען.	עֵצָה רַאטה.	חֹשֶׁךְ פינסטער.
אוֹר ליכט.	יִתְרוֹן פאָרצוג.	קַוֵּה האפפען.

(1) החכם מסַפר דבריו בחכמה מראשיתם עד אחריתם, והכסיל מדבר אִוֶּלֶת, אין ראשית ואין אחרית בכל דבריו. (2) החכם יועץ עצה טובה, ורבים שואלים אותו ומחַכים לעצתו, והוא בדבריו נותן שמחה בלבבם, והכסיל איננו מבין עצת חכמים, ויש יתרון לחכם על הכסיל כיתרון האור מן החשך. (3) קַוֵּה קויתי לה' וַיושיעני מכל צרותי וַיתן שמחה בלבבי, וגם אתה רעי אם מחלה באה על נפשך, קוה לה' ובטח בו, כי הוא ישלח דברו וירפאךָ. (4) נחמתני רעי בדבריך, אני אֲקוה לה' ובו אבטח, כי קרוב יִשעו לכל הבוטחים בו, ותחת עצבון יתן ה' שמחה בלבבי. (5) ה' יקימך מן המטה אשר אתה שוכב עליה, ונפשך תבָרכֵהו, רק הָסֵר עצבון מלבבך. (6) שב אחי בעיר הזאת עם בְּנֵי יחד, והיית קרוב להם. (7) ראה אחי יעצתיך עצה טובה, גם נכון אני לַעֲזָרך תמיד. (8) מה טוב אתה אחי, ומה גדולים חסדיך אשר אתה עושה עמי תמיד.

§ 61.

הַשְׁחֵת פערדערבען.	הַזְהֵר ווארנען.	נִזְהָר געווארנט.
לָכֹד פאנגען.	אַשְׁרֵי הייל.	אוֹי וועהע.
כֹּחַ קראפט.	אֻמְלָל אונגליקליך.	מַצְלִיחַ גליקליך.
הוֹן פערמאָגען.	אַמֵּץ שטאָרקען.	בְּקֶרֶב אין.

(1) אני הזהרתיך מאחירע, ואתה לא נזהרת ממנו, על כן נלכדת. (2) אשרי הנער הבוחר בחבר טוב, ואוי לנער הדבק בחבר רע המשחית נפשו. (3) אם הציקות לאנשים, לְחַצתָּם וַתִּרדפֵם אוי לך ואוי לנפשך, ואם הושעת נפשות נֶאֱנָחוֹת וַהֲנַחֵם אֻמלָלִים מעצבונם, אשריך וטוב לך. (4) אם נתן לך ה' כח יָדַיִם, שקוד על עבודתך ועל מלאכתך, ואל תעזוב מעשיך על ידי אחרים, והיית איש מצליח בכל מעשה אשר תעשה. (5) לא יועיל לעשיר הונו ביום הַמָּוֶת. (6) אם הולך אתה בקרב צרה חַלֵּה את פני ה' וַקוֵּה לישעו. (7) אל תאמר העבודה הזאת כְּבֵדָה ממני, ואינני יכול לְכַלותה, אַמֵּץ לְבָבְך ועשה

בכחך

בכחֲךָ וכליתָ עבודתך · (8) יש אנשים אשר ראשית דרכם עצבון ואחריתם שמחה · (9) אם עצבון בקרב איש, עצבונו נראָה על פניו, ואם שמחה בלבבו היא נגלָה על פניו · (10) יְקָרָה חכמה מִכָּל הון, כי היא המלמדת אותו דַעַת כי יתרון לחכם גם על העשיר ·

§ 62.

חָשַׂךְ ענטציהען ·	שֵׁבֶט רוטה .	יַסֵּר ציכטיגען .
מוּסָר צוכט .	תָּפַשׂ ערגרייפֿען .	גַּנָּב דיב .
מָשַׁךְ ציהען .	שַׂר הערר .	שָׁפַט ריכטען .
חֶרְפָּה שאנדע .	מִשְׁפָּחָה פֿאמיליע .	כֶּלֶא געפֿענגניס .

(1) טוב מוּסָר לנער, אשרי הנער אשר לא חשך אביו שבטו ממנו, כי חושך שִׁבטו שונא בנו, ואוי לנער אשר אביו לא יִסּר אותו כאשר יְיַסֵּר איש את בנו · (2) שִׁמעו ואסַפֵּר לכם את אשר ראו עיני: פַּשחור הָיָה בן אהוב לנתַניה אביו, פשחור בחר בחבֵרים רעים ואביו הזהירו מהם ופשחור לא נזהר, ונתניה ראה, כי דבריו לא יועילו לבנו, ולא יִסרו בשבט בראשית דרכו הרע, פשחור נתפַּשׂ כגנב, והאורבים לו מְשָׁכוהו אל שר העיר אשר הושיבו בכלא, ואחרי שבתו שם עם גנבים שנתים, שפָּטוהו השופטים, אותו יִסרו בשבָטים, ונתניה נשא חרפתו, ולמן היום ההוא היה פשחור מוסר לכל הנערים, אשר שמעו אחריתו ויקחו מוסר · (3) אשרי האיש אשר היה למשפחתו לכבוד, ואוי לאיש אשר הוא חרפת משפחתו · (4) אני אבחר דרכי עם חברים טובים, בם אכַבֵּד. (5) עשֵׂה בני כאשר דברת וישמח לבי גם אני ·

§ 63.

מְשָׁרֵת בעדינטער .	בַּעַל הערר, בעזיטצער .	
נָדִיב פֿרייגיביג .	כֵּלַי קארג .	שְׁאֵלָה פֿאָרדערונג .
בַּקָּשָׁה ביטטע .	מָשָׁל ביישפיל .	יָשָׁן אַלט .
שֵׁם נאמען .	רִאשׁוֹן ערשטער .	שֵׁנִי צווייטער .

(1) בעיר זפרון יש שני עשירים · שֵׁם האחד חָנָן ושם השני נַחְבִּי . (2) חנן הוא איש נָדיב אשר לא ימנע מקרובים שאֵלתם ומעניים בַּקָּשָׁתם, לזה הוא נותן בגד יָשָׁן, לזה כסף ולאלה לחם · (3) ונחבי הוא איש כֵּלַי אשר לא יכול תת, האומר לאביו ולאמו: לא ראיתים, את אֶחָיו איננו מכיר ואת קרוביו לא יָדע · ויושבי זפרון קוראים לו זאב דוב · (4) ולחנן הנָדיב בן ושמו טוביה ולבבו כלבַב אביו, כי אוהב הוא נערים יתומים ובני עֲנִיִּים לתת להם לחם ושמלה, וגם

משרתי

מְשָׁרְתֵי בית חָנָן טובים מאד, הלא כן יֹאמַר: כבעל הבית כן משרתיו עושי דברו · (5) הלא תגידו בנים, הלא תבדילו בין בית חנן לבית נחבי · (6) עינינו לא ראו את שניהם, רק אזנינו שמעו אותך מורנו מספר את דברי שניהם, הלא יתרון לחנן על נחבי כיתרון האור מן החשך, אוי לנחבי הרע, כי אותו יְקַללו רבים, ואשרי חנן כי אותו יבָרכו רבים, גם ה' יברך את ביתו וגדול יהיה שמו, ונחבי יהיה למשל, כי על כל איש כִּלַי יאמרו: הנה האיש הזה כנחבי ·

§ 64.

לַשָּׁוְא פערגעבענס ·	פִּתְאֹם פלאֶצליך ·	הָפַךְ פערקעהרען ·
תְּשׁוּקָה לוסט ·	זִכָּרוֹן אנדענקען ·	שָׂכָר לָאהן ·
פֶּה מונד ·	דַּכָּא נידערשלאגען ·	רוּחַ געמיטה ·
תִּקְוָה האפפנונג ·	עֹנֶג פערגניגען ·	חֶדֶר צימּמער ·
שָׁלוֹם פרידען ·	נַסֵּה פערזוכען ·	נֶחְמָד אנמוטהיג ·

(1) לשוא אנסה לספר לכם את דברי שני הבתים, אשר ראשיתם ראיתי בספר זכרון אשר כתב שמואל המורה, ותשוקתי גדולה לדעת אחריתם. (2) בם ראיתי כי יש תקוה לאחרית דכאי רוח, כי ה' הופך פתאם עצבון לשמחה, תצרה וצוקה לשלום וענג, גם שמחת איש מצליח לא תעמד · (3) כי על פי ה' יהיה כל דבר לשבט או לחסד, והאדם לא יבין דרכו · (4) על כן אולת היא לאדם לדאַג ליום מחר או לִבטֹח בטוב אשר יראה היום · (5) גם זאת לכם לדעת בנים אהובים, כי ראשית רֶשע אולת ואחריתו חרפה, וכל כסיל נלכד באולתו · (6) ואחרית חכמים כבוד להם, לבניהם אחריהם ולכל משפחתם · (7) לכן, ענו הנערים, לכן סַפר נא לנו את דברי שני הבתים האלה, למען נשמע ונקח מוסר · (8) לפני דעתכם את דברי חנן ונחבי אגיר לכם דרכי כל אחד ·

§ 65.

אֶבְיוֹן דירפטיגער ·	הָאֵר בעלייכטען ·	רָשָׁע באֶזעוויכט ·
סָגֹר פערשליססען ·	פָּתֹחַ אֶפּפנען ·	דֶּלֶת טהיר :
צַדִּיק גערעכט ·	מָקוֹר קוועללע ·	נָוֶה וואהנונג ·
פֶּה מונד ·	הוֹכִיחַ בעווייזען ·	כֶּלֶב הונד ·

(1) לנחבי יִקָרא רשע כאשר יוכיח עליו שמואל חרפתו בספר הזכרון אשר לו, כי כלבים רעים שומרים חצ־־ לבלתי תת כל אביון לבא אליו ·

את

(2) את דלת ביתו הוא סוגר ואין איש מקרוביו פּוֹתֵחַ אותה, על כן כל יודעיו מקללים נוהו · (3) ולחָנָן יֵאָמר: פי צדיק מקור חיים, כי חיים הוא למתצאיו, ינַחם דַכאי רוח מעצבונם ומצרתם יוציאם · (4) בביתו יְרֻחם אביון, ואל קרוביו יָאיר פָּניו · (5) רעבים באים אל בית חנן ויוצאים ממני שבֵעים, על כן קרובים ורחוקים, אביונים ויתומים מברכים נָוהו · (6) וה׳ בֵּרך אותו, כי טוביה בנו הנער הוא בן חכָם ולבבו טוב מאד, כי מאביו הוא רואה וכן הוא עושה, ועוד מעט אודיע לכם דרך חנניה חברו, הלא דבריו כתובים בספר הזכרון · ומשני הנערים האלה תלמדו דעת ·

§ 66.

חַיִל פֿארטשריטט · לְמוֹדִים לעהרען ·
שַׁעֲשׁוּעִים ערגאֶצליכקייט · מַעַל אונטרייע ·
גֵּרֵשׁ הערויסטרייבען · תְּהִלָּה לָאב ·
שִׂנְאָה האסס · קִנְאָה נייד · מִשְׁלַח יָד געשאֶפֿט ·
מַרְאֶה אנזעהען · הֲלִיכוֹת וואנדעל, אויפֿפֿיהרונג ·

(1) וחנן עושֶׂה חיל בכל מַעֲשֵׂהוּ, כי בֵרֲכו ה׳ בכל מִשְׁלַח ידו · (2) ויבחר בחנניה נער יתום וחכם מאד להיות חבר לטוביה בנו, ויהיו שעשועים לכל רואיהם, כי שניהם נחמדים למראה ושוקדים על למודיהם, ותשוקתם היתה גדולה לכל דבר טוב ומועיל · (3) לא עזבו יום אחד בלי קנות דעת חדשה, ויהיו לשם ולתהלה בפי כל יודעיהם · (4) ויושבי זפרון יהללו מאד הליכות חנן, כי איש יקר הוא מאד, איש אשר אין בלבבו קנאה ושנאה · (5) נחבי שונא לו, והוא איננו שונא לנחבי, ושמחתו גדולה בראותו את נחבי מצליח במשלח ידו · (6) נחבי מגרש כל אביון מחצרו, וחנן חונן אביונים, נחבי שונא כל איש וכל איש מתָעב אותו · (7) וחנן אוהב כל איש ואיננו שונא רק את האיש אשר נמצא בו מעל · (8) לחנן נאוָה תהלה, ונחבי הוא חרפה לשכניו · (9) גם לנחבי בן ושמו בֶּלַע, ולפני הגידי לכם דרכו תבינו, כי לבבו כלב נחבי אביו, הוא אשר דברתי לכם: הבנים רואים מאביהם וכן הם עושים. (10) המעט ממנו, כי הוא איננו עושה טוב, שונא הוא גם את חבריו העושים טוב ·

§ 67.

מוֹפֵת פֿארבילד · אוֹת צייכען, בוכשטאב · תְּמוּנָה פֿאָרם ·
שֹׁרֶשׁ וואורצעל · שְׁלִישִׁי דער דריטטע · פֹּעַל טהאט ·
פָּעֹל טהון · זְמַן צייט · עָבַר פֿערגאנגענע ·
בֵּינוֹנִי געגענוואֶרטיגע · עָתִיד קינפֿטיג · גְזֵרָה אבשניטט ·

[1] ראו בנים, ספרתי לכם מעט מהרבה למען תדעו ראשית דעת את בית חנן, וטוביה והנניה הנחמדים יהיו לכם תמיד לאותות ולמופתים, ומהם תראו וכן תעשו גם אתם להבין בלמודים ולשקוד עליהם, למען תעשו חיל. [2] וראשית דבר אֲלַמֶּדְכֶם, כי לכל פֹּעַל אשר יפעל האדם ואשר יפעלו בו, יש שלשה זמנים: עָבָר, בֵּינוֹנִי, עָתִיד, למשל: גד כתב אתמול הוא פֹּעַל עבר. גד כותב היום הוא בינוני, גד יכתוב מחר הוא עתיד, הלא תבינו מדוע נקרא „בינוני? כי הזמן „היום" הוא בין זמן „אתמול" הֶעָבָר ובין זמן „מחר" הֶעָתִיד לבא. [3] עתה אבָאֵר לכם מה הוא שֹׁרֶשׁ, דעו לכם כי בכל פֹּעַל נמצאים שלשה אותיות והם נקראים על שם פעל. לאות הראשון נקרא פ. לאות השני ע. ולאות השלישי ל. למשל, כתב, האות הראשון שהוא כ נקרא פ הַפֹּעַל, השני שהוא ת נקרא ע הפעל, והאות השלישי שהוא ב נקרא ל הפעל. ומן השרש הזה תלמדו על כל השרשים, למשל: אָכַל, אָמַר, בָּחַר, בִּשֵּׁל, גִּדֵּל, גָּנַב, דָּרַשׁ, דִּבֵּר, הָלַךְ, הָרַס, זָכַר, חָשַׁב, טָרַף, יָדַע, כָּתַב, לָמַד, לָבַשׁ, לָחַץ, מָכַר, נָפַל, נָשָׂא, סִפֵּר, עָמַד, עָזַר, עָזַב, פָּתַח, פָּשַׁט, צִוָּה, קָנָה, קִנֵּא, רָכַב, רִחֵם, שָׁמַר, שָׁאַל, תָּמַךְ.

[4] ועתה אחרי הודיעי אתכם את השרש, הפעל, הזמנים, עבר, בינוני, עתיד, אבָאֵר לכם מה היא גִזְרָה. דעו לכם כי שמֹנֶה גזרות הן.

א) שְׁלֵמִים (פאָללקאממענע) אשר כל אות מן השרש נשמע לאזן, למשל: בָּחַר, גָּנַב, דָּרַשׁ, זָכַר, ועוד רבים כאלה.

ב) נָחֵי (רוהענדע) פ"א, אם פ שהוא אות הראשון בשרש הוא א, למשל: אמר, אכל, אחז, בעתיד אחר אית"ן לא נשמע עוד אות א, למשל: יֹאמַר, תֹּאכַל, יֹאחֵז, תֹּאבֵד, וא' של פ"פ נח.

ג) נָחֵי פ"י, אם פ הפעל הוא י, למשל: יָרֵא (פירכטען).

יָגַע (זיך אבמאטטען). יָרַשׁ (ערבען). בעתיד. אִירָא, תִּיגַע, נִירַשׁ, י נח ולא נשמע בעתיד.

ד) חֲסֵרֵי (פעהלענדע) פ"נ, אם פ הפעל הוא נ הוא חסר בעתיד, למשל: נגע, נטע, נפל, נשא, בעתיד: אגע, תפל, יִשָּׂא, נִטַּע.

ה) נָחֵי ע"ו, אם ע הפעל שהוא אות שני הוא ו, הוא נח ולא נשמע. גור, לן, מות, נום, סור, קום, רוץ, שוב, (גַּרְתִּי לַנְתָּ נַסְתִּי, סַרְתָּ).

ו) נָחֵי ל"ה, אם ל הפעל שהוא אות שלישי הוא ה', הוא נח. פָּדָה, חָלָה קָנָה, עָשָׂה, שָׁתָה, פָּדִיתִי, חָלִיתָ, קניתי, עשית, שתיתי, עתיד: אֶעֱשֶׂה תִּפְדֶּה יִקְנֶה, נִשְׁתֶּה.

ז) נָחֵי ל"א, אם ל הפעל שהוא אות שלישי א', הוא נח: יצא, מצא, חטא, נשא קָרָא, בעבר: יָצָאתִי מָצָאת חָטָאתָ נָשָׂאתִי קָרָאת, עתיד: אֶמְצָא תִּקְרָא וכו'.

ח) הַגִּזְרָה השמינית אם ע גם ל שהם אות שני ושלישי דומים, והם

נקראים כפולים (געדאפפעלט) · למשל סבב חגג וכו׳ (68. §.) ·

§ 68.

סָבַב אומקרייזען · חָגַג פייערן · מָדַד מעססן · חַג פייערטאג ·

סָכַךְ בעדעקקען · גָלַל וואלצען · חָנַן בעגנאדיגען ·

אֶבֶן שטיין · אַמָּה עללע · הֵחֵל אנפאנגען ·

בעבר : סַבּוֹתִי תָ. תֶּם, סָבַב, סַבּוּ, עתיד : אָסֹב, יָחֹג, תָּמֹד, נָגֹל, יָחֹן ·

(1) אתמול סַבּוֹתִי והיום אָסֹב את כל העיר ומצאתי את חברי היושב בה · (2) היום חַגּוֹתָ את הַחַג בבית דודךָ ומחר תָּחֹג בביתי וְנָתַתָּ עֹנֶג לנפשי · (3) הֲמַדּוֹתָ את בגדי? מַדּוֹתִי אותו ואמצא בו עודף, הֲתָמֹד אותו גם אתה? · (4) גם אני מדתיו ואמצא בו אַמָּה עודפת, ואם תָּמֹד באַמָּה גדולה לא תמצא בו עודף · (5) מדוע סַכּוֹת פָּנֶיךָ בידיך? סַכּוֹתִי פָּנַי כי נִכְלַמְתִּי מִפָּנֶיךָ · (6) הֲגַלּוֹתָ את האבן הגדולה מן המקום ההוא? אני אָגֹל אותה אם תַּעַזְרֵנִי · (7) כאשר חַנּוֹתָ אותי ה׳ אז, כן תחן אותי גם עתה · (8) חַנּוּ לי בָּנַי, כי עוד מעט אוסיף לסַפֵּר לכם את הדברים אשר החלותי · (9) אתם החלותם לעשות מְלַאכְתְּכֶם, ומתי תְּכַלּוּהָ? · (10) לפני הֲחִלֹּתִי לעשות מלאכתי ידעתי, כי לא לי לבדי לכלותה · (11) הֵחֵלּוּ לבנות הבית וְכִלִּיתִי מְלַאכְתְּכֶם, אם אינכם יכולים לכלותם · (12) מי הֵחֵל לעשות את המְלָאכה הכְּבֵדָה הזאת ומי יְכַלֶּנָּה? · (13) האנשים אשר החלו לעשותה הם יְכַלּוּהָ ·

§ 69.

שִׁנֵּן איינשערפען · שֵׂכֶל פערשטאנד · הוֹרִים עלטערן ·

מִלֵּא ערפיללען · מִשְׁאָלוֹת ווינשע · פֶּרֶק קאפיטעל ·

חָפֵץ פערלאנגען · מַאֲמָר זאטץ · עַל דְּבַר וועגען ·

לֶקַח לעהרע · נָבוֹן פערשטאנדיג · סוֹבֵל ליידענד ·

מַשְׂכִּיל ערגאנצענד · מַגְבִּיל בעשטיממענד ·

(1) ראו בנים, שִׁנַּנְתִּי לכם את הפרק הזה, בֵּאַרְתִּיו לכם במאמרים, ואם חננכם ה׳ בשכל טוב וזכרתום · (2) מבינים אנחנו את כל דבריך, ויודעים אנחנו כל פעל מה גזרתו ומה שרשו, ואנחנו חֲפֵצִים לשמע על דְּבַר בית חנן · (3) אני נכון תמיד לְמַלֵּא משאלותיכם, כי מדברי בית חנן יצא לכם מוסר, רק אם תבינו בְּשִׂכְלְכֶם מה היא תמונה · כי על כל דבר עָשׂוּי נשאל : מי עשהו; למשל : הדוֹרֵשׁ דָּרוּשׁ, הַמְהַלֵּל מְהֻלָּל, הַמְכַלִּים מְכֻלָּם, העוֹזֵר עָזוּר, המְלַמֵּד מְלֻמָּד, הַמְכַבֵּד מְכֻבָּד, הַמּוֹכִיר מֻוכָּר, בכל אלה הראשון בא בתמונת פועל והשני

בתמונת

בתמונת פָּעול, או סובל הפעולה ; ועוד לכם להבין ראשית דעת מה הוא מאמר. דעו לכם כי בכל מאמר יש דבר הנושא את המאמר, והדבר הֶאָמור בו, למשל: חנן איש, חנן טוב, חנן חכם, חנן עשיר, חנן נותן לחם לרעבים. הראשון הוא נושא המאמר, והשני הוא נשוא, לחם לרעבים משלימים את הנשוא. נותן, מה הוא נותן? לחם, למי? לרעבים. והמגביל הוא המגביל המקום או הזמן, למשל: גד יושב פה, שם, דן הולך הלום, ופה. שם, הלום, הם מגבילים מקום הפעולה. — גד בָּא אתמול, דן ראה עתה, היום, גד יצא מחר, דן יושב תמיד, אתמול, עתה, היום, מחר, תמיד, הם מגבילים זמן הפעולה.

§ 70.

פִּזֵּר פערשווענדען.	חק בעשטימטעס.	חִנָּם אומזאָנסט.
חָמֵץ געזייערטעס.	חֵלֶק טהייל.	חִלֵּק טהיילען.
קֶמַח מעהל.	אָפָה באקקען.	מָנָה פּאָרציאָן.
בָּשָׂר פליישׁ.	מַשְׁמַנִּים פעטט.	מַמְתַקִּים קאָנפיטור.

(1) התלמידים הבינו את כל הדברים אשר שנן להם המורה, ויקח המורה את ספר הזכרון ויקרא באזני תלמידיו לא מן הפרק הראשון, כי את הדברים הראשונים הלא הודיעם, כי אם קרא להם מן הפרק השלישי לאמר:

(1) אשרי הבנים אשר ראו טוב וחסד בִּנְוֵה הוריהם —. טוביה וְעָדָה אחותו הקטנה אהבו לעשות טוב וחסד, כי הוריהם היו להם למופת, מהם ראו וכן עשו. (2) וחנן ודבורה אשתו הכבודה בראותם, כי בניהם לא יפַזרו את כספם, נתנו להם כסף חֻקם, ויחלקוהו בניהם הטובים לבני אביונים, ליתומים ולכל נפש רְעֵבָה, והוריהם ראו וישְׂמָחו. (3) ראו נא בנים מה עשו הוריהם, הלא הגדתי לכם כי עיר זפרון קטנה היא, אך לא חָדלו אביונים גם ממנה, אך האביונים ההם לא ידאגו לחג הפסח, כי בוטחים הם בחסדי חנן הקונה קמח לפסח, ואנשי מעשהו אופים מצות לאביונים. (4) אחרי בָּעֵר החמץ מן הבתים, והנה מנות שלוחות לאביונים, מצות אפויות, בשר, יין, גם מַשמַנים וּמַמתַקים לימי החג, והנפשות הנעזרות אוכלים ושותים בשמחה ויבָרכו נְוֵה צדיק.

§ 71.

טֶרֶם נאָך ניכט.	מְנוּחָה רוהע.	גּוֹרָל לאָאז.
מַנֵּה בעשטיממען.	כִּיס בייטעל.	צָפַן פערבערגען.
צַלַּחַת טאשע.	תָּלָה האֶנגען.	יָתֵד נאגעל.
תָּקַע הערײנשלאגען.	קִיר וואַנד.	יָשֵׁן שלאפענד.

אך

(1) אַךְ עת היא עתה להגיד לכם דרכי, איך הכרתי את בית חנן, לכן שמעו ואספרה: (2) הלא ידעתם כי מִנָּה לי ה׳ גורל להיות מורה, אני למדתי שני נערים תורה ודעת, והוריהם לא היו עשירים וישלמו לי שכרי ויאמרו: ה׳ ישלם פָּעלך אשר הגדלת לעשות עם בנינו, ועיניך הרואות, כי עת להם עתה לעבוד עבודה, למצא לחם לנפשם לבלתי היותם עלינו למשא. (3) ומאד בכיתי בהפָּרדי מחנניה הנער היתום ומאפרים אחיו, את הנער חנניה מצאתי נבון מאד, והוא יתום, אין לו אב, ואביו היה רֵע נאמן לי. (4) ולפני מותו אמר לי אביו: עליך שמואל רעי אני עוזב את חנניה בני, ועשית עמו חסד. (5) ואני נשבעתי לו למלא משאלותיו, ובעזבי מקום שבתי, בכה חנניה מאד, כי עזוב הוא. (6) ומה יכלתי לעשות, ומקומי עזבני? ולי אשה ושני בנים, וכספי מעט מאד, ואני אמצתי את לבבי ואנַחם את חנניה, אמרתי לו: ה׳ אשר עזָרנו הוא יעזרנו תמיד. (7) נשאתי רגלי ואלך עד באי אל מלון, ובעל המלון הביאני אל חדר חם ויאמר: הנה איש יָשֵׁן פה ושמו פרעוש הקרוב לנחבי העשיר היושב בעיר זפרון. (8) את כים כספי צפנתי בצלחת בגדי אשר תליתי על יתד התקועה בקיר, וטרם אתן מנוחה לנפשי מניתי עוד הפעם את כספי ואשיבהו אל מקומו, ואברך את ה׳ ואישן.

§ 72.

בֹּקֶר דער מארגען.	נִפְעַם בעשטירצט.	רָחַץ וואשען.
לַיְלָה נאכט.	חֵוִין דרוויססען.	אוּלַי פיליייכט.
מִכְסֶה דעקקע.	חַלּוֹן פענסטער.	בִּקֵּשׁ זוכען.
חִפֵּשׂ וויהלען (זוכען).	הִבִּיט בליקקען.	מִקְרֶה צופאלל.

(1) קמתי לאור בקר, רחצתי ידי ופני, פניתי אל מטת האורה ואיננו, אמרתי בלבבי אולי יצא החוצה גם ישוב. (2) פניתי אל בגדי התלוי ביתד על הקיר ואיננו, בקשתיו, חִפַּשְׂתִּי את כל החדר ואָין. (3) בעת ההיא הסיר משרת המלון את מִכְסֵה החלון, ויהי אור בחדרי, וחשך — בלבָבי. הבטתי אל קירות חדרי, ובגדי איננו עוד. (4) נִפְעַמְתִּי מאד ולבבי הבין כי מִקְרֶה רע הוא, יצאתי מחדרי, הגדתי צרת נפשי לבעל המלון, כי בגדי החדש איננו, ובצַלַחתו היה צפון כים כספי. (5) ובעל המלון שאל את משרתו ואת שפחתו, אולי ראו הם את בגדי, והם ענו: הלא דלת החדר היתה סגורה כל הלילה, ואיש לא בא אליו, ופרעוש הקרוב לנחבי העשיר שִׁלֵּם את אשר לקח במלון ובטרם בקר ואיננו, והוא אמר כי רץ הוא אל קרובו זִפְרוֹנָה אשר יַעַזְרֵהוּ לימי חג הפסח, ובעוד חמִשָּׁה ימים ישוב בדרך הזה גם יסור אל המלון הזה. (6) ובעל המלון גער במשרתו ויאמר: מה יועילו דבריך ללב דַכָּא, ומי לא יבין זאת כי קרוב נחבי שלח ידו בצלחת ויגנב את הבגד והכסף?.

עמל

§ 73.

עָמָל מיהע . עֶשְׂרִים צוואנציג .
שֶׁקֶל טהאלער . חֲסַר נַפְשׁוֹ זיך ענטזאגען . כִּלְיוֹן עֵינַיִם אונגעדולד .
מַחְסוֹר מַאנגעל . מִשְׁעָן שטיצע . עֵזֶר הילף .
פִּנָּה ווינקעל . אֱלֹהִים גאטט . מַכְאוֹב שמערץ .

(1) עֶשְׂרִים שֶׁקֶל כסף ! קראתי בלב נשבר, הלא זה חֶלְקִי מכל עֲמָלִי, אני חִסַּרְתִּי נפשי מכל טוב בדעתי מַחְסוֹר ביתי, הלא אשתי ושני בני מחכים לי בְּכליון עינים, כי חג הפסח קרוב, ואשתי לא הכינה מאומה, ואין תקוה לכסף. (2) צדיק אתה ה׳ על כל הַבָּא עלי, כי בלכתי בדרך דאגתי מאין יבא עֶזְרִי אחרי השָׁבֶר מִשְׁעַן לחמי, דַּאֲגַת חנם דָאַגְתִּי, והנה באה עלי צרה פתאם, ואנה אני בא ? (3) קרוב נחבי עשה זאת, ענה בעל המלון, ומי יכול לדעת את כל האנשים הסרים אל מלוני, הלא מראהו היה כאיש צדיק, התחת אלהים אני כי אראה ואביט אל לבבו ? (4) הביטו וראו מכאובי, קראתי בלב נשבר, האין עוד עצה להשיב אלי כַּסְפִּי ובגדי ? (5) אם פרעוש הקרוב לנחבי לן פה, ענה איש מפנה נסתרה, אם פרעוש היה פה, אל תבקשו עוד את הבגד והכסף במקום אחר, כי גנב הוא, זאת היא מלאכתו וזה משלח ידו, ועתה רדפו אחריו לא בדרך ההולך זפרונה, כי אם בדרך אשר בו ישוב לביתו. (6) ובעל המלון צוה את משרתו לְמַהֵר ולרדוף אחרי פרעוש.

§ 74.

הָנִיחַ לאססען . תְּעוּדָה צייגניסס . אֲחָדִים אייניגע .
מִחְיָה נַאהרונג . גָלוּי אֶפֶפענטליך . עַל יְדֵי דורך .
רָצִים פאָסט . פָּגַע בעגעגנען . סוֹד געהיימניס .
נָתֹן לאססען . רֵיק לעער . כָּמוּס פערבארגען .

(1) ישבתי יומים במלון, ושר המקום דרש ממני לתת לו תעודה גלויה על כל הדברים אשר נגנבו ממני. (2) ואני מכרתי ספרים אחדים אשר נשאתי עמי להיות מחירם לי למחיה על הדרך, ובעצבון לב וברוח נשברה הלכתי לדרכי. (3) בהיותי בדרך פגע בי איש אחד ממכירי ושמו ירוחם, ונשאל איש לרעהו לשלום. (4) וירוחם הגיד לי, כי תקוה טובה עוצרת אותו במקומות האלה, והדבר הזה הוא עוד סוד כמוס, ואחרי בא תקותו אז אדע דְּבָרוֹ גם אני. (5) ואני הגדתי צרתי לפניו, כי נגנב כל אשר היה לי, ומחסורי לא יתנני לשוב אל ביתי בידים ריקות. (6) וירוחם חמל עלי ויאמר אלי : קח מידי עשרים שקל כסף, וכאשר

וכאשר יעזרך ה׳ אז תשיבם לי, ואתה מַהר והחישה מעשיך, ושלַחתָּם אל אשתך על ידי הרָצים. (7) ברברו זאת הניח את הכסף בידי ויאמר: לך זפרונה ושם נראה איש את רעהו, אולי אמצא לך עצה. (8) כאח לצרה נולד לי ירוחם, ואברך את ה׳ אשר שלח לי עזרו וישעו על ידי האיש הטוב הזה, ואלך לדרכי זפרונה.

§ 75.

גְנֵבָה דיבשטַאהל.	שֶׁלֶג שנייא.	נָמֵס צערשמעלצען.
אָבִיב פריהלינג.	שֶׁמֶשׁ זאָננע.	זָרֹחַ שיינען.
חֹם וֶוארמע.	רֶפֶשׁ קאָטה.	כְּבֵדוּת שוויריגקייט.
לְאַט לאנגזַאם.	מִקֵּץ אם ענדע.	

(1) בְּשִׂמְחַת נפש שלחתי את הכסף לאשתי על ידי הרצים כעצת ירוחם. (2) ואת בעל המלון הודעתי במכתב כי אָחג חג הפסח בעיר זפרון, ובהוָדע אליו דָבר על דבַר הגנֵבָה ושָׁלח לי דברו זפרונה; ואני בטחתי באיש ההוא, כי לא יִמנע הטוב ממני וכַלא יכַלא מִשאלותי. (3) השֶׁמֶש זָרחָה על הארץ בראשית ימי הֶאָבִיב, ומְחִטָּה נמס השלג ורפש היה על הדרך, ובכֹבֶד ברגלי הלכתי לְאַט, ומקץ שלשה ימים באתי אל עיר זפרון. (4) ישבתי בעיר הזאת יומים, כי הכיתי בכליון עינים לראות את ירוחם הטוב אשר הגדיל חסדו עמי, והוא לא נראה אלי. (5) אך מקץ יומים ומשרת הרצים דרש איש עובר דרך לתת לו מכתב, ואני בקראי שמי ושם משפחתי כתוב על המכתב ואקחהו ואפתחהו, והנה דברים כתובים אלי כאת בעל המלון אשר הודיעני, כי פרעוש נתפַּשׂ כגנב, גם נִלכַּד במעשהו הרע, כי מצאוהו האורבים לו עם גנבים, אֲשר אכלו את כספי בבשר וישתו יין יחדו, ומכספי לא נותר שקל אחד, ורק בגדי נמצא עוד, ואת פרעוש הושיב שר המקום בכלא להרפת משפחתו ולחרפת נחבי בן דודו.

§ 76.

עָכֹר בעטריבען.	הֶרֶף לאסס אב.	הָסֵת אנרייצען.
כֶּלֶב הונד.	סַפֵּחַ אנשליססען.	נִלְוֶה אנגעשלאָססען.
מִשְׁכָּן וואהנונג.	הַסְכֵּן געוואָהנט.	בֹּשֶׁת שאנדע.
הַרְאֵה צייגען.	נְבָלָה שאֶנדליכע טהאַט.	נָבֹחַ בעללען.

(1) וַאֲני אמרתי: אבא אל בית נחבי, אנַסה דבר אליו, אַראהו את המכתב השלוה לי על דבר פרעוש בן דודו, אשר עכר נפשי בעשותו את הנְבָלה

לחרפתו

לחרפתו ולבשֶׁת משפחתו . (2) חָשַׁבתי להגיד לו כי קרובו הוא עני, ומחסורו עשה זאת למָשכו עם רשעים ועם גַנָבים, להיות חָבֵר גֹלֶוה להם ולשבת עמהם יחדו בבלא, ושפטו אותו השופטים ויִסרו אותו . (3) כן הכינותי לנחבי דברי מוּסָר להוכיחו , כי לא טוב הוא עושה בעזבו את קרובו לבשֶׁת ולחרפה, דרשתי למשכנו ויושבי זפרון הֶראוני מקומו · (4) וכבאי אל חצֵרו, והנה כלבים נובחים על איש אחד וקורעים שִׂמלותיו , בכבֵדות הציל האיש נפשו מן החַיות הרעות האלה · (5) גם האיש הזה היה קרוב אל נחבי ואת פניו חִלה לסַפחו אל אנשי מַעֲשֵׂהו או לעָזרו, וַיִגְעַר בו נחבי ויגָרשהו בחרפה מביתו, ומשָׁרְתָיו הרעים הסיתו בו כלבים, להזהירו מִבּא אל חצֵרו עוד, כי לא הסכין נחבי לחמול על קרוביו ולעָזרם, ותחת הנֹּתֵן לקרובו העני לחם ושמלה קרעו כלביו את שמלתו לעורו! .
(6) בשמעי את הדברים האלה מפי קרובו, אשר מַראֵהו ענה (בעציינגט) בו כי טוב הוא, בשמעי זאת אמרתי אל לבי: הרף ואל תוכיח רשע פן תהיה אחריתך חרפה ומכאוב ·

§ 77,

הִתְפָּעֵל ·

פְּעוּלָה ווירקונג ·	הִתְאַמֵּץ זיך ערמוטהיגען ·
הִתְאוֹשֵׁשׁ זיך ערמַאננען ·	הִתְגַּדֵּל שטאָלצירען ·
הִתְרוֹמֵם זיך ערהעבען ·	הִתְהַלֵּל זיך לאָבען ·
הִתְפָּאֵר זיך ריהמען ·	חָזָק שטארק ·
הִתְחַזֵּק זיך שטאֶרקען ·	עוֹדֵד ערמונטערן ·
הִתְעוֹדֵד זיך ערמונטערן ·	הִתְעוֹרֵר זיך ערוועקקען ·

*1) התפעל היא פעולה אשר איננה יוצאה לאַחֵר , כי אם שָׁבָה היא אל פועלה .

*2) עבר : הִתְגַּדַּלתי — בינוני · מתגדל — עתיד אֶתְגַּ — תגַּדֵּל ·

(1) תִּכִּיתִי לירוחם מכירי בכליון עינים ואיננו · (2) וחג הפסח הולך וקרוב, ואין כסף בכיסי לתת לאיש למען יְסַפחני אל ביתו להיות נלוֶה לו בימי החג .
(3) וחרפה שברה לבי בגלותי מחסורי לאיש אחד אשר נודע לי בשמו, ויעודדני האיש ההוא ויאמַר : אל תתן עצבון למְשל בך לעכר בשָׂרך ולהשחית את נפשך, התאוֹשֵׁשׁ נא והתעודד, בטַח בה' והתחזקת והיית לאיש · (4) אני לא אתהַלל ולא אתפָּאר בכבודי היקר מאד בעיר זפרון, ואני לא אתגַדל ולא אתרומם בו על חבֵרַי, גם בבית חנן העשיר דברי נשמעים , כי כל אנשי מעשהו יודעים ומכבדים

ומכַבדים אותי, אני אגיד להם מחסורך והם יגידוהו לאדונם, ועזָרך בידו הנדיבה. (5) ואני אמרתי אל האיש: מברך אני אותך כי התעוררת לאַמצני ולעודדני, אך דע לך, כי לא זה דרכי עד היום, אני הסכנתי למצא לחמי בעמל נפשי, ובשֶׁת פני כִּסָתְני לבקש נדבות על דלתי נדיבים. (6) אך לא בדעת תדבר עתה, ענה האיש, כי חנן מסתיר צדקתו, ובשלחו לך נדבה ישלחנה לך במכתב וגם שמו לא יכתב עליו, כי כן עשה פעמים רבות. (7) אם כדברך כן הוא, עניתי, עשה כאשר דברת, כי אין חכמה, אין כבוד ואין עצה נֶגֶד (געגען) המחסור החזק ממני.

§ 78.

הָמוֹן געוויהל, מעננע. — בּוֹדֵד איינזאַם. — שַׁעַר טהאָר.
הִתְעָרֵב זיך מישען. — רְחוֹב שטראססע. — בַּקְבּוּק פלאַשע.
הִתְחַמֵּץ זיך גראָמען. — אֲדָמָה ערדע. — קֶרַח פראָסט.
רֵיחַ גערוך. — נִיחוֹחַ אנגענעהם. — נִחַם בערייעטע.

(1) השמש יצאה על הארץ, ויושבי זפרון בִערו את החמץ פִנו את הבתים לחג הפסח, הקרח יצא מן האדמה וחם היום ענג לנפש, וכל פה אומר: הנה הָאָבִיב בא עם חג הפסח. (2) בכל בית ריח ניחוח, ריח מצות, משמנים, ממתקים ויין יחדו, ונפשי רֵיקה ורעֵבָה, כי זה היום השני אשר לא בא אל פי מאומה. (3) ומחצר חנן העשיר נשואים סלי מצות, בַקבוקי יין, בשר וּמַשמנים, מנות שלוחות לאביוני אדם אשר אין להם כסף לְהָכִין להם כל אלה. (4) החמץ עוד איננו בעיר, רק בקרבי יתחמץ לבבי; נחמתי מאד כי עזבתי את האיש אשר התעורר לחמול עלי ולבקש מקום לי למלא נפשי הריקה בימי החג. (5) על כן סַבתי ברחובות לבקש את האיש, אולי אפגע בו וחִליתי פניו לעשות לי כאשר דבר, אך לשוא יגעתי ולא מצאתיו. (6) ראיתי המון אנשים כלם שמחים וטובי לב, ואני בודד לנפשי ובשמחתם לא התערבתי. (7) גם נִחמתי מאד אשר שלחתי לאשתי כל עשרים שקל הכסף בלי הותיר מאומה לנפשי, כן חשבתי בְעָבְרִי לפני שער הֶחָצר אשר לנחבי הַכֵּלִי.

§ 79.

אוֹצָר שאטץ. — פְּרִי פרוכט. — עֲרֵמָה הויפען.
צַחֲנָה געשטאַנק. — עוֹלֶה שטייגט אויף. — אַף נאַזע.
רִקָּבוֹן פיילניס. — פִּנֵּק פערצאַרטעלן. — דֵּי הינרייכענד.
צְדָקָה אַלמאָזען. — מַעֲדַנִּים קאָסטליכע שפייזע. — צָבֹר אויפהייפען.

ונחבי

(1) ונחבי, אשר תִּעֲבוהו כל יושבי זפרון, בְּקַנאו בחנן העשיר, פתח גם הוא את אוצָרו הטוב, אוצַר פרי אדמה אשר אכָלם הקרח · (2) ומשרתיו הרשעים כארונים צבָרום עֲרֵמָה בפִנַּת הֶחָצר, וַיַּעַמְדוּ בַּשַּׁעַר ויקראו נרבות לכל עובר, ויאמרו: מי האיש אשר יֶחסר עוד פרי אדמה לימי החג יסור הלום, כי אדוננו עושה צדקות. (3) ואני סרתי לראות המראה הזה, באתי אל החצר, והנה אביוני אדם סובבים עֲרֵמַת פרי אדמה אשר צַחֲנַת רִקָּבוֹן עוֹלָה ממנו. (4) ואנשים ונשים זה אל זה יביטו ויִרְאים לקחת מזה, ואחד משרתי נחבי אומר: אם אין לכם כסף די קנות פרי אדָמה, קחו מזה חנם, ואם מפנקים אתם נפשכם ואוהבים לאכל מעדנים, לכו שַׁאֲלו על דלתי חנן, ונתן מעדנים לנפשכם · (5) ואנכי התעוררתי על הדברים האלה: על כן אמרתי לאחד האביונים אשר שלח ידו לקחת מפרי האדמה, אמרתי אליו: השלך את הרקבון הזה, התשא את המחלה הזאת אל ביתך, הלא מָוֶת ברקבון הזה · (6) והעניים והאביונים אשר שמעו לדברי קראו זה אל זה לאמר: כן האיש הזה מדבר: מות ברקבון הזה אל תגעו בו ·

§ 80.

מִנְחָה געשענק ·   נִגַּשׁ נאהען ·   אַסְפְּסוּף הערומשטרייכער.
עֹצֶם קנאָכען ·   הוֹי אָ! ·   הוֹנוֹת בעטריגען ·
אָסַף פֿערזאממעלן ·   רָגַז ציטטערן ·   הָדַף שטאָססען ·
הִתְעַנֵּג זיך ערגאָצען ·   תּוֹכַחַת שטראַפֿרעדע.   שָׂחַק לאַכען ·

(1) ונחבי יצא מביתו ויגידו לו משרתיו, כי אני מנעתי את האביונים מקחת ממנחתו מאומה, באמרי כי רקבון הוא ומות בו. (2) והנה הוא נגש אלי ויאמר: מי אתה בן אספסוף כי באת אל חצרי לגנב, אני אושיבך בכלא ובא רקבון בעצמיך · (3) הוי גַּנָּב!, עניתיו, המעט ממך הונות אנשים במנחת שָׁוְא, מִנְחַת קין, בפרי רקבון, כי עוד אומר אתה להונות את ה׳? הלא יִרקב שִׁמְךָ כשם פרעוש קרובך הגנב היושב עתה בַּכֶּלֶא עם גנבים, על גָּנְבוֹ את בגדי וכספי, פרי עמלי · (4) והנה המון אנשים נאספים סביב לחצר נחבי ושומעים דבָרי, ונחבי רָגַז, קָצַף עלי מאד, ויגש אלי לְהָדְפֵנִי, ואני אמרתי לו: אם לא תָסִית בי את כלָביך הטובים ממך כאשר עשית לקרובך, אז אצא מהצרך · (5) והאנשים אשר התאספו מסביב לי, בשמעם תוכחתי ומוסרי התענגו על תרפת נחבי שנוא נפשם וישחקו, ואני לא חכיתי עוד לדברי נחבי ואמהר לצאת מחצרו ·

נִשָּׂה

§ 81.

נָטָה זיך נייגען.	עֶרֶב אבענד ווערדען.	דְּרוֹר פרייהייט.
חָפְשִׁי פרייא,	רָצוּץ צערשמעטטערט.	הַלְאוֹת בעלאֶסטיגען.
כֶּסֶל טהארהייט.	הַדְאֵב קרֶאנקען.	קָשֶׁה הארט.
לִרְגָעִים אויגענבליקליך.	כִּחֵד פערבערגען.	
הִתְבּוֹנֵן בעמערקען.	נָאוָה עס געציממט.	
עָמֵל מידע.	אָרְחוֹת חַיִּים לעבענספאַרט.	

(1) היום נטה לָעֶרב והחג הבא קרא דרור לכל נפש עֲמֵלה וישלח רצוצים חָפשי מעבודתם הקשָׁה אשר עבדו למלא מחסורם, ואני הולך בלא כח. (2) הַאַגיד מחסורי לאשר לא ידעוני? הֶעָשוי אני להלאות אנשים? (3) והעוברים בָרחוב אשר שמעו אֶת חרפתי אשר חֵרַפתי את נחבי עמדו ויתבוננו בי. (4) ולא אכַחד מכם בָנַי, כי דַרכִּי זה היה כסל לי להתעָרב בדבר לא לי. (5) זכרון הדברים האלה הדאיב נפשי לִרגעים, נחמתי מאד כי עשיתי זאת, כי לא נאוה הדרך הזה לאיש היודע אָרחות חיים. (6) כי התחמץ לבי בקִרבי ואֶרְגַז ואתעורר על נחבי להוכיח דרכו על פניו, ומה הועילה לו תוכחתי, הישנה את לבבו והליכותיו? היבחר לו דרך טוב, והוא איש מצליח בדרכו הרע ולא יעזבהו, ועל איש דכא כמוני ישחק.

§ 82.

הִתְאוֹנֵן זיך בעקלאגען.	מַחֲשָׁבָה גערדאנקען.	הִתְאַזֵּר זיך ריכטען.
עֹז קראפט.	חַבֵּק אומאַרמען.	זְרוֹעַ אַרם.
אוּלָם אבער.	הַבִּיעַ אויסדריקקען.	תּוֹדָה דאנק.
הַשְׁאֵר איבערלאססען.	בְּרָכָה זעגען.	נְעִימוֹת אננעהמליכקייט.

(1) הלכתי בקֶרב צרה ואותה צפנתי בלבבי, כי על מי אֶתאונן? הַאֶתאונן על ירוחם אשר אמר להַראות אתי בזפרון ולא בא? (2) האשכח את ההסד אשר עשה לי? הלא אחרי הפָּרדו ממני השאיר אחריו ברכה בּיָדי, עשרים שקל כסף, ואותם שלחתי לאשתי ובני להיות להם למחיָה בימי החג ואחר החג. (3) היכול אני להביע דֵי תודה לאיש חסדי? הן זה חלקי וזה גורלי אשר מִנה לי ה׳, ואני אתאזר עז לָשאת את מַשָׂא עצבוני בלי התאונן. (4) במחשבותַי אלה הלכתי, והנה איש לִקְרָאתי, ובנעימות דבריו שְׁאָלני: האתה זה שמואל המורה, אני הוא, עניתי את האיש, אם אתה זה, ענה האיש, לך נא עמי, כי הנן ארוני

קורא

קורא לך לחֹג את כל ימי הפסח בביתו, שם גם את ירוחם רעך תמצא, כי שמהו אדוני על ביתו ועל משלח ידו, הנה הוא מחכה לך · (5) מהרתי ללכת עם האיש, אשר הביאני אל חצר חנן ואל חדר ירוחם · (6) וירוחם חִבקני בזרועותיו ויאמר: אני הדאבתי את נפשך רעי כי אחרתי לבא, ואתה חכיתי לי בכליון עינים, ואולם דע לך כי מן היום הזה נשב כשבת אחים יחדו ·

§ 83.

נָבוֹן פֿערנינפֿטיג · נִכְבָּדוֹת עהרבארעס · מַחֲמַדִּים אַנמוטה ·
חָיָה לעבען · תַּעֲנוּגִים וואָללוסט · אִלֵּם שטום ·
הִתְגַּלֵּעַ אויסברעכֿען · רִיב צאַנק · מָחָה אבווישען ·
דִּמְעָה טרֶאנע · הֶחֱלִף וועכסעלן · בַּקֵּר בעזוכֿען ·

(1) וירוחם אחז בידי ויאמר: דע לך רעי כי נִכְבָּדוֹת דברתי בך, הגדתי תהלתך אל חנן הנדיב, כי מורה נבון אתה, והוא נכון לקחת אותך אל ביתו להיותך מורה לטוביה בנו, נער בן שתים עשרה שנה, כלו מַחֲמַדִּים, ועבודתך עמו תתן שעשועים לנפשך, וחָיִיתָ והתענגת · (2) ואני הייתי כאלם לא יפתח פיו, כי מאין אקח דברים להשיב תודות לאיש אשר עשה חסד עמי פְּעָמִים? · (3) והנה אחד ממשרתי חנן נושא שמלות החדרה ויאמר: הן אלה נשלחו לאורח הזה על ידי הרצים על שם אדוני, המשרת יצא, ואני שאלתי את ירוחם: ומי זה שלח את אלה לי? וירוחם שחק ויאמר: הן אלה דרכי חנן להסתיר צדקתו! ואתה החלף שמלותיך, כי עוד מעט נבקר בחדר חנן, רק מְחֵה דמעה מעל פניך · (4) רעי היקר! עניתי, בוכה אני דמעות שמחה, כי הפכת לי את עצבוני לשמחה · (5) את אשר היה לי לעשות עשיתי, ענה ירוחם, אך צר לי מאד כי התגלע ריב בינך ובין נחבי, כאשר שמעתי, כי אמנם כֵּלַי הוא נחבי, ואולם מפזר הוא כסף ביד פתוחה לקנות לבנו חכמה ודעת, יען כי נחבי יודע כי מחסור חכמה ודעת לו לבשת ולחרפה, על כן הוא רוצה להסר מעל בנו החרפה הזאת, גם חִלה את פני חנן לתת לבלע בנו מהלכים עם טוביה בנו, וחנן איננו מונע טוב מרורשיו, אך עוד נשוב לדבר בדבר הזה ·

§ 84.

כֵּלִים געשירר · הוֹד גלאנץ · הָדָר פראַכֿט ·
שְׂכִיּוֹת קאָסטבארקייטען · חֶמְדָּה אנמוטיגע ·
רִצְפָּה פּפֿלאסטער · מָשׁוּחַ געשטריכֿען · שָׁשַׁר פֿארבע ·
מָלֵא פֿאָלל · זְכוּכִית גלַאז · אָדוֹם ראָטה ·

מצע

מַצַּע טעפפיך . רִקְמָה צייג . צֶמֶר וואָללע .

(1) ואני באתי עם ירוחם אל חדר גדול המלא הוד והדר, רצפתו משוחה בששר, והמצע עליה רקמת צמר אדומה, ומשרתי הבית עורכים השלחן, וישימו עליו כלי כסף וכלי זכוכית יקרים עם כל שכיות החמדה, לכבוד החג הזה הראשון לכל החגים . (2) וחנן שמח לקראתי וישאלני לשלום, ויושיבני ויאמר : הלא ימים אחדים אתה יושב בזפרון ולא כבדתני לבַקר בביתי הפתוח לכל אורח הבא מרחוק ומקרוב, לכן ימים על שנה תשב בביתי, (3) וישלח לקרא לבנו הנער לטוביה ויבא, והוא לבוש הוד והדר, ויאמר לו אביו : ראה בני את האורח הבא אל ביתנו, הוא יהיה מורך ללמדך תורה חכמה ודעת, כי חכם ונבון הוא, ואתה תשמע לכל אשר יצַוך לטוב לך . (4) וטוביה דרש שלומי באהבה וכבוד, ויאמר : אתה אדוני תהיה לי מורה חכם, ואני אהיה לך תלמיד טוב לשקוד על כל דבריך . (5) וטוביה כלו מחמדים, וטובו ושכלו נראים על פניו .

§ 85.

כִּמְעַט קוים . דַּמֵּה מיינען . שַׁלֵּשׁ 3 מאל ווידערהוילען .
אֱגוֹז נוסס . שַׂחֵק שפילען . גֶּשׁ הָלְאָה געהע פֿאָרט .
קָדוֹשׁ הייליג . הִתְנוֹדֵד צוריקשוידערן .
חַטָּאת זינדע . סָלֹחַ פֿערצייען .

(1) ואני וירוחם הלכנו אחרי חנן אל בית תפלתו הבנוי בחצרו ששם העלו נרות . (2) גם נחבי ובלע בנו הנער באו שם, ויגש בלע אל טוביה לראות את בגדיו החדשים אשר לבש ולהראותו שמלותיו . (3) וידבר טוביה באזני בלע לאמר : ראה זה חדש הוא, כי האורח הנכבד הזה הוא מורי החדש אשר בחר לי אבי המהללו והמכבדו מאד, כי חכם ונבון הוא . (4) הרף ממני, ענהו בלע, כמעט הֵחֵל החג, והנה אתה מדבר במורים, הֲתְאַחֵר לדבר בם אחר החג ? את הדברים האלה שמעו אזני מאחרי ואני עמדתי כלא שומע . (5) לא כן אֲדַמֶּה אני, ענהו טוביה, כי המורה החדש ילמדני דברים חדשים, ואת הישָׁנים אֶשְׁנֶה ואשלש להיותם שמורים בלבבי לבלתי היות עמלי לשוא . (6) ולי אגוזים רבים לשַׂחֵק בם, ענה בלע, ואם אתה אינך רוצה לשַׂחֵק עמי, ומצאתי לי חברים אחרים, כי חג הימים האלה לנו . (7) היודע אתה, הוסיף בלע, כי בחצרנו נולדו ששה כלבים קטנים, ונתתי לך אחד לגַדלו . (8) גש הלאה! ענהו טוביה, הלא המקום הזה קדוש הוא ואתה מדבר דברים אשר יתנודד מהם כל איש ישראל, כי לא פה המקום לדבר בם, וה׳ יסלח לך חטאת שפתיך . (9) ראה נא צדקת טוביה, ענה בלע ברגז, אני שכחתי, כי מגיד מוסר אתה ומוכיח לרבים, לכן לא אוסיף לדבר עמך .

§ 86.

עֵדָה געמיינדע . הִתְפַּלֵּל בעטען . מַכָּה פלאגע .
בְּכוֹר ערשטגעבארענע . צוֹם פאסטען .
מוֹשָׁב זיטץ . יָמִין רעכט . שְׂמֹאל לינקס .
תִּפְאֶרֶת פראכט . מַחֲלָצוֹת פראכטקליידער .

(1) כאשר כִּלתה העֵדָה להתפלל, ואנחנו הלכנו הביתה, והנה השלחן ערוך בהוד והדר, לפני מושב כל נפש מבית חנן נכון בקבוק יין טוב וכוס. (2) ודבורה אשת חנן הכבודה לקחה מקומה לימין אישה, והיא לבושה מחלצות לכבוד ולתפארת. (3) ואני לבוש שמלות חדשות הנתונות לי מבית חנן, שכחתי צרת נפשי ועצבון רוחי ולבבי היה אך שֹׂמֵחַ. (4) רק נפשי היתה רְעֵבָה ממכת בכורות אשר היתה לי, כי צמתי כל היום כאחד הבכורים הצָמים בערב הפסח. (5) ולשמחתי אמרה דבורה אל אישה: מַהֵר אישי היום לעשות הסדר ואל תאריך, כי נפשות בני ביתי רְעֵבות אחרי העבודה הקשה אשר עבדו היום. (6) וחנן שמע לדברי אשתו, ונשב איש איש על מקומו, ואחרי כַּלותנו הסדר אכלנו למעדנים גם שתינו יין הרבה, ונפשי חיתה חיים נעימים בחג הזה, כי הוציאני ה׳ מעצבון לשמחה ומחשך לאור.

§ 87.

הַשְׁכֵּם פריה אויפשטעהען . חַמִּים ווארמעם . לָשׁוֹן שפראכע .
חֵן אנמוטה . טַעַם געשמאק . הֶעְתֵּק איבערזעטצען
יְסוֹד גרונד . גְּבוּל גראנצע . שְׁגִיאָה פעהלער .
חֲלִיפוֹת וועכסעל . חֶשְׁבּוֹן רעכנונג .

(1) השכמנו בבקר ונשב סביב לשלחן לשתות חמים. (2) וטוביה תלמידי הנער הראני ראשית דברים אשר העתיק מלשונות אחרות, והנה בם שגיאות מעט מאד. (3) ויראני את חליפות המכתבים אשר בינו ובין בן דודו היושב בעיר אחרת, ואמצא בדבריו חן וטוב טעם ודעת, (4) ויגד לי חנן כי יסוד לו בחשבון וראשית למודים לו בגבולות ארץ, ומכל אלה ראיתי ואתבונן כי לַמדי את הנער הנחמד הזה לא יהיה עמַל נפש כי אם ענג ושעשועים, ובלבבי ברכתי את ה׳ אשר הביאני אל הבית הזה. (5) וחנן אמר לי: אני לא אתאונן על טוביה בני, כי כל מוריו אשר למדוהו השאירו אחריהם ברכה בנפשו, ורק זאת התבוננתי: כי לא טוב שבתו לבדו, וטוב מאד אם יהיה נלוה לו חבר טוב, וירוחם אמר לי, כי מצא לו חבר טוב, נער נבון ונחמד בהליכותיו ושמו חנניה והוא יתום,

וכי

וכי הוא היה אחד מתלמידיך, המצאתו טוב לבני? · (6) אין טוב ממנו, עניתי, לכן, ענה חנן, לכן קרא אליו במכתב והגדת לו כי גורלו יהיה נעים בביתי, רק ימהר לבא הלום ואל יאחר ·

§ 88.

חֵרֶם פערדאממט · אַף, חֵמָה צארן · מָגֵן שוטץ ·
כַּפֵּר פערזאהנען · סָלֹחַ פערצייהען · חָרֵד ציטטערן ·
פַּחַד ערשרעקקען · חָרֹץ אויסשפרעכען · מִשְׁפָּט אורטהייל ·
שֵׁבֶט שטראפע · נְקָמָה ראכע · מַלֵּט רעטטען ·
עַזּוּת פרעכהייט · בְּעַד פיר ·

(1) ונחבי בא לפני הצהרים לבקר בבית חנן, ואחרי שתותו יין ואכלו ממתקים שם עיניו עלי, ויאחז בידי ויקחני אל פנת הבית ויאמר: האתה זה איש חֶרְמִי אשר אתמול בחצרי ענית עזות ותחרפני באף וחמה, ולא חרדת ולא פחדת מאַפִּי וּמֵחֲמָתִי, כי נסתָ מפני ותאמר בלבבך: אני מלטתי נפשי, כי חנן מגן לי · (2) ואולם דע לך, כי חמתי בוערת כאש, וחרדתָ לרגעים מנקמתי האורבת לך, כי לא אסלח לך עד אם עשיתי בך נקמה · (3) אך באחת תכפר פני, וזאת היא: הנה שמעתי עליך לאמר: מורה נבון וחכם אתה ואשר תְּלַמֵּד מְלֻמָּד הוא, ולי בן נער מבין דבר, וכסף לא נחשב לי מאומה לשלם שָׂכָר טוב בעדו · (4) ואם רוצה אתה לכפר פני, ולִמדת את בני תורה, חכמות ודעת, והפכת שנאתי לאהבה; ואם לא תמלא משאלותי, ונהמת באחריתך · ראה נא הנה משפטך בפיך ובשפתיך לַחרץ אותו לשבט או לחסד · (5) אינני יכול להשיבך עתה דבר, עניתי, כי אם אשר יאמר לי חנן אדוני אותו אשמור לעשות · (6) בחנן בטח לבי, ענה נחבי, כי אנשים רֵעים אנחנו, ולא ימנע הטוב ממני · זאת דבר ויצא ·

§ 89.

יְדִיד פריינד · נִמְהָר איבעראיילט · הִתְגָּרוּת (זיך) רייצען.
שִׁית טהון · חָרֹק קנירשען · שֵׁן צאהן ·
נָשֹׁךְ בייסען · מָאֹס פעראבשייען · הִשָּׁקֵט רוהיג זיין ·
זוֹלֵל פייל · שִׁית לֵב אויפמערקען מִתְנוֹדֵד אונרוהיג ·

(1) וירוחם שאלני, מה דבר נחבי עמי, כי ראה אותי מתנודד מדבריו · (2) ואספר לירוחם את דברי נחבי · ויאמר ירוחם אלי: הִשָּׁקֵט ידידי ואל תשית לבך

לדבריו

לדבריו, כי כלב נובח איננו נושך, יחרוק שניו, ואתה אל תֵּחַד מחמתו ואל תפחד מנקמתו, השקט והיית אך שָׂמֵחַ, כי מצאת חן בעיני חנן, והוא יהיה מגן לך, ונחבי הנמאס לא יגע בך לרעה. (3) ובשבתנו אל השלחן לאכל, ספר ירוחם לחנן את כל הדברים אשר ביני ובין נחבי, ויאמר אלי חנן: נמהר היית ידידי בצאתך לריב עם נחבי, כי לא טוב התגרות באיש רע, ואת שאלתו אני נכון למלא, ישלם לך נחבי שָׂכָר טוב, וְהִפַּחְתִּי את בלע בנו אל טוביה בני, ולא אפחד פן ישחית בלע את בני, כי אם יהיה בלע לו למשל למאס ברע, קְרָא לחנניה הלום, ואם מְהֻלָּל הוא באשר אמרת, וְיָשַׁב הוא עם טוביה בני כחברים טובים יחד, ואולי יהפכו שניהם גם את לב בלע לטוב, והוציאו יקר מזולל, ודעו לכם כי שונא אני ריב ואוהב שלום בכל דרכי.

§ 90.

הָעֵר ערוועקקען.	נַהֵל לייטען.	מִסְכֵּן ארם.
צַר נאָטה.	צַעַר קוממער.	הַשֵּׂג עררייכען.
כַּלְכֵּל אונטערהאלטען.	אַלְמָנָה וויטווע.	חֲנוּת לאַדען.
מַטָּע פפלאנצע.	בַּעַר אונוויסענד.	אֲרֻחָה קאָסט.
תּוּר אויסזועהען.	קָשׁוּר פערבונדען.	

(4) ומשרת הרצים הביא מכתב אל ירוחם, ובו מכתב אלי, ויתנהו ירוחם לי, והנה הוא כתוב אלי מאת חנניה, שמחתי עליו ואקרא בו כדברים האלה: „למורי מלמדי ומדריכי החכם שמואל שלום!

אתה העירות לי אזן לשמוע בלמודים, ותלמדני תורה חכמה וארחות חיים, המעט ממך, כי כן הכינות את לבבי בשבתך עמנו, ועוד השארת אחריך ברכה בקרבי, תשוקה גדולה אל כל חכמה ודעת. ומה נמס לבי אחרי הִפָּרֶדְךָ ממני, ואני נותרתי לבדי באין מנהל לי, אחי מסכן, והייו חיי צער, כי בעצבון ובכבדות יביא לחם צר אל ביתו, ומכלכל הוא את אמנו האלמנה, ואין ידו משגת לנהלני בכל מחסורי, הן אחד בעלי החנות רוצה לקחתי למשרת בחנותו, האחליף למודי הטובים בעבודת עבד, ובאחריתי אהיה בער?.

מטע ידך אני, על כן לא נכלמתי להלאותך בשאלתי, לתור לי מנוחה באחד המקומות אשר תעבור שם, אולי אמצא אֲרֻחָתִי בית איש יומו, ומה אני שואל? רק לחם צר, למען אוסיף קנות דעת, זכרני מורי ופנה אל הנפש הקשורה בנפשך, חנניה.

על

§ 91.

עַל פִּי אויף בעפֿעהל . עֲגָלָה וואגען . שָׂכָר מיטהען .

אַחֲרוֹן לעצטער . שָׁלֵם פֿאללקאממען . חוֹלֵם טריימענד .

חָלוֹם טרוים . בְּהָקִיץ וואַכענד . פָּג שטארר .

(1) עברו ימי החג הראשונים, ואני ערכתי מכתב אל חנניה, גם ירוחם וגם טוביה בן חנן כתבו ידם לו, ועל פי חנן שכרתי עגלה ואשלחנה אל חנניה למהר לשאת אותו זפרונה, כי טוביה חִכָּה לו בכליון עינים. (2) ועל ימי החג האחרונים בא חנניה אל בית חנן, והוא ודבורה אשתו קבלוהו בשמחה, ונפש טוביה דבקה בו, ויתן לו שתי חליפות שלמות, ויראהו את כל אשר אתו בכתובים ואת אוצר ספריו, וחנניה היה כחולם חלום, פג לבו ולא האמין כי את כל אלה הוא רואה בהקיץ. (3) והנן אחז בידו ויאמר לו: ראה בני, בך בחרתי להיות חבר לבני וישבתם כשבת אחים יחדו, ותחת למדך עד היום למודיך בעצבון, תלמד מעתה בשמחה, והיו עיניכם רואות את מוריכם ולבכם תשיתו לכל הדברים אשר יְשַׁנֵּן לכם. (4) הנה עוד נער אחד נלוה לכם, והוא עצל והעירותם את לבבו לבקש ענג ושעשועים בלמודים, ואם ימשוך הוא אתכם אל תענוגים אשר לא יועילו, אל תפנו אליו ואל תשיתו לב לדבריו, כי אם בזאת תתהללו אם תשַׁנו את טעמו לטוב, כי רק לבעבור נַסּוֹת אתכם ספחתיו אליכם.

§ 92.

יֵשׁ אֲשֶׁר מאנכמאל . נָדִיב עדעל . נְדִיבוֹת אדעל .

אָבֵן וואהרליך . רַחֲמָנִיָּה בארמהערציג . צֵל שאטטען .

קוֹרָה אָבְדאַך . מְצֻוָּה געבאָט . הַפְּרֵד טרעננען .

אַהֲבָה ליבע . עֲזוּבָה פערלאססענהייט . רֶגַע אויגענבליק .

אפרים אחי כאב לי! אתה צויתני לפני הפרדי ממך להודיעך את דבר באי אל בית חנן, ומצותך זאת אשמור, ראשית דבר אודיעך כי בשלום באתי הלום, וחנן הנדיב ודבורה אשתו הנדיבה קבלוני באהבה, וטוביה בנם הנער שמח לקראתי; מה נחמד הוא, ומה נחמדים מעשי ידיו, כי הראני את כל שכיות חמדתו אשר עשו ידיו, ויתן לי מאלה כלי תפארת ואותו אני שולח לאחותי; רק נעימות אראה, רק נדיבות אשמע בבית נדיבים זה, ולרגעים אברך את ה׳ אשר הביאני לשבת בצל קורתם עם מורי איש חסדי, הן הפרידני ה׳ מאם רחמניה, מאח יקר, ומאחות אהובה, אחרי קחתו את אבי ממנו, ופה מצאתי הורים יקרים ואח

נחמד

נחמד ונעים, יש אשר אני נאנח בזכרי את עזובת בית אבינו, אך כרגע אשיב אל לבי, כי בשמחתי ישמח לבבכם, אָכן טוב ה׳ לבוטחים בו, כי עתה הֶחֵל ה׳ להראותי חסדו, וקויתי לו, כי עוד רב טוב צפן לי; החדר אשר אני וחברי ומורנו יושבים בו מלא ספרים.

ושלום רב לך אחי, לאמנו ולאסתר אחותנו, לרגעים אזכָּרכם ואברך אתכם, וברכתם גם אתם את הנפש הקשורה בנפשותיכם, חנניה.

§ 93.

נֶעֱצָב בעקיממערט.	אוֹת צייכען.
בְּכָל זֹאת אינדעססען.	תְּבוּנָה פֿערנונפֿט.
לָטַעַת צו פֿפלאנצען.	כַּלְכֵּל אורדנען.
עִתּוֹת צייטען.	יָשָׁר רעכטשאפֿפֿען.
שֶׁפַע איבערפֿלוסס.	יַלְדוּת קינדהייט. אֹמֶץ מוטה.

חנניה אחי הנחמד! בדבריך הנעימים נתת שמחה בלבנו, בם ראינו אותות אהבתך אלינו, כי נפשך קשורה בנפשותינו, עד כי בשפע כל טוב עוד נפשך תדרשנו ולרגעים תזכרנו, הנך אומר כי יש אשר נעצב אתה לנו, ואולם אחי שית לבך לתבונה ועצבון לא ימשל בך; אכן טוב וחסד עשה מורך היקר עמך בהפרידו אותך ממנו, לטעת אותך בנוה ישרים ונדיבים, למצא לך הורים חדשים ואח נחמד ועיניך רואות את מורך אשר הגדיל לעשות עמך; כי מי נטע בלבבך מטעי הדעת? הלא הוא, וזה פרים, כי תביע רוחך אלי במכתב כתוב בטוב טעם ודעת, ומי למדך לכלכל דבריך בתבונה? הלא הוא מורך היקר, והוקרת אותו, והוקרת עתותיך ואל יאבד יום אחד ממך בלי השאר אחריו ברכה בנפשך, והיית למופת לחברך הנחמד והיית. אהוב להוריו. אחי הנחמד! בדאגה ובעצבון עברו ימי ילדותך, ובכל זאת לא עזבת למודיך, ותתאזר עז לשאת את עמל החיים, עתה התאזר עז לשאת את שפע הברכות אשר נתן לך ה׳, וזכרת כי דרכיך הטובים הביאוך אל בית נדיבים, והוספת אֹמֶץ לֶאחז בדרכיך אלה, והיתה זאת תודתך למורך היקר, להוריך החדשים, ונִחַמת את אמנו ואחותנו, ושִׂמַחת את נפש אחיך אוהבך המברכך, אפרים.

§ 94.

רָכִיל פֿערלײמדער.	הַתֵּר אויפֿלאֶזען. אָסוּר געבונדען.
אַוַּת נֶפֶשׁ זעעלענלוסט.	קֹדֶשׁ הייליג.

אפרים אחי היקר! מכתבך הנעים מצא חן בעיני חנן הנדיב, אשר בקר בחדר

בחדר למודי עם טוביה בנו, וימצאנו קוראים את מכתבך, ויקחהו בידו ויקראהו ויאמר לי: דברי אפרים אחיך כלם מחמדים, ואני משיב לו תודה על הלקח הטוב אשר הוא נותן לכם, ואתה חנניה בני זאת עשֵׂה: כתב לאחיך את כל הדברים אשר אתה רואה ושומע בביתי. — ואיך אעשה הדבר הזה? שאלתי את חנן, הלא בזאת אהיה כהולך רכִיל מגלה סוד?· אל תירא בני, ענה חנן, הלא יודע אני כי כל אשר תראה ואשר תשמע בביתי אך טוב הוא, ואני מתיר ידך לכתב לאחיך את כל זאת. אחי היקר! ומי האיש אשר יוכל להתהלל כחנן כי כל הנראה והנשמע בביתו אך טוב הוא? הן יָדַי לא עוד אסורות ובכל אַוַּת נפשי אכתב לך תהִלות חנן הנדיב ואשתו הַנדיבָה, ונכבדות אדבר בטוביה חברי הנחמד אשר נפשי בו דבֵקה, ובדברי בם אברך תמיד את מורי, אשר הביאני הלום להתענג על כל הטוב הזה; רבים הם הדברים האלה, כי החדשים גם ישָׁנים אחי צפנתי לך, אני אכתב כל הליכות בית חנן, וגם אתה אחי אל תמנע הטוב ממני ונתת לי תמיד לקח טוב במכתביך, ודע לך כי כל דבריך יהיו קדש לאחיך אוהבך ומכבדך, חנניה.

§ 95.

קְצוֹת טהייל .	חֵפֶץ וואונש .	הִצְלִיחַ געלינגען .
נָחָשׁ שלאנגע .	הֵסֵת , פִּתָּה בערעדען .	
חָסָה זיך שיטצען .	חֶבְרָה געזעללשאפט .	
אַשְׁרֵי הייל .	עָבֹר איבערטרעטען .	
קְלָלָה פלוך .	נֶגַע פלאגע .	דָוֶה שמערץ .

חנניה אחי יקירי! אשריך ואשרי חלקך כי חוסה אתה בצל חנן הנדיב ונלוה אל טוביה בנו, אשר קצות דרכיו הטובים התבוננתי במכתבך ובמכתב מורך היקר, אכן לו נאוה תהלה, אך באשר אור שם צל ולא יחדל רע מטוב, האור והטוב הלא אתה וטוביה חברך, והרע והצל הלא הוא בלע הנלוה עליכם, כי חברתו היא כחברת הנחש אל אדם הראשון, אשר הסיתו ויפתהו לעבור את מצות ה׳ למען הגָרש הוא וחוה אשתו מגן עדן, כי כן הושיבך ה׳ בנוה ענג ושעשועים לנפשך, ובחברתך יתערב נחש מסית ומפתה, למען נסותך ולמען הגָרֶשְׁך מבית תענוגיך, לכן השָׁמֵר לך אחי והִזָהֵר והַזהרתָ גם את טוביה חבֵרך מבֶּלע, כי אשריכם אם תצליחו להוציא יקר מזולל, אך דעו לכם כי בלע בחטאַת שפתיו הוא יכול להפוך לכם ברכה לקללה, ענֶג לנֶגע והוד לדָוֶה; ראו בנים טובים העידותי בכם, ואתה חנניה קרא תמיד את מכתבי זה ודע לך, כי הדברים יוצאים מלב אחיך אוהבך כנפשו, אפרים.

שכן

§ 96.

שָׁכַן וואהנען .	שָׁאַף איינאטהמען .
יָפֶה שאֶן .	כָּלַל פערפאָללקאמנען .
מְהַלְּכִים אומגאנג .	רָצוֹן וויללע .
חַוֵּה אנצייגען .	הוֹגֶה זיננען .
שָׁגֹה שוואֶרמען, פערזעהען .	הַפְרִיעַ שטאֶרען .
צַח ריין .	מִשְׁמֶרֶת הוט .

אפרים אחי מלמדי ומדריכי! דבריך מצאו חן בעיני חנן ובעיני מורי, וטוביה הוגה ושוגה בם, חנן משיב תודה לך, על אשר תחוה לנו דעת, והוא בוטח בנו כי לא נשגה.

דבורה אשת חנן הכבודה יעצה לצאת מן העיר ולשכן בשדה, לשאף שם רוח צח כל ימי האביב, ולכלל את תענוגיה תקח את עדה בתה הקטנה, והיא בת תשע שנים, יפה וטובה כהוריה, וגם את טוביה בנה ואותי ואת מורי תקח שמה, ואשת נחבי המקנאה תמיד בדבורה שכרה גם היא משכן בשדה הקרוב למשכננו, ועמה תקח את בלע בנה, למען ישמע לקח מפי מורנו, ואני ירא פן יפריענו בלע ממעשינו, אך אני וטוביה רעי נעמוד על משמרתנו, ודברי בלע לא יצליחו להסירנו רגע מן הדרך הטוב.

קול בלע הנה זה בא, קולו כנחש הולך, אשמע מה ידבר עם טוביה רֵעִי, אז אשוב לדבר עמך במכתב.

§ 97.

סָבַל בירדע .	עֹל יאָך .	בְּאֶפֶס אָהנע .
מָתוֹק זיס .	מַר ביטטער .	זָרָא עקקעל .
בָּחַן פריפען .	תָּפֵל אבגעשמאקט .	הַמְתִּיק פערזיססען .
מַחֲלִיק לָשׁוֹן שמייכלער .	נְאוֹת שָׁדַי לאֶנדליכע וואהנונגען .	

אפרים אחי היקר! יום יום אוסיף לאַהֲבָה את טוביה ולשנא את בלע, הַשָּׂם אור לחשך ומתוק למר, היודע אתה חנניה, אמר לי טוביה, כי מורנו נלוה לנו בשבתנו בנאות שדי, ולבי שָׂמֵחַ על חברתו. ולבבי כלבבך, עניתי אף אני חלקי. ואני לא אשמח בו, ענה בלע, כי אינני אוהב לשמע תוכחתו לרגעים, כי היתה לי לזרא, המעט ממנו הלאות אותנו בעיר כי עוד ילאנו בשדה. — לך כל מוסר תפל, ענה טוביה, לא כן הוא לי, כי על דעתי טוב מורה מוכיח

המזהירנו

המזהירנו מכל דרך כסל, מאיש מחליק לשון המהלל כל מעשינו — ואני אמרתי בלבבי, ענה בלע, כי בצאתי מן העיר אצא לחפשי מסבל הלמודים, ונקרא לנו דרור, והנה המורה עמנו להביאנו בעול — העול הוא? ענה טוביה, השכחת את דברי מורנו, כי העבודה תמתיק לנו אחריה כל ענג, ובאפס עבודה יהיו לנו כל שעשועים לזרא, ואני בחנתי דבריו ואמצאם נאמנים. כן נדברו טוביה ובלע איש אל רעהו והנה דבורה קוראה לנו לאכל ארֻחתנו.

§ 98.

חֲפָצִים זאכען.	צְרוֹר בינדעל.	עַצְלוּת טראֶגהייט.
גַּאֲוָה שטאָלץ.	בַּצֵּעַ פאָללציהען.	הָקֵל ערלייכטערן.
הִתְוַכֵּחַ דיספוטירען.	מָדוֹן צאַנק.	שִׂיחָה געשפראֶך.
מוֹעֵד בעשטיממונג.	צַר לִי עס טהוט מיר לייד.	
הָנֵעַ שיטטעלן.	רֹאשׁ קאָפף.	בּוּז פעראכטונג.

אפרים אחי היקר! טוביה הכין צרור חפָציו, ואני עשיתי כמוהו, והיו צרורותינו נכונים למחר בבקר, לשאתם אל מקום מועדנו; הנכון צרורך? שאל טוביה את בלע, הלא את העבודה הזאת שמתי על משרת אבי הזקן, והוא יכין צרורי בלילה אחרי כלותו עבודת היום. — צר לי על המשרת הזקן, ענתה עֲדָה, כי עובד הוא שני ארונים, את אביך ביום ואותך בלילה, ומתי ינוח אחרי עבודתו הקָשָׁה? האני אדאג למנוחתו? ענה בלע, הלא אבי משלם לו שכר עבודתו, וגם לחמנו הוא אוכל, העובד הוא עבודתו חנם? ועדה הניעה אחריו ראש בחרפה ובוז ותאמר: לו היתה חמלה בלבך, כי עתה הֲקִלּוֹתָ מעל הזקן עֻלך, הלא אות עצלות וגאוה היא בשומך על זקן עבודה אשר אתה יכול לבצע בידיך. — אל נא עדה, ענה בלע, אל תתני לי לקח. וגם אני אינני רוצה להתוַכֵּח עמך — רב לכם, אל תוסיפו דבר, ענה טוביה, כי הנה אחרית שיחתכם ראשית מדון, וטרם התגלע הריב נטשו שיחתכם.. מהר אכתב לך מנאות שדי, ושלום לך מאת אחיך; טוביה.

§ 99.

קַיִץ זאממער.	יְפֵה נוֹף שאֶנע לאנדשאפט.	
כַּר רוים.	שׂוּחַ שפאצירען.	הַרְנֵן ענטציקקען.
זָרַע זאֶען.	אִכָּר לאנדמאן.	קוֹבֵץ פערזאממעלט.
מְאוֹרֵי אֵשׁ פייערווערק.		יָחֵף בארפוס.
נְעָלִים שוהע.	הַכְאֵב וועהע טהון.	קוֹצִים דאָרנען.

אפרים

אפרים אחי היקר ! באנו אל נאות שדי , פה בית קיץ נחמד וכר נרחב ביער לשוח בו , גם גן נחמד פה , כלו מחמדים להרנין לב , ולכלול את תפארת בית הקיץ הביא טוביה אליו כל הוד והדר ויפארהו במעשי ידיו הנחמדים , לשמחת לב הוריו המתענגים עליהם ; הן טוביה שונא מנוחה ועצלות על כן בחר לו חלקה טובה בגן לזרוע ולטעת בה , ומן הכסף הנתון לו מאת הוריו שלם לאכר מחצית השקל לעבוד עבודתו בחלקה אשר בחר , ואף כי חנן משלם שכר טוב לאִכָּר לכלל תפארת הגן , לא ימנע טוביה ממנו שכרו גם הוא , בדעתו , כי לָאִכָּר הזה אשה וששה ילדים . ובלע אמר לו : הלא בהִוָּדע הדבר לאביך יגער בך על פַּזֶּרְךָ חִנָּם את הכסף אשר אתה קובץ על יד . וטוביה אמר לו : דע לך בלע כי אינני עושה מאומה אשר לא יהיה לאבי לרצון , ואם יִוָּדע המעשה הזה לאבי לא יגער בי על הֱעָשׂותו כי אם על הִוָּדעו , כי כן למדני אבי להסתיר מעשה הצדקה . לו שמעת לעצתי , ענה בלע , לו שמעתני , כי עתה יעצתי לעשות מאורי אש במחיר הכסף לשעשועי נפשנו . ועדה הניעה אחריו ראש ותאמר : הזאת עצתך ? ואולם טובה ממנה עצת אחי , כי מאורי אש לא יתנו שעשועים לנפשותינו רק רגעים אחדים , וענג גדול מזה לאחי בראותו , כי במחיר כספו קנה האכר נעלים לילדיו למנע רגליהם מִיָּחֵף לבלתי הַכאיבם עוד בקוצים , ובכל עת אשר יראה אחי הנעלים על רגלי הילדים ישמח לבו . — הלא תראה אפרים אחי כי בני נדיבים ידברו נדיבות ! .

§ 100.

מִשְׁמָע דאס הערען . מוֹצָא איסשפראכע .

זָכָה ווערטה זיין . נְעוּרִים יוגענד .

מוֹתָר איבערפלוסס . נַחַת זאנפטהייט .

תנניה אחי הנחמד ! מכתבך הרנין את לבבי , בראותי , כי מכל מראה עיניך ומכל משמע אזניך בבית נדיב אתה לוקח מוסר , כי במה יְזַכֶּה טוביה רעך הנחמד ? הלא בחסרו נפשו ממותר לְמַלֵּא מחסור אביון , ובמה נמאס בלע ? הלא בהיות כל מעשיו ומחשבותיו רק לנפשו , ורב לקח הוא לך לבחר בדרכי טוביה ולמאס כל דרכי בלע ומחשבותיו , ואל תאמר אחי בלבבך , איך אבחר בדרכי טוביה , וה' מנע ממני העשר אשר חנן אותו , ואיך אעשה כמוהו טוב וחסד לאביונים ? הלא נתן לך ה' פה ושפתים לדבר נדיבות על לב דכאי רוח , ולהיות יועץ נדיבות לרעך העשיר לעורר את לבו לעשות טוב , ובמה יהיו דבריך נשמעים ? הלא בעשותך לך שם תפארת בחכמה ודעת אשר תלמד בימי נעוריך , ובהליכותיך ובמעשיך הטובים תמצא חן , והיו דבריך נשמעים ; הלא כן נשמעו דברי מורך היקר אשר יעץ נדיבות את חנן הנדיב לקחת אותך אל

אל ביתו, ובמה עשה לך מורך את החסד הגדול הזה? הלא במוצא שפתיו, כי דברי חכמים בנחת נשמעים, עשה לך שם טוב בנעוריך ונשמעו גם דבריך בהיותך לאיש.

§ 101.

עַכְבָּר מויז.	נִבְזֶה פֿעראַכטליך.	אַרְיֵה לעֶווע.
וַיְהִי הַיּוֹם איינעם טאגעס.	קָרָה זיך עראייגנען.	
רֶשֶׁת נעטץ.	פַּח שלינגע.	פִּתֵּחַ אויפֿלעֶזען.
חַרְצֻבּוֹת קנאָטען.	נִתֵּק צעררייסען.	מוֹסֵרוֹת באנדען.
בּוּז פֿעראכטען.	שָׁעָה שטונדע.	מִקְרֶה צופֿאלל.

אפרים אחי היקר! הלא יודע אתה את מורנו אשר ילמדנו כל דבר במשל, כן למדנו את מוסר חכמינו הראשונים: אל תבוז לכל אדם, כי אין לך אדם שאין לו שעה, ויבאר לנו הדברים במשל הזה: האריה היה יָשֵׁן, ועכבר נבזה רץ מסביב לו ויעירהו, ויקצוף האריה, ובכל זאת לא עשה לעכבר רעה, ויהי היום, ואת האריה ההוא קרה מקרה, כי נלכד ברשת או בפח, והנה העכבר הנבזה בא וַיְפַתֵּחַ חרצבות הרשת וינתק מוסרות הפח, והאריה יצא לחפשי. מן המשל הזה יוצא לנו לקח טוב, כי הנבזה יכול לעשות חסד לנכבד. את הלקח הזה צפן טוביה בלבבו, ובלע אשר יבוז לכל משל, תוכחת ומוסר, לא שת לבו גם למשל הזה. עתה אספר לך אחי את המקרה אשר קרהו, ואם לא יִוָּסֵר בפעם הזאת, אין עוד תקוה לאחריתו ולשוא ישחית מורנו את דבריו הנעימים, כי לא יועילו לו, ומה יועיל ההון אשר ישאיר לו אביו, אם יעשה בו כאשר עשה בו אביו? שית לבך אחי למקרה אשר אספר לך.

§ 102.

הַשְׁלֵם ענדיגען.	חָבִית טאננע.	שֶׁמֶן עֶהל.
הָרֵם אויפֿהעבען.	הָבָה! וואהלאן.	
דָּגִים פֿיש.	שֶׁמֶן דגים טהראן.	טַנֵּף בעשמוטצען.
נָטֹה נייגען.	הַטֵּה בייגען.	עֵבֶר זייטע.
גַּלְגַּל ראד.	מְבוּכָה פֿערלעגענהייט.	מוּשׁ וויכען.

זה שלשה ימים אשר צוה מורנו את בלע לְהַשְׁלֵם חֻקּו בלמודים אשר שם לפנינו, ובלע לא שת לבו למצות המורה ויצא מחדרו לשוח עמי ועם טוביה רעי, כי אנחנו השלמנו חֻקנו, ובהיותנו בדרך והנה נער מושך עגלה קטנה אשר בה

חבית

חָבִית קטנה מלאה שמן דגים הולך ובא לקראתנו, ובראות הנער כי צר הדרך נטה הוא מפנינו, גם רצה להטות עגלתו אל עבר הדרך, אך שני גלגליה עברו על אבן וַיֵּהָפכוּה וישליכו את החָבית ממנה, והנער עומד ובוכה במבוכתו, כי בכחַ ידיו איננו יכול להרים את החבית ולהשיבה אל מקומה, חנניה! בלע! קרא טוביה, הלא לנו לעזור את הנער ולהושיעו ממבוכתו · לא נאוה לנערים כמונו, ענה בלע, לטנף את שמלותינו ולעבוד עבודה עם הנער המסכן הזה · הבה! קרא טוביה אלי, הבה נעזור נא את הנער, הבה! קראתי גם אני, וברגעים אחדים הרימונו את החבית, השיבונוה אל מקומה · בלע עמד ויתבונן בנו בלי מוש ממקומו, הנער השיב לנו תודות ויברך אותנו וילך לדרכו, ובלע שחק עלינו, וטוביה אמר לו: „אל תבוז לכל אדם, כי אין לך אדם שאין לו שעה" ואם יהיה לו שעה, ענה בלע אני אינני רוצה לעָזרו ולא להֵעָזר בו ·

אך השעה ההיא באה לחרפת בלע ולישעו, כאשר תראה אחי! ·

§ 103.

מִקֵּץ אם ענדע .	בְּרֵכָה טייך .	חָלָב מילך .
שׁוֹבָב ווילד .	סִירַת דוּגָה פישערנאכען	
צָעַק שרייען .	רְעָדָה ציטטערן .	כָּנָף ציפפעל .
מִתְעַלֵּף אהנמאכטיג .	קוֹל שטיממע .	חֶבֶל שטריק .
שׁוּט שווימmען .	קָפַץ שפרינגען .	נִבְהַל ערשרעקט .

מקץ שלשה ימים אחר הדברים האלה, וטוביה קרא לי ללכת עמו אל בית האכר העובד את חלקת גנו לשתות שם חלב חם, ובלע נלוה אלינו. באנו אל מקום האכר, ושם בְּרֵכַת מים ובה סירת דוגה קשורה בחבל אל עץ, ויאמר לנו בלע השובב: הבו נערים נשב בסירת הדוגה ונשוט על פני הבְּרֵכָה, ונאמר לו: אנחנו לא נלך עמך, ונזהירהו מעשות זאת, ובלע לא שמע לנו ויפתח את החבל וישב בסירת הדוגה, ואנחנו באנו אל בית האכר, שתינו שם חלב חם, והנה קול צועק חושו לעזרה! לקול הזה חשנו לצאת, והאכר עמנו, באנו אל הברכה ורעדה אחזתנו, בראותנו את הנער אשר עזרנוהו זה שלשה ימים, והנה הוא אוחז בכנף שמלת בלע אשר נפל אל המים ואיננו יכול להצילו, והאכר קפץ אל המים ובכח ידיו הוציאו, והנה בלע כמת וכל רוח חיים אין בקרבו, וטוביה צוה את האכר לשאת את בלע אל ביתו ולשומו על מטה, והוא מהר לקרא לאֵם בלע בהגידו לה, כי חלה מעט · ומה נבהלה נפשה בראותה כי בנה שוכב כמת, ותצעק בקול גדול ותתעלף, אז היתה מבוכה, אשת האכר חָשה לעורר את אם בלע, ואנחנו יגענו בכל כחנו עד שוב רוח בלע אליו. עוד מעט אכתב לך אחי אחרית המקרה הזה ·

גמול

§ 104.

גְּמוּל פֿערגעלטונג . קַדַּחַת פֿיבער . בּוֹשֵׁשׁ צאֶגערן.
אָמְנָם וואַהרליך . הִתְמַהְמֵהַּ פֿערזיימען . צָלַל זינקען .
הַחֲזֵק פֿעסטהאלטען . חֶמְלָה בארמהערציגקייט .
חָרוּת איינגעגראבען . חֲרָדָה שרעקקען . אֵימָה פֿורכֿט .
פָּקֹחַ אֶפֿפֿנען . הִכָּשֵׁל שטרויכֿעלן . עָוֹן זינדע .

אפרים אחי היקר ! עברה החֲרָדָה , סרה אימת הַמָּוֶת אשר נפלה על בלע , אך קַדַּחַת נשארה בו , ואת נחבי אביו לא הודיעו על דבר המקרה הזה , ואני וטוביה עם מורנו באנו לבקר את בלע אשר פקח עיניו לראותנו , ויאמר : מה טוב אתה מורי ומה טובים אתם חברי , כי באתם לבקרני , ואתה מוּרִי היקר סלח נא לי , כי אמנם חטאתי לנער המסכן , אשר מנעתי ממנו עזרה , והוא לא שלם לי כגמולי , כי לולא החזיק בכנף שמלתי בחמלתו עלי , כי עתה צללתי במי הברֵכה , או לו בושש האכר ויִתְמַהְמַהּ רק רגעים אחדים , כי עתה אבדתי , ועתה יהיו דברי חכמינו הראשונים חרותים על לבבי , „אל תבוז לכל אדם , כי אין לך אדם שאין לו שעה" .

ומוֹרֵנוּ אמר לו : אשרי הנער אשר ישמע כל לקח וכל מוסר וישימם על לבו , למען זָכרם תמיד לבלתי הִכָּשֵׁל , ואתה לא הטית אזניך למשל האריה והעכבר , ולִקחו הטוב לא צפנת בלבבך , אתה עזבת דברי מוסר , והם כמעט עזבוך לעתות בצרה ; ועתה זכר נא את המקרה הזה ושוב אל תורה , חכמה ומוסר , כי כשלת בעונך · ועתה אחי ראה נא כי מכל מקרה יצא לקח טוב לאחיך אוהבך ומכבדך , חנניה ·

§ 105.

עִוֵּר בלינד . מִשְׁתֶּה מאהלצייט . אֲמָרוֹת וואָרטע .
כְּעֶרְכּוֹ זיינעס גלייכֿען. מָךְ נידריגער . רוּם שטאָלצירען .
רֶדֶת הערא בשטייגען . אַבִּיר לֵב הארטהערציג . הוֹי אָ !.

אפרים אחי היקר ! דבורה הכבודה וטוביה בנה , ואני עמהם , היינו קרואים אל משתה אשר עשה אחד עשירי הָעִיר , שם ראיתי הליכות טוביה רעי בין נכבדי עם , הליכותיו נעימות ודבריו חן ונחת , מדבר הוא מעט ושומע הרבה , ובדברו והנה כל איש מַטה אזניו לשמוע נעימות אמרותיו , את הזקנים והגדולים ממנו הוא מכבד , את נערים כערכו הוא מוקיר , ועל הַמָּךְ מערכו לא יָרוּם לבו ,

על

על כן אהוב ונחמד הוא לכל איש. בשובנו מן העיר אל נאות שדי רצה חנן לבקר במשכנותינו, ויֵשב הוא ואשתו הכבודה עם עדה בתם בעגלה האחת, ואני ומורנו עם טוביה בעגלה אחרת, העגלה הראשונה עברה לפנינו, ובהיותנו בדרך ראה טוביה והנה סִכֵּן עִוֵּר יושב תחת עץ, וישאל מאת מורנו לרדת מן העגלה ולשאל את הָעִוֵּר, מדוע הוא לבדו באין מנהל? רד בני, ענהו מורנו, וטוביה מהר אל העור וישאלהו למנהלו, ויאמר לו העור: מנהלי עזבני פה, כי לא אספתי היום כסף די שלם לו. הוי אביר לב! קרא טוביה באחזו ביד העור וישאלהו למשכנו, ויאמר העור: הנה הוא במקום הקרוב למשכנות חנן הנדיב, ויושיבהו טוביה בעגלה ויביאהו אל מקומו, ויתן לו כסף, ויצוהו לבקר במשכנות חנן יום יום, ויברכהו העור בשם ה'. זה חברי וזה רעי טוביה! הודיעני נא אחי שלומכם כי בשלומכם שלום לאחיך אוהבך, חנניה.

§ 106.

הַשְׂבִּיַע זאַטטיגען.	דָּפֹק פאָכען.	קַדֵּם פאָרקאממען.
הַקְרֵב דארברינגען.	צְרוֹר בינדעל.	פֶּרַח בלומע.
מִנְחָה געשענק.	רָקֹם שטיקקען.	נַשֵּׁק קיססען.
נְזָמִים אהרגעהאֶנגע.	עֶרֶב אבענד.	

אפרים אחי היקר! לא לחנם בא חנן אל משכנותינו, כי יום הולדת היום לאשתו הכבודה, וטוביה השכים היום בבקר ויתפלל לה' להאריך ימי הורתו ולהשביעה ענג ונחת, ואחרי כלותו להתפלל והנה עדה דופקת דלת חדרנו, ותקרא לנו ללכת עמה לקדם פני הורתה בברכה ביום הולדת לה. באנו אל דבורה החדרה, והנה היא לבושה מחלצות יושבת ואוכלת ארוחת בקר עם אישה, ויגש אליה טוביה ויברכנה בחן שפתיו ויַקרֵב לה צרור פרחים, אשר לקח מחלקת גנו, ותברך גם עדה את הורתה ותקרב לה כים נחמד אשר רקמו ידיה, ויחבקם חנן וינשק להם, ואחרי כן נגשתי גם אני בכבוד וחן ואברך את דבורה הכבודה, והיא חִלקה לנו מָנות ממתקים ומעדנים אשר הכינה ליום הזה, ותתן לעדה בתה נזמים יקרים, ולי ולטוביה נתנה ספרים יקרים, ולעת ערב באו אלינו אנשים ונשים מן העיר לברך את דבורה הכבודה, ותצַו את משרתה לערוך שלחן בגן, וישימו עליו מעדנים ממתקים ויין, והיום הזה היה לנו יום טוב, יום ענג ושמחה, ועוד ימי שמחה וענג נכונים לנו, הלא הם ימי חג השבועות, כי אותם יחג חנן עמנו פה לשמחת לבבנו, ושלום לך אחי מאת אחיך אוהבך, חנניה.

§ 107.

הֶלְאָה פֿערנערהין .	יֶרֶק גרינעס .	קַיִץ זאממער .
פִּשְׁתִּים ליינען .	יָתֵד שפאטען .	בַּרְזֶל אייזען .
חֹם היטצע .	חָפֹר גראַבען .	עָקֹר אויסרייססען .
הַכֵּה שלאגען .	שָׁרֵשׁ ענטוואורצעלן .	תֶּלֶם בעעט .

אפרים אחי היקר! מכתבך היקר נתן שמחה בלבי ובלב טוביה רעי, אשר שמח מאד על דבריך „טובה תורה עם מלאכה, כי האחת נותנת חכמה ודעת בלבנו, והשניה מחַזקת כחנו" הבה! קרא טוביה באחוז בידם, מן היום הזה והָלְאָה תעבוד עמי עבודת אדמה בחלקת גני, וזאת תהיה מלאכתנו כל ימי שבתנו בנאות שדַי, טובים דבריך, עניתי; וטוביה הוסיף לדבר: הן עת הפרחים עברה, והיתה ראשית מלאכתנו בחלקת גני לזרוע בו יֶרֶק לכלכל בו נפשות ביתנו כל ימי הַקַּיִץ, וטוביה צוה לעשות לנו בגדי פִּשְׁתִּים ללבשם בעת עבדנו את עבודת האדמה, ובבקר נשכים לפני צאת השמש, נתפלל ונצא אל הגן; יתדות ברזל בידינו לעבוד עבודתנו לפני חם היום, והיתה לנו העת ההיא לחַפור את האדמה, לזרוע ולנטוע, לעקור נטוע אשר לא הִכָּה שרש בארץ, או לשָׁרֵשׁ קוצים העולים בין תלמינו להשחית הזרע הזרוע, הלא טוב לנו לזרוע ולשָׁרֵשׁ לעקור ולטעת מלכת באפס מעשה כבלע, הלא עבודתנו מחזקת כחנו, ורעֵבים נבא לאכל ארֻחת הבקר, ואחרי כן נחליף כח לשמֹע בלמודים אשר ילמדנו מורנו, אכן טובה תורה אשר יש עמה מלאכה, ועל עצתך הטובה ישיב תודות לך אחיך אוהבך כנפשו, חנניה.

§ 108.

צָמֹחַ שפראָססען .	טֶרֶם נאך ניכט .	טַל טהויא .
עָב דיק .	פֶּרַח, צִיץ בליטהע .	פָּאֵר שמיקקען .
כָּרֹת שניידען .	לְבִיבוֹת פלינזען .	מַאֲכָל שפייזע .
פְּאֵר פראכט .	חֶמְדָּה לוסט .	שַׁחַר מארגענראָטהע .
עָנָף אַסט .	רַעֲנָן גרינלויביג .	

אפרים אחי היקר! חנן יָחֹג חג השבועות במשכנותינו אשר בנאות שדי, וטוביה רעי בדעתו כי אוהב אביו לפאר את משכנותיו בחג הזה בפאר חמדת האביב, טוביה העירני טרם יַעלה השחר, השכמנו בעב טל לבא אל חלקת הגן, ויאמר לי טוביה: זרענו טרם יצמח ועת לנו לעשות לחג לפָאֵר משכנותינו בעצים

בעצים רכים ובַעֲנָפִים מלאי ציצים ופרחים נותני ריח ניחוח, כי אותם אוהב אבי לראות במשכנותיו בחג הזה, באנו אל היער, ומשם כרתנו עצים וענפים מלאי ציצים ופרחים ונביאם הביתה בעלות השחר, והנה דבורה עם שתי שפחותיה עושות לביבות ומאכלי חלב ליום מחר יום חגנו, ובראותה את אשר הביאוני לפאר את החג, ותשמח ותאמר: התפללו בנים ונתתי מעדנים לנפשכם. התפללנו תפלת השחר, ואחת השפחות קראה לנו לבא אל הגן, שם מצאנו את חנן ואשתו הכבודה עם מורנו יושבים סביב לשלחן ערוך בצל עצים רעננים, ונחת שלחנם מלא מעדנים, מַאַכְלֵי הלב, וחנן השיב תודות לנו על אשר שקדנו לפאר את חגנו לתת לו פאר וכבוד, ענג ושעשועים; השמש יצא על הארץ, ואורו זרח בעד (דורך) העצים הרעננים, ואני ורעי אכלנו למעדנים. ראה נא אחי כתבתי לך זאת למען תתענג נפשך על כל תענוגי אחיך אוהבך, חנניה.

§ 109.

תְּכוּנָה צובעררייטונג.	מַשְׁקֶה געטראנק.	מִרְקָחוֹת קאנפֿעקט.
מַטְעַמִּים שמאקהאפֿט.	חֶמְאָה בוטטער.	תַּאֲוָה לוסט.
הִתְאַוָּה געליסטען.	רַע עַיִן גייצהאלז.	מָאֵן וויגערן.
פִּגּוּל אבשייא.	מָחֳרָת מארגען.	רֹאשׁ אבען אן.
צָלִי בראטען.	קָצֶה ענדע.	מִזְלָג גאבעל.

אפרים אחי הנחמד! ירוחם עם אנשים אחדים באו הלום מן העיר, ובבית חנן רבה התכונה ליום מחר, משקה, מרקחות ומטעמים, מאכלי תַאֲוָה עשויים מחמאה וחלב, גם נחבי רע העין ושני משרתיו באו הלום, ומורנו נסע העירה להביא ספר תורה להביאו אל חדר התפלה לקרא בו בשני ימי החג, ואני וטוביה נפָאר היום בית התפלה והוד והדר נִתֵּן לו, ואת יתר דברי אחשוך למחרת ימי החג.

אחי היקר! ימי החג עברו בשמחה ושעשועים, ביום הראשון בבקר אחר התפלה וחנן אסף את קרואיו אל הגן ששם ערוך השלחן ועליו משקה, ממתקים, מטעמים, מעדנים וכל מאכל תאוה, חנן ישב ראש, וקרואיו מימינו ומשמאלו סביב לשלחן הנכון בין העצים, כלו מחמדים להרנין לב, הקרואים שאפו רוח צח, ואחרי אכלנו קרא לנו נחבי לבקר במשכנותיו, אך מי יתאוה למַטעמי רע עין, הלא פגול הם? ואולם חנן לא רצה להתגרות באיש רע, וילך הוא וילכו אחריו הקרואים בלא חמדה, ואשת נחבי שמה לפניהם בשר, והקרואים נגעו בצלי בקצה המִזְלָג, ויְמָאנו לאכל ויותירו את כל אשר שמו לפניהם, הדבר הזה הכאיב לב נחבי.

נחבי, הדאיב נפשו בראותו כי נמאס הוא בעיני הקרואים ומאכלו נבזה להם, על זאת חרק שן גם רגז בקרבו.

§ 110.

חָרָשׁ דרעכסלער. אָמָּן קינסטלער. שׁוֹנִים פערשידענע.
כַּפַּיִם האֶנדע. אֱמֶת וואהר.
מִי יִתֵּן געבע גאטט. כְּלוּב קאֶפיג. עוֹף געפליגעל.

אפרים אחי היקר! שמחתני במכתבך והנני להודיעך דבר אשר בו תשמח: אתמול הלך טוביה עמי, ובלע השומר רגלינו הלך אחרינו, ונבא אל חרש חכם, אשר יצא גם הוא מן העיר לשבת עם אשתו החולה בנאות שדי, ולהם בן, נער כערבי אשר למד תורה ודעת, ועתה הֵחֵל אביו ללמדו גם מעשה חרשים, למען חַזֵּק את כחו ולמען ימצא גם מחיה במלאכתו, ובן החרש הראנו את כל מעשי ידיו, כלי חמדה שונים, כלם עשויים בחכמה ובתבונה מעשֵׂה ידי אָמָּן, ויקנא טוביה בתבונת הנער הזה ואקנא בו גם אני, ואחרי צאתנו מבית החרש אמרתי אל בלע, מה לך, כי הסבות את פניך מבן החרש ותמָאֵן להביט אל מעשי ידיו? הן רָאֹה אֶראֶה כי תבונות כפיו לא לרצון לך. לא כן אני, ענה טוביה, ולא אכחד ממך חנניה רעי דבר אמת, כי אני אוהב את בן החרש על מעשי ידיו ועל תבונות כפיו, מי יתן והייתי אָמָּן כמוהו, הרָאית את הכלוב אשר עשה, הלא מעשה ידי אמן הוא. עוד טוביה מדבר בכלוב אשר עשה בן החרש והנה בן האכר אשר עבד בחלקת גנו נושא כלוב מלא עוף, והכלוב לא מעשה ידי חרש כי אם מעשה ידי אכר, וטוביה צוה לשאתו אליו הביתה.

§ 111.

צָהֹל יובצען. יְצוּרִים געשֶׁאפפע. רָעָב הונגער.
צָמָא דורסט. זָמִיר נאכטיגאַל. שַׁלֵּחַ לאז לאססען.
בַּעַל כָּנָף געפליגעל. עוּף פליגען. הָנִיחַ בערוהיגען.

בן האכר הביא את כלוב העוף אל משכנות חנן, ועדה בתו צהלה אל היצורים הנחמדים, ותאמר לנער: מה מחירם? אני אשלם מחירם, ענה בלע, ואני, ענה הנער, אני לא אמכרם לך בכל מחיר, הלא אתה קנית ממני את הזמיר והוא מת ברעב ובצמא, לכן אמכרם לטוביה או לעדה אחותו אז אבטח ולא אפחד ליצורים האלה. אני אֶקנֵם, הוסיפה עדה, אקנם ואשלחם לחפשי, כי מֶה חָטאו היצורים האלה כי אסורים הם בכלא? השָׁקטי אחותי על אודותם, ענה טוביה, כי בעלי כנף אשר נולדו בכלוב לא יֵצאו ממנו גם אם תשלחים לחפשי

לחפשי , ומה טוב ומה נעים להם שבת בכלובם בהִנָּתן להם מאכל ומשקה , כי שמחים הם בחֶלְקָם ולא יקנאו בגורל בעלי כנף אשר יעופו בשדות וביְעָרים , ועדה שמחה ותאמר : הֲנִיחוֹתָ אחי את רוחי על דבר גורַל בעלי הכנף · הלא תראי אחותי , ענה טוביה , עוד אושיבם בִּנְוֵה חמדה , בכלוב אשר יתן לי בן החרש במחיר . זאת דבר טוביה וישלח את משרתו להביא לו את הכלוב הנחמד . ספרתי לך אחי זאת למען תראה דרכי עדה בת נדיב , היודעת גם את נפש בעלי כנף לחמול עליהם , ולמען תספר באזני אסתר אחותנו ובחרה בדרכיה .

§ 112.

נִפְלָא וואונדערבאר .	כָּלִיל פאָללקאממען .	תַּבְנִית פאָרם .
הֵיכָל פאללאסט .	יָצִיעַ שטאָקווערק .	עֶלְיוֹן אָבערסטער .
תִּיכוֹן מיטטעלסטער .	תַּחְתּוֹן אונטערסטער .	רוֹמֵם ערהעבען .
הַשְׁפֵּל ערנידריגען .	הַעֲלֵם אבווענדען .	מַצָּב שטאַנד .

הכלוב הובא , והנה הוא נִפְלָא , בָּנוּי כתבנית הֵיכָל כליל בַּהֲדָרוֹ , כי יָצִיעַ עליון , יציע תִיכון ויָציע תחתון , ובכל יציע חֲדָרים שונים , ועיני רואים לא תשבענה לראות תפארתם כי כלם מחמדים · ובלע הֶעלם עיניו ולא שת לבו אל מלאכת בן החרש ואל תבונות כפיו , ויאמר אל טוביה : ומה ראית כי תרומם את בן החרש להשפל כבודך , הן לו תבונות כפים , ולך כסף לשלם מחיר מעשה ידיו , הנָאוֶה לבן חנן העשיר לקנא בבן חרש · ? אל נא תדבר בגאוה ובוז על חכמי חרשים , ענה רעי , הלא עוד נערים אנחנו ועינינו ראו בכל זאת עשירים אשר ירדו ממצבם ומאומה אין בידם לכלכל נפשם לעתות בצרה , לא כן גורל חכמי חרָשים אשר על תבונות כפיהם יחיו , השכחת את אשר למדנו מורנו , כי טובה תורה אשר עמה מלאכה , וכל תורה שאין עמה מלאכה לא תעמוד ובאחריתה היא מושכת עָון · ראה נא אפרים כי טוביה רעי שומר בלבבו כל לקח טוב , הלא הגדתי לך לא פעם אחת כי לטוביה תשוקה גדולה אל כל מלֶאכת מחשֶבת (קונסט) וחכם חרשים יהיה , וחנן אביו רואה זאת ונכון הוא לשלחו אל העיר הגדולה פאריז אשר בארץ צרפת , ללמדו כל מלאכת מחשבת . ושלום לך לאמנו ולאחותנו מאת אחיך אוהבך ,

הנניה .

§ 113.

פֶּרֶא ווילד .	צִפּוֹר פאָגעל .
סוֹחֵר קויפמאן .	סוֹפֵר שריפטשטעללער .

חוּט צווירען . **שְׁרִירוּת לֵב** אייגענדינקעל .

דְּיוֹ דינטע . **חָתוּל** קאַטצע .

שָׁבוּעַ וואָכע . **שׁוּק** מארקט . **דַּאֲבוֹן** שמערץ .

אפרים אחי היקר ! מורנו נסע לביתו לראות את אשתו ובניו, ומקץ שני שבועות ישוב הלום, וחנן ואשתו נסעו אל עיר ששם שוק גדול, גם נחבי ואשתו נסעו שמה ! לא נותרה עמנו רק אשה זקנה לשָׁרתנו, ולדאבון לבנו חלתה האשה הזאת, וכל עבודת הבית עתה על עדה בת חנן, והיא עודנה בת שתים עשרה שנה, ומכלכלת עתה את כל דברי הבית, תכין לנו כל דבר ותבשל ; המעט ממנה העבודה הקשה הזאת, והיא עוד מכלכלת את האשה החולה ואיננה מתאוננת על עמלה, ובלע הולך עתה שובב בשרירות לבו בלי הבט אל כל ספר, כי אם ירוץ כל היום בשדות וביערים, כפרא אדם, או ישַׂחק בכלב או בחתול, או יקשור חוט ברגל צפור, הצפור תעוף והוא ירוץ אחריה אל כל אשר תעוף, לשוא קראנו לו ללמוד את כל הדברים אשר צונו מורנו להשלימם עד שובו הלום, והפרא הזה ימָאן לשמע תוכחת מוסר, באמרו לנו : הלא אתם רוצים להיות סופרים וחֶלקכם ספרים ודיו, לא זה חלקי בימי חיי, כי סוחר אהיה, הלא אבי לא לָמד מאומה ובכל זאת עשיר הוא . זה בלע ואלה הליכותיו, ועוד יכתב לך אֹדותם אחיך אוהבך כנפשו, חנניה .

§ 114.

הַשְׁקָה טרענקען . **מַרְפֵּא** הייל . **שָׁרֵת** בעדינען .

אַכְזָרִי טיראן . **נִצְמָד** אנגעשלאָססען . **הֶעְתֵּר** פלעהען .

הִתְרוֹעֵעַ זיך בעפריינדען . **פָּרוּעַ** פערווילדערט .

סָעַד שטיטצען . **שָׂטָן** באָזער גייסט . **חָרָה** גריממען .

אפרים אחי היקר! היום ישבתי עם טוביה רעי לערוך מכתבים, אני אליך וטוביה אל הוריו, והנה בלע הפרוע בא עם כלבו הגדול, ובראותו את עדה סועדת את האשה החולה להשקותה מַשְׁקֵה מרפא, אמר אליה : הנאוָה היא לבת חנן לשרת את שפחתה? אך אכזרי ידבר באלה, ענתה עדה, ולבת חנן לא נאוה להיות אכזריה, הלא בחלותי סעדה אותי האשה הזאת, ותהי נִצמָדָה לי לכלכל מחלתי, ולי עתה לשלם גמולה; ובראות בלע כי דבריו אינם נשמעים וכי אני וטוביה שוקדים על מעשינו אשר היו לו לחרפת לב, ויחשוב מחשבות להפריענו ממעשינו, והנה הוא מסית את כלבו הגדול בחָתול אשר בחדרנו, וכאשר רדף הכלב את החתול הפיל את השלחן לארץ, והדיו נשפך על מכתבינו

מכתבינו · הוי שמן המַשחית! קראתי, אוי לנער אשר יתרועע אתך, וטוביה רעי שחק ולא דבר מאומה, ובלע יצא ממנו ואפו חרה בנו, אך טוביה יעתיר אל אביו להפרידנו מן פרא האדם הזה, כי חרפה היא לנו, וקויתי כי מַלא ימַלא חנן משאלות בנו, כי אמנם רב לנסות אותנו, כי כל ימי היות נצמד לנו לא למדנו מדרכיו כי אם למאס אותם, ועוד יוסיף לכתוב לך אחיך אוהבך, חנניה.

§ 115.

שֶׁמֶץ עטוואס .	עֲרֵבָה וואארע .	גְדוֹלָה גראָססע .
אִישׁ הַבֵּינַיִם פֿערמיטטלער .		הַפֵּקֵד אנפֿערטרויען .
רְכוּשׁ פֿערמאָגען .		זָר פֿרעמדער .
מַלֵּל אויסרעדען .		בִּגְלַל וועגען .

ויוסף שמואל המורה לדבר אל תלמידיו ויאמר: מי ימלל כל גדולת חנן יביע כל תהלתו, ולוּ קראתם כל מכתבי חנניה, כי עתה לא תדעו רק שמץ דבר מכל חסדי חנן, צדקותיו ונדיבותיו אשר ראו עיני בשלש השנים אשר ישבתי בצל קורתו, על כן אמונתו היתה רבה סביביו וקרובים ורחוקים שלחו אליו עֶרְבָתָם ויפקידו רכושם בידו, ואוצרותיו היו מלאים כל יקר, ויהי חנן איש הבינים בין מוכרים וקונים, וכל מעשהו היה באמונה, ורכוש זרים היה יקר בעיניו מרכושו; ועל פי עצתי שלח חנן את בלע מביתו, כי השחית דרכו, ולמן היום אשר נפרד מחבריו הטובים בחר לו בנים משחיתים וילך בעצתם, ומרעה אל רעה יצא, עד כי שלח ידו בהון אביו, ויגנב ממנו כסף, ויתן את הכסף בכל אשר תתאוה נפשו, כי לתאוה יבקש נפרד, ונחבי אביו לא שת אליו לבו ולא התבונן, כי בגלל בנו ביתו הולך ונהרס, כי אם חשב בלבבו, כי ביתו נהרס בגלל בית חנן איש חרמו ההולך וגדול, וקנאת ביתו אכלתהו; לשוא נסה נחבי להוציא על חנן שם רע כי שולח הוא ידו ברכוש זרים, כי צדקת חנן יצאה תמיד לאור, ונחבי חרק שן בראותו כי כל עצה רעה על חנן לא תצלח ·

§ 116.

חֵלֶב טאלג .	מְחוֹז חֵפֶץ ערווינשטער אָרט .	
עִקְשׁוּת פֶּה, לְזוּת שְׂפָתַיִם נאַרעדע .		
תָּמִים טאַדעללאָז .	לָמָּה ? וואָצו ?	שַׁחֵר ערזוּכען .
נִכְנַע געדעמיטהיגט .	אֹשֶׁר גליק .	בְּרִית בינדניס .
הֶעֱנֵק איבערהייפֿען .	מַתָּנָה געשענק .	פֶּלֶא וואונדער .

וחנן

וְחָנָן הולך ומצליח, כי היה תמים בכל דרכיו, אשר הסיר ממנו עקשות פה ולזות שפתים, ובחשבו לשלח את טוביה בנו אל מחוז חפצו צרפתה ללמדו שם חכמות, העניק לי כסף ומתנות בהיותי נכון לשוב לביתי · בעת ההיא יצא פרעוש הגנב מבית כלא, ויבא אל בית נחבי, וישחרהו לעזרו, ונחבי לא מנע מחפצו ויספחהו אל אנשי מעשהו, ויהי גם לאיש עצתו, ויהי הדבר הזה לפלא בעיני יושבי העיר, ורבים הללו את נחבי באמרם: כי בתמכו את פרעוש קרובו הסיר חרפה מביתו, כי רק למלא נפשו הרעבה גנב פרעוש, ועתה כי כל מחסורו על נחבי ילך בדרך תמים; גם נחבי שָׁנה לטוב דרכו ויבקש שלום, ויאמר אל חנן: ראה ראיתי כי ה׳ עמך בכל אשר אתה עושה ולא אקנא עוד באָשרך, כי אם אשחרך לתת לי את בריתך שלום ולהיות גם לי לאיש הבינים, הלא ידעת כי פשתים עורות וחלב הם משלח ידי, והפקדתי תמיד ערֻבתי באוצרך לשלחה אל מחוז הפצי, ואתה זה חסדך עמדי לתת לי מחיר החֲפָצים המָפקדים עמך למען תשיג ידי תמיד לקנות חדשים תחתם, ומשלח ידי יביא לך תמיד פרי · הנני נותן לך את בריתי שלום, ענהו חנן, ואלי אמר: הראיתָ כי נכנע נחבי מפני, ואני נכון למלא משאלותיו בכל עת ·

§ 117.

עוֹלָם עוויג ·	מֶרְחַקִּים פֿערנע ·	שְׁאֵרִית איבעררעסט ·
עַם פֿאָלק ·	שׂוֹטְנִים האַססער ·	כַּחֵשׁ פֿערלייגנען ·
חִלֵּל ענטווייהען ·	נִבֵּל בעשמוטצען ·	שִׁקֵּץ פֿעראבשייען ·
מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת קונסט ·	כּוֹנֵן איינריכטען ·	חִבֵּר פֿערבינדען ·

וזה מכתב חנניה לי אחרי הפָּרדו ממני.

מורי החכם, ראשית דברי אליך להודיעך, כי שלח חנן את טוביה בנו צרפתה ללמדו שם מלאכת מחשבת, ועל ידי שלח כסף לאפרים אחי, כסף דֵי כונן משלח יד בעיר קטנה לכלכל את נפשות בית אמי, ואלי ואל טוביה בנו דבר חנן לפני הפרדנו כדברים האלה: „אני גִדַּלתיכם בתורה וחכמה, והיו שְׁתֵי אלה ערוכות ושמורות בלבבכם תמיד, כברית עולם אשר תהיה בינותיכם, הֵן ארץ מרחקים תפריד אתכם וברית ילדותכם תחַבֶּרכם, ולשון עברית, ראשית למודיכם תהיה לכם אות הברית, דרשו חכמות ודעת בלשונות עם ועם ועשו בהן חיל, כתבו לכל איש כלשונו, אך את מכתביכם אתם תכתבו עברית, כי היא תזכירכם ימי ילדותכם הנעימים, בשבתכם כאחים יחד בצל קורתי, הן רבים הם עתה שוטני העבריה המְכַחשים בה, אשר יחללוה, ינַבלוהָ וישַׁקצוהָ, ואתם אל תכַחשו בה, כי היא שארית מחמדי אבותינו, ואת כבודם אל תחללו, אות ברית תהיה העבריה לכם, למען תהיה גם תפארתה על דרככם, וה׳ יברך אתכם וינהֶלכם אל מחוז חפצכם”,

ואתה

ואתה מורי הודיעני מקום שבתך כי דרש ידרשך תמיד תלמידך אוהבך ומכבדך, חנניה.

§ 118.

מְגוּרָה בעפירכטונג. כִּלָּיוֹן פערניכטונג. הַרְגֵּז ערשיטטערן.
דַּכֵּא צערמאלמען. כָּשַׁל שטירצען. חַנֵּן בעזאנפטיגען.
חוֹרֵשׁ בְּלִיַּעַל איין ראנקעשמיד. חָזוֹן אנבליק, אויפטריטט.
עָמוּם געלאדען. כְּפַעַם בְּפַעַם וויא געוואהנליך.
פַּלֵּל אהנען. מִלִּין ווארטע. יָגוֹן טרויער.

שמואל ידידי! קום קרא את דברי ירוחם רעך ובכה תבכה עמי, וידעתי כי מכתבי זה ירגיז לבבך וידכא נפשך, ואולם אשריך ידידי, כי עיני ראו חזון נורא, ועיניך לא תראינה רק מלין כתובים, זה לי ארבע שנים בבית חנן הנדיב, בו מצאתי מחיה לביתי, גם אותך ידידי הביאותי בצל קורתו ותשבע ענג שלש שנים, ואשר לא פללנו ראיתי, אוי לי כי ראיתי אחריתו! כי חורש בליעל חשב על בית חנן מחשבות, כלה רעתו, ובית נדיבים היה לכליון! לא שוא פחדתי תמיד מקנאת נחבי הבוערת כאש, הזהרתי ממנו את חנן, אמרתי לו: אל תחמול על אכזרי, ואם יחנן קולו אל תאמין בו, כי קולו כנחש הולך; ומגורתי באה, בית נדיבים היה לכליון, ואם כשל עוזר ונפל עזור. ראה נא כי לבבי עמום ומלא יגון, ואינני יכול לכלכל דברי כפעם בפעם, על כן בושש אני; ואתה ידידי אל תהיה נמהר לדעת, כי הדעת הזאת לא תתן מעדנים לנפשך.

§ 119.

רַע עַיִן מיסגאננער. כַּעַס פערדרוס, קראנקונג.
כָּעַס זיך קראנקען. הַכְעֵס קראנקען. עַוְלָה אונרעכט.
אַשֵּׁר גליקווינשען. גֶּבֶר מאַנן. עוֹלֶה אויפשטייגען.
מַעְלָה אויפווערטס. מַטָּה אבווערטס. נִדְבַּר זיך אונטררעדען.

אני העידותי בחנן, הזהרתיו מנחבי לאמר: למה תעשה לו טוב וחסד והוא דורש רעתך, כי רע עין הוא, הלא פיו יְאַשרך וכעס בלבבו. וחנן שחק עלי ויאמר: לא פללתי ירוחם לשמע אולת כזאת מפיך; הלא אם נחבי הוא רע עין, עליו אקרא: רשע יראה וכָעַס שִׁנָּיו יַחרק ונמס, יראה כי רב חילי וירבה עצבונו, יראה כי רק אמונה תרומם גבר ועולה תשפילהו, ידעתי כי ברכת ה׳ אותי היא תכעיסהו, בראותו כי אני עולה מָעלה והוא יורד מטה מָטה.

כן

כן נדברנו בלילה אני וחנן ונלך לתת מנוחה לנפשנו , אני ישנתי בחדר טוביה , וקול פחדים העירני , קול צועק מר : קומו ישנים וחושו לעזרה ! רעדה אחזתני , פקחתי עיני לראות מה זאת , ומה נבהלה נפשי בראותי אור אש בעד החלון המכֻסה , רצתי אל חדר חנן , והנה הוא אוחז בדבורה אשתו בידו האחת ובעדה בתו בשנִיָה להוציאן מן הבית , ושתיהן מתעלפות , מאימת מות אשר נפלה עליהן , וחנן קורא לי בקול פָּרוע : חושה ידידי להציל נפשות , לקחתי את עדה על זרועותי , וחנן מחזיק בידי אשתו להוציאה מן הבית , ואני עצרתיו מעט ואסגר לפניו את הכסף הנמצא באחד החדרים , ושומר נאמן הפקדתי לבית ואצא החוצה , אחרי תתי את עדה על ידי אחד השכנים .

§ 120.

לֶהָבָה פֿלאממע .	פִּיחַ רוס .	רֶשֶׁף פֿונקע .
הֲמוּלָּה גערייש .	אוּד בראַנד .	כַּבֵּה לאֶשען .
נָבוֹךְ פֿערווירט .	נִדְהָם בעשטירצט .	לָחֹךְ לעקקען .
סָפֵק רינגען .	מִפְלָט רעטטונג .	קוֹרָה באלקען .
גַּג דאַך .	לַהֵט ברעננען .	

יצאתי החוצה , והנה הלהבה אוכלת בארבע פִּנות האוצר המלא כל טוב : שמן , חֵלֶב ופשתים וכל דבר יקר , לקול המולה הגדולה נאספו אנשי העיר לכבות את האש , וכל עמלם עליה לא יצלח . וחנן , אחרי הביאו את אשתו ואת בתו בעזרת שכניו אל מקום בוטח , שב אל החזון הנורא , והוא פרוע , נבוך ונדהם , סופק כפיו וקורא : חושו אחים והצילו רכוש זרים אשר באוצרי . ואני אחזתי ביד חנן , הביאותיו אל הבית ואקח שקי עור , ובם שמתי כל הכסף הנמצא בבית הנחתי כל יקר בעגלות , מהרתי להביאם אל קצה העיר , ועליהם הפקדתי שומרים נאמנים , ולשון אש עוד לוחכת את הבתים מסביב , ופיח ורשפי אש ואודים עשנים נשואים על הבתים הקרובים , וחנן התאושש ויקפץ על הגג ויעורר אנשים רבים לעזרו , ויהי הוא מפיל הקורה והלהבה להטה בבגדיו , ואני אחזתי בו עד הביאי אותו אל מקום בוטח ששם אשתו ובתו , וחנן אמר לי : בעת צרה יודַע האוהב , צדיק אתה ידידי , כי בעת שלום הזהרתני מנחבי , השטן המשחית , ואני לא נזהרתי ממנו , ומידו לי הצרה הזאת , צדיק ה' על כל הבא עלי ! .

§ 121.

רוּחַ ווינד .	עַז שטארק .	נָשֹׁב בלאזען .
הִתְגַּבֵּר זיך שטאֶרקען .	גִּבּוֹר העלד .	מִלְחָמָה קריג .
פָּסֹחַ איבערהיפּפֿען .	לַפִּיד בראַנד .	בָּרָק בליטצן .
רְשָׁפִים פֿונקען .	עוֹפֵף פֿליגען .	סָפֹד קלאגען .

את

את אוצר החמדה אשר לחנן אכלה האש עד היסוד בו, והנה רוח עזה נושבת, האש התאזרה עז, הֶחליפה כח ותתגַבֵר כגבור מלחמה, והנה היא קופצת ובוערת בבתים אשר בהרה לה ועל בתים אחרים תפסה; לַפִּידִים כִּבְרָקִים וּרְשָׁפִים כשרפים * מעופפים על בית חנן, והנה האש אוחזת בארבע פנותיו, עליו רבים ספקו כף ויענו ויאמרו: איה בית נדיב, בית בנוי על חסד וצדקה, אשר אמרנו, על נדיבות יקום ובצלו יחיו כל דכאי רוח וכל יגיעי כחַ? איה נוה צדיק תקות אביונים, מנוחַת עמֵלים, שמש צדקה, אור לישרים, מגן ליתומים ומקור חיים לאלמנות אֻמללות. כן ספדו על הבית הזה משפחות משפחות.

והאש הפכה כל פאר לאפר, ועמל שנים רבות כלה בעשן, אך השיב ה׳ גמול נחבי, ואש אכלה גם את נוהו, ממנו יצאה ואליו שבה להשחית ולחבל כל אשר לו. אך מי לא יבדיל בין צרת חנן לצרת נחבי, לב חנן ינוח כי לא ימצא עון לו, ותקותו לא אבדה, כי כל אוהביו יחמלו עליו וישעו קרוב, אך נחבי הביא רעה על נפשו, לבבו יחרד, ירגז וידאג מחטאתו, ותקותו אבדה, כי מי יחמול על רשע?.

* פליגענדע דראכע.

§ 122.

סוֹכֵן פערוואלטער.	**בְּשׂוֹרָה** נאכריכט.
תַּבְעֵרָה פייערברונסט.	**הַצָּת** אנציגדען.
מַלְאָךְ ענגעל.	**מָעֹז** שוטץ.
מָצוֹק געדריקקט.	**הִתְגוֹדֵד** זיך צערפליישען.
נוֹאָשׁ פערצווייפעלט.	

(מכתב טוביה)

הורַי הוקרים! קויתי לשלום מרחוק, והנה מר לי מר, ואולם טוב עשה ירוחם הסוכן בבשורָתו על דבר התבעֵרה, כי מדוע לא אשא גם אני מכאוביכם, ולמה תסתירו עמל מעיני! הבשורה הרעה הזאת הציתה אש בעצמותי, נפעמתי, נדהמתי, ספקתי כפי ואתגודד, ובהתבונני כי מיד נחבי הרשע הרעה הזאת לכם, טרפתי נפש באַפִּי, וכרגע השיבותי אל לבי 1, כי נחבי זה מלאך רע בצע מעשהו הרע בדבר ה׳, זאת חשבתי ולא קצפתי עוד, כי אם בכיתי, חליתי את פני ה׳ להשיב לכם הימים הטובים ולהרחיב את גבולכם, אכן טוב ה׳ למעוז ביום צרה ויודע הוא נפש כל איש מצוק, וישעו קרוב לנו כאשר רחוקה כל תקוה ממנו. ואתם הורי היקרים

1 איבערלעגט.

אל

אל תאמרו נואש, אני אספר לכם מקרה אחד אשר ראשיתו אות לטובה, כי עוד לא אבדה תקותנו, ואם האיר ה׳ פניו אלי בעת צרה, באורו תראו גם אתם אור חדש ·

§ 123.

בָּחוּר ייגגלינג ·	מָעוֹן וואָהנונג ·
נֶחָמָה טרֵאָסט ·	אֶלֶף טויזענד ·
אֶלֶף אֲלָפִים איין מיליאן ·	מִצְעָר וועניג ·

אני יושב על מוֹשָׁבִי בגן תחת עץ וקורא את מכתבכם בדמעות, והנה לְפָנַי בחור אחד נחמד למראה, אשר ראיתיו פעמַים ואשר ידעתי כי שומע הוא בלמודים ולומד משפטי עם ועם; הבחור הזה הוא מארץ אוסטריה ושמו דניאל בן עמינדב; הלא ידעתם הורי אם לא שמעתם את עמינדב העשיר, אשר ראשיתו היתה מצער, כי היה כאחד הסוחרים אשר לא נודעו בשמם, ובעשר שנים עשה חיל במשלח ידו, והונו עולה כיום עד אלף אלפים שקל כסף; דניאל זה סר אלי ויאמר: הלא שמך טוביה ולומד אתה פה חכמת חרָשים וכל מלאכת מחשבת · ואני ראיתיך פַּעֲמַים שָׂמֵחַ וטוב לב, ומה לך עתה כי תבכה? ואני הראיתיו את מכתבכם, ויקראהו ויאמר: את משכנות הוריך אכלה אש, ותְהִי זאת נֶחמתך, כי עודם חיים, גם הצילו מעט מן הכסף הנמצא בביתם · את הכסף ההוא, עניתי, הלא ישיב אבי לאנשים אשר הפקידו רכושם בידו, ואש אכלתהו · קום ידידי, ענה דניאל בהחזיקו ידו בי, קום ולך עמי אל מעוני, ושם אדבר דברַי עמך, ואני קַמְתִּי ואתעודד ואלך אחרי דניאל ·

§ 124.

סְפוֹת הייפֿען ·	עֲלִילָה פֿאלשע בעשולדיגונג
כָּפוּל דאפפעלט ·	נוֹשֶׁה גלייביגער ·
הֲנֵעַ רייכען ·	רוֹכֶלֶת האנדעל ·
רֶשַׁע פֿעררוכטהייט ·	צֶאֱצָאִים קינדער ·
הָרֵק אויסלעערען ·	זָדוֹן פֿאָרזאַטץ ·

באתי אל מעונו הנחמד, ויושיבני דניאל ויאחז בידי ויאמר: כמקרה הוריך קרה גם את הורי לפני עשר שנים, כי אש אכלה את מִשכנותיהם ואת חנותם, ולספות מכאוב על מכאובינו שמו שכנינו הרעים עלילה על אבי לאמר, עמינדב ראה כי רבים נושיו, על כן הריק את חנותו ויצת אש במשכנותיו, וכל יקר צפן לנפשו, וצרה כפולה היתה לנו, כי היה רכושנו לשרפה וכבודנו לחרפה; ולמה אֶכחד ממך? אנחנו נשאנו חרפת רעב, ואבי נסע אל העיר הגדולה עיר רוכלת

העמים

העמים ליפסיה, כי קוה אבי למצא שם יֶשע, ותחת ישע שמו עליו נושיו עלילות ברֶשַע, באמרם: הלא יושבי עירך הגידו, כי צפנת לנפשך הון זרים ותצת אש במשכנותיך · ויציקו לו נושיו מאד, ויביאוהו אל בית כלא ויאכילוהו לחם צר, ואמי תפרה בגדים לנשים אחרות בשכר, לכלכל נפשות צאצאיה, אני הייתי אז בן עשר שנים, רחל אחותי בת שבע שנים נפרץ אחי בן שלש שנים, הנה תמונותיהם עם תמונות הורי תלויות על הקיר, ופניהם מאירים מרב טובה, לא כן היו לפני עשר שנים! ·

§ 125.

הִתְעַנָּה זיך קוועלען .	עָפָר שטויב .	עָטוּף שמאכטענד .
פָּרַץ זיך אויסדעהנען .	חָמַק פערשווינדען .	גָּאַל ערלאֶזען .
יָרַח מאָנאַט .	מוֹט שטורץ .	נֶעְלָם פערהאָהלען .

ואבי אכל לחם צר בבית כִּלְאוֹ, וזכרון אשתו וצאצאיה העטופים ברעב דִּכָּא לעפר נפשו, כן התענה אבי שנה תמימה, עד אשר שלח לו ה' את המלאך הגואל אשר שלם על יד השופטים אלף שקל כסף לפדות את אבי מיד נושיו, ויתנו לו השופטים תעודה, והוא נודע להם בשם סטט, ואחרי עשותו את החסד הגדול הזה חמק עבר · לשוא בקשו אביו ולא מצָאו, ומן העת ההיא הֵחל אבי לעשות חיל בכל משלח ידו, ורכושו פרץ מאד, ועתה הוא נמנה את גדולי העשירים אשר בארצנו, ונכון הוא לתת שלשת אלפים שקל כסף לאיש אשר ימצא את איש חסדו הנֶעלָם הנודע בשמו סטט, מי יתן ידע אבי איה מקום כבודו וְיִמְצָאֵהוּ, כי עתה יכבדהו כמלאך הגואל אותו; מכל אלה הלא תראה ירידי כי לא יתן ה' מוט לצדיק, לכן אל תדאג לאביך, כי יש תקוה לאחריתו, הודיעהו כי מצאת חן בעיני, ואני בחרתיך לחבר לי, וישבת במעוני וכל מחסורך עלי, בעוד שלשה ירחים, אקחך עמי בנסעי אל ארצי לראות את הורי ואת אחותי ואחי, ויחדו נשוב הלום · כן דבר עמי דניאל הנחמד וינחמני מעצבוני, יתן ה' והיה לכם שלום כשלום בנכם הדואג לכם, טוביה.

§ 126.

אֶצְבַּע פינגער .	רַחֲמִים בארמהערציגקייט .	יָחִיד איינציג .
	נִפְלָא וואונדערליך .	גְּמוּלוֹת פערגעלטונג .
	הִשְׁתּוֹמֵם ערשטוינען .	תַּם דאהין .
	מַבְעִיר מאָרדברעננער .	רִשְׁעָה פעררוכטהייט .

(מכתב חנן)

בני יחידי ומחמדי! מכתבך הנחמד והנעים נתן שמחה בלבנו, ואני ראיתי כי

כי אצבע אלהים הוא, ורצונו הביאך אל בן נדיב ויתן חִנְּךָ בעיניו, אכן אל גמולות ה׳ ומה נפלאים דרכיו! אני אספתי את חנגיה אל ביתי, בחרתי בו להיות חבר לך, ובן עמינדב בחר בך; הן זאת ראשית דרכי אל, ועוד תראה נפלאות אשר לא פללת, חַכֵּה בני לחסדי ה׳ כי לא תָמּוּ, כי לא כָלוּ רחמיו; כן דברת בני, כי החל ה׳ להאיר פניו אלינו ובאורו נראה אור חדש, ועוד תשתומם בני וקראת: מה גדלו מעשיך ה׳, מאד נפלאים דרכיך!.

וכַאֲשֶׁר ישלם ה׳ לעושי טוב כצדקתם, כן לא יאחר לשלם לעושי רעה כרשעתם, כי נגלה עון נחבי כי הוא המבעיר את התבערה, גם הביות מלאי חול הפקיד באוצרי, ויקח מידי כסף מחירם לקנות חֵלֶב חדש, ואת החדש שם באוצרותיו, וגם בו בערה האש; נחבי נתפש כמבעיר תבערה, ובלע בנו נתפש כגנב, כִּי הוא ופרעוש קרובו גנבו כלי כסף בעת המבוכה, וכלם ישאו עונם ויוָסרו, כן יאיר ה׳ פניו לבית אביך אוהבך, חנן.

§ 127.

פָּקִיד פֿארגעזעצטער . פִּדְיוֹן ערלאֶזוּנג .
אָכַף דריקקען . עָרוּם ליסטיג .
שׁוּעָל פוכס . הִתְאַמֵּר זיך אוסגעבען .
דַּאֲבוֹן שמערץ . מַהֲתַלּוֹת פֿאָססען . הָתֵל שפאָטטען .

אבי כבודי והורי, באו ימי המנוחה ודניאל לקח תעודה מאת השר הפקיד לשוב לביתו, וכן עשיתי אני, כי דניאל לוקח אותי עמו ברצון אביו, אשר מכתבו בא אליו היום, בו יספר לו, כי בא איש אחד אשר יתאמר לאיש חסרו הנעלם, לאמר: זה לי עשר שנים אשר עלה בגורלי כסף חמשה אלפים שקל, ובשמעי צרתך ומחסור ביתך הרימותי מהם אלף שקל ואתגם על יד השופטים אשר נודעתי להם בשם סטט, כי ברצותי להסתיר צדקתי כסיתי שמי אלימלך, ועתה כי אכף עלי מחסורי, גליתי את שמי ואת מעשה צדקתי, אך לדאבון לבבי אינני יכול להוכיח כל זאת, כי עַכְבָּרים אכלו את תעודתי. והעכברים ההם ענה עמינדב בשחוק, הם אכלו אמונתי, ולבבי ימאן להאמין בדברים ריקים; ורחל במכתבה אל דניאל אחיה נשאה משל על השועל הערום והעכברים, המכתב ההוא מלא מהתלות, ומדי קראנו בו נמלא שחוק פינו, וגם בהביטו אל תמונת רחל אחותו על הקיר יזכור מהתלותיה וישחק, ומדי דברה באלימלך השועל הערום תספר הליכותיו הזרות, כי עוצם הוא עיניו מראות בנשים, ופרץ אחיה הקטן יהתל בו, ובכל זאת לא ימנע עמינדב ממנו טוב, כי הושיבו בחדר בודד בחצרו, והשועל הערום אוכל למעדנים.

אך רב לי לדבר בערומים, מחכה אני בכליון עינים לראות את עמינדב הנכבד ואת כל נפשות ביתו אחרי ראותי את תמונותיהן על קיר חדרנו, ומבית עמינדב

יגיעו

יגיעו אליך דברי בנך, המכבדך מכל יקר והמתפלל לה׳ לחדש ימינו הטובים, טוביה.

§ 128.

מַלֵּל אויסשפרעכען, שילדערן. מֶרְכָּבָה קוטשע.
הַצֵּג פֿאָרשטעללען. בִּירָה רעזידענץ. הַסְכֵּן געוואָהנט.
בֵּית חֲרֹשֶׁת פֿאבריק. שִׂיחַ אונטערהאלטען. כּוֹנֵן גרינדען.

הורי היקרים! הנני בבירת אוסטריה ובבית עמינדב, ומי ימלל את כל הכבוד והגדולה אשר ראיתי בבית הזה, אך אגיד לך הדברים מראשית עד אחרית, בית עמינדב יצאו לקראתנו אל מחוץ לעיר, ויציגני דניאל לפני עמינדב ואשתו ולפני רחל אחותו, ויאירו אלי פניהם, ויקבלוני בכבוד ובשמחת לבב, ויחדו באנו העירה, ויום באנו היה כיום חג, ובשלשה הימים הראשונים אשר אני יושב בבית עמינדב הסכנתי עם כל נפשות ביתו וגם עם השרים הגדולים הבאים לבַקר בהיכלו, אלימלך השועל הערום לקח נְדבות כסף מיד עמינדב וישב לביתו, ועמינדב בעת מנוחתו ישיחני על דבר בית חֲרֹשֶׁת אשר הוא אומר לכונן, ונכון הוא לקחת אותי לפקיד על הבית ההוא אחרי השלימי חֻקי בלמודים, ושכרי יהיה הרבה מאד די סמך אתכם הורי היקרים בעת מחסור, רחל בת עמינדב תשימני למופת לפרץ אחיה הקטן, השובב מעט בהליכותיו כנער אשר לא ראה רק ענג ונחת והון ועשֶׁר בבית אביו, על כן ראיתי פני פרץ והנה אינם אלי ככל נפשות בית אביו, אך יגדל וישנה לטוב טעמו. הגדתי לכם הורי היקרים את כל דרכי ואת תקותי, והיתה זאת לכם לנחת ולשלום, מאת בנכם האוהבכם, טוביה.

תם ספר הַזִּכָּרון לבית חנן אשר כתבתי אני שמואל המורה.

§ 129.

קוֹמֵם אופֿריכטען. הֲרִיסוּת צעררישונג. מִרְמָה טרוג.
עֵדָה געמיינדע. פּוֹרִיָּה פֿרוכטבאר.

(מכתב חנן זה לא בא בספר הזכרון לשמואל המורה, כי סוד צפון הוא בין חנן ובנו).

טוביה בני יקירי! הן ראשית דרכי אל ראיתי בגמול נחבי הרשע ובחסד אשר הוא נוטה לי, כי נתנני לחן לחסד ולרחמים בעיני אוהבי הקרובים והרחוקים, אשר יעצו לקומם הריסות ביתי ולכונן משלח ידי; ומה נפלאים מעשי ה׳ אשר הוא עושה עמך בהביאו אותך אל בית עמינדב, אצבע אלהים ראיתי במקרה הזה, דע לך בני סוד צפון בלבבי עד היום, עתה אגַלהו לך, וצפנתו גם אתה בלבבך, דע לך כי אלימלך הוא שועל ערום, כאשר קראה לו רחל בת עמינדב, כי בא במרמה להונות את עמינדב, כי לא הוא פדה את עמינדב, כי אם אני אביך!

ובשם

ובשם כטט נודעתי לשופטים, והם אותיות חנן בא"ת ב"ש, והשופטים נתנו לי תעודה, ואיש צדיק המורה צדק לעדתו כתב ידו לתעודה, אך המורה ההוא מת והתעודה נשרפה בליל החרדה והמבוכה; לכן בני הַסתר סודי, כי אם לא כמקרה העכברים המקרה הנורא הזה, ולא נהיה לשחוק ולמשל, אך מי יאמין לדבר הזה? ואני משיב תודה לה' אשר העיר אז חמלה בלבבי לעשות מעשה הצדקה בסתר, וזאת הדעת לנפשי ינעם, כי זרעתי לצדקה על אדמה פוריה אשר תצמיח רב טוב לאדם רב; התעודה נשרפה ומורה הצדק מת, אך חַי ה', ומה נפלאים דרכיו בהביאו אותך אל בית עמינדב, וקויתי כי עוד אחר כבוד יקחך, לטוב לך כל הימים ולשמחת אביך אוהבך, חנן.

§ 130.

אבי הנעלה! לא אשתומם על מעשה הצדקה אשר עשית, כי צדקות צפונות כהנה רבות עמך, אך על זה אשתומם, על הגלות לי המקרה הזה בעתו; ועתה אבי וכבודי, תן לי פתחון פה להגיד צדקתך, ונפתח לי פתח תקוה להיות גבר צולה, ודע לך אבי, כי סודך זה כאש עצורה בלבבי, פתַח נא שפתי, ופי יגיד צדקתך לחן ולכבוד לבנך אוהבך ומכבדך, טוביה.

§ 131.

חֲלָל ענטווייהען. הוֹרוֹת צייגען. נַשְׁקָף שויעט הערפאָר.

טוביה בני יקירי! הלא למדתיך תמיד לאמר: אמת קְנֵה ואל תמכור, אתה חפץ למכור מעשה צדקתי במחיר לחללה, לא זה דרכי בני, דע לך כי אין רגלים לשקר, ושפת אמת לעולם תעמוד, הן אמת מארץ תצמח, הכה נא מעט, והיא תורה דרכה, וחן וכבוד תתן לך, הלא למען נסותך גליתי לך סודי, לדעת התוכל לשמרו ולצפנו עמך אם לא, עוד הפעם אגיד לך, אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף, ופרים לך חן וכבוד, לשמחת לב אביך המלמדך בדרך טובים, חנן.

סוף דבר.

חנן היה שש לעשות צדקות בסתר, וה' גלה צדקתו וענותו, כי מעשה הצדקה אשר עשה לעמינדב נמצא כתוב בספר זכרון למורה הצדק לעדתו, ומספר הזכרון ההוא נודע הדבר לעמינדב מי הוא איש חסדו, ויחשוב עמינדב לכבוד לביתו להתחתן בחנן, ויתן את רחל בתו לטוביה בנו, וחנן נתן את בתו לחנניה, וה' ברך את שני הבתים האלה, ויחילו דרכיהם מאד וכל אשר עשו הצליח בידם, ומברכתם התברכו רבים, ובית נחבי רשו ורעבו, ותנן האכיל את שונאיו לחם.

תם

